



การพัฒนาชุดการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมโดยใช้
พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม

DEVELOPMENT OF INSTRUCTIONAL PACKAGE ENTITLED 'FIVE BASIC
BUDDHIST PRECEPTS OF MORAL PRACTICES AND FIVE DHAMMAS' OF
THE DEPARTMENT OF SOCIAL STUDIES, RELIGION AND CULTURE FOR
THE THIRD YEAR SECONDARY STUDENTS OF BANPHUNGWITTAYAKOM
SCHOOL, NAKHON PHANOM PROVINCE

พระอธิการมาวิน จนฺทธมฺโม (อ้วนจี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒



การพัฒนาชุดการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
โรงเรียนบ้านฝั่งพิทยาคม จังหวัดนครพนม

พระอธิการมาวิน จันทมโม (อ้วนจี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



Development of Instructional Package Entitled ‘Five Basic Buddhist Precepts of Moral Practices and Five Dhammas’ of the Department of Social Studies, Religion and Culture for the Third Year Secondary Students of Banphungwittayakom School, Nakhon Phanom Province

Phra Mawin Candadhammo (Auanjee)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
Master of Arts
(Teaching Social Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การพัฒนาชุดการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง
เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ. ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร.มณฑา ชุ่มสุคนธ์)

กรรมการ

(ดร.สมควร นามสีฐาน)

กรรมการ

(ผศ. ดร.ประยูร แสงใส)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.สมควร นามสีฐาน

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร.ประยูร แสงใส

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระอธิการมาวิน จันทมโม)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การพัฒนาชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม
- ผู้วิจัย** : พระอธิการมาวิน จนุทสมโม(อ้วนจี)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

- : ดร.สมควร นามสีฐาน, ป.ธ. ๖, พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา),
ศศ.ม. (สังคมวิทยาการพัฒนา), ป.ร.ด. (พัฒนาสังคม)
- : ผศ. ดร.ประยูร แสงใส, ป.ธ.๔, พธ.บ. (สังคมศึกษา)
M.A. (Education), P.G.Dip. (Journalism), Ph.D. (Education)

วันที่สำเร็จการศึกษา : ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัย ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และ ๒) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วย ชุดการจัดการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การพัฒนาชุดการสอน โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม พบว่า นักเรียนมีความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับเบญจศีลเบญจธรรม จากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน นักเรียนมีความเข้าใจในหลักเบญจศีลเบญจธรรมพอปานกลาง และเมื่อได้ทดสอบหลังจากที่ได้ทำการเรียนการสอนแล้ว พบว่า นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจในหลักเบญจศีลเบญจธรรมมากยิ่งขึ้น สามารถตอบแบบทดสอบ อธิบายหรือบรรยายในหลักธรรมได้เป็นอย่างดี

๒. การพัฒนาชุดการสอน โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม หลังจากที่ผ่านมาการจัดการเรียนการสอนแล้ว ทำให้ทราบถึงความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ ชุดการจัดการเรียนรู้ โดย พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกๆ ด้าน เมื่อเรียงลำดับตามความพึงพอใจแล้ว นักเรียนมีความพึงพอใจเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาสาระเข้าใจง่าย และการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด

Thesis Title	: Development of Instructional Package Entitled ‘Five Basic Buddhist Precepts of Moral Practices and Five Dhammas’ of the Department of Social Studies, Religion and Culture for the Third Year Secondary Students of Banphungwittayakom School, Nakhon Phanom Province
Researcher	: Phra Mawin Candadhammo (Auanjee)
Degree	: Master of Arts (Teaching Social studies)
Supervisory Committee	: Dr.Somkhuan Namseethan, Pali VI, B.Ed. (Social Studied Teacing), M.A. (Development Sociology), Ph.D. (Social Development)
	: Asst. Prof. Dr.Prayoon Saengsai, Pali IV, B.Ed. (Social Studied), M.A. (Education), P.G.Dip. (Journalism), Ph.D. (Education)
Date of Completion	: February ๒๕, ๒๐๑๘

Abstract

The aims of this research were: ๑) to study the development of the Buddhist instructional package entitled ‘Five Basic Buddhist Precepts of Moral Practices and Five Dhammas’ of the third year secondary school students; ๒) to study the satisfaction of the students with the mentioned Buddhist instructional package. The population of this research included ๓๒ of the third year students in Banphungwittayakom School, Nakhon Phanom, semester ๒, ๒๐๑๘, selected by the purposive sampling. The tools used in this study were: the instructional package with the Buddhist teaching method, an educational effectiveness test and satisfaction questionnaire. The statistics used to analyze the data were: Percentage, Mean and Standard Deviation.

The research results were as follows:

๑) The effectiveness of the instructional package mentioned above showed its mean score of ๑๗๘.๐๐/ ๒๐๐ (๘๙.๐๐%) obtained by the evaluation of the worksheet and behavioral evaluation in the group work during the learning process and the effectiveness value of the student behavioral change after using the Buddhist instructional package evaluated by the educational effectiveness test was

၈၈.၂၆/၂၀ (၈၄.၀၈%)။ The learning management by using the developed Buddhist instructional package entitled ‘Five Basic Buddhist Precepts of Moral Practices and Five Dhammas’ had its effectiveness value of the process/outcome at ၈၂.၈၆/၈၄.၀၈ which was consistent with the criterion ၈၀/၈၀ as determined.

၂) In regards to the developed Buddhist instructional package, the studied students in Banphungwittayakom School had the basic knowledge of ‘Five Basic Buddhist Precepts of Moral Practices and Five Dhammas’ based on the pretest at the moderate level (mean score = ၈၀.၈၈) and the mean posttest score was at ၈၈.၂၆. So that, the posttest score of the students was higher than that of the pretest at the statistical significance value of .၀၅.

၃) The mean score the satisfaction of the students with the mentioned Buddhist instructional package in overall was at ၄.၈၈, classified by the five studied aspects: Instructional technique, Instructional Activities, Contents and Measurement and evaluation, the overall mean score of theses aspects were at a high level.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี เนื่องจากผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ในการให้คำปรึกษาแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องจาก ดร.สมควร นามสีฐาน ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พร้อมด้วย ผศ.ดร.ประยูร แสงใส ที่เมตตาเป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และพระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.มณฑา ชุ่มสุคนธ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ให้คำแนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสมบูรณ์ผู้วิจัยรู้สึกทราบซึ่งในความเมตตา และขอขอบคุณ ผศ.ดร.วิทยาทองดี ดร.สาคร มหาหิงค์ ผศ.ดร.สมเดช นามเกตุ ผศ.ดร.อริย์รัช เลิศรวมโชค ดร.คิด วรณดี ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ตลอดจนทั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุก ๆ ท่าน ที่ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมทำให้งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านผึ่งวิทยาคม จังหวัดนครพนม คณะครูอาจารย์ และกรรมการสถานศึกษาทุกภาคส่วนที่ให้ความสะดวก ที่ให้ความช่วยเหลือในการติดต่อประสานงานในการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทดลองเครื่องมือการวิจัย (Try Out) ในการทำงานวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้บริหาร คณาจารย์เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย ตลอดจนเพื่อน นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น รุ่นที่ ๑ ทุกคนที่ช่วยแนะนำมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาธรรมของพระเดชพระคุณ พระเทพวรมุนี เจ้าคณะจังหวัดนครพนม พระศรีญาณวงศ์,ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย/รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย พระครูสุตเจตยานุรักษ์ เจ้าคณะตำบลธาตุพนม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม พระครูสังฆรักษ์สิริภพ จิตสีโล เจ้าอาวาสวัดหัวดอน เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม ครูบาอาจารย์ทุก ๆ รูปทุก ๆ ท่าน บิดา มารดา ญาติพี่น้องและญาติธรรมผู้เป็นกำลังใจให้แก่ผู้ทำวิทยานิพนธ์เสมอมาตลอดทั้งให้ความเมตตาอนุเคราะห์อุปถัมภ์ด้วยดีตลอดมา คุณค่าและประโยชน์อันเกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัย ขอน้อมบูชาคุณมารดา บิดา บูรพาจารย์ทุกรูปทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ด้วยความรักและเมตตา ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือทั้งคอยให้กำลังใจและถ่างความเปิ่นไปของการทำวิทยานิพนธ์และงานวิจัยอยู่เสมอ จนกระทั่งงานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

พระอธิการมาวิน จันทมโม (อ้วนจี)

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
บทที่ ๑ บทนำ	๒
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑	
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	๙
๒.๒ ชุดพุทธวิธีการสอน	๑๒
๒.๓ การพัฒนาชุดการสอน	๑๔
๒.๔ ทฤษฎีการสอน	๑๖
๒.๔.๑ ทฤษฎีการสอนของกาเย่	๒๒
๒.๔.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนของบรูเนอว์	๒๕
๒.๔.๓ ทฤษฎีของเพียเจต์	๒๙
๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้	๓๓
๒.๖ แผนการจัดการเรียนรู้	๔๗
๒.๗ องค์กรแห่งเบญจศีล	๕๒
๒.๘ องค์กรแห่งเบญจธรรม	๖๐
๒.๙ แนวความคิดเกี่ยวกับคุณธรรม	๖๖

๒.๑๐ การวัดและประเมินผลการสอนของพระพุทธรเจ้า	๗๑
๒.๑๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ	๗๓
๒.๑๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๐
๒.๑๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๕
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๕
๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๕
๓.๓ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ	๘๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๘
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๙
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๙๐
๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๐
๔.๒ ลำดับขั้นตอนนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๐
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๖
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๗
๕.๓ องค์กรความรู้จากการวิจัย	๙๙
๕.๔ ข้อเสนอแนะ	๙๙
บรรณานุกรม	๑๐๐
ภาคผนวก	๑๐๖
ภาคผนวก(ก)	๑๐๗
ภาคผนวก(ข)	๑๑๕
ภาคผนวก(ค)	๑๑๗
ภาคผนวก(ง)	๑๒๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๕

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๔.๑	จำนวนคำร้อยละความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จำแนกตาม เพศ	๙๑
ตารางที่ ๔.๒	จำนวนคำร้อยละความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการจัดการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จำแนกตาม อายุ	๙๑
ตารางที่ ๔.๓	แสดงการหาประสิทธิผล การใช้ชุดการสอนโดยพุทธวิธีการสอน เรื่องเบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม	๙๒
ตารางที่ ๔.๔	แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดการจัดการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม	๙๔
ตารางที่ ๔.๕	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการจัดการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง การสอนแบบเบญจศีล	๙๔
ตารางที่ ๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการจัดการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง การสอนแบบเบญจธรรม	๙๕
ตารางที่ ๔.๗	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม โดยรวมและรายด้าน (n= ๓๒)	๙๕
ตารางที่ ๔.๘	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการจัดการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ด้านการวัดผลประเมินผลก่อนเรียน (Pre-Test) และหลังเรียน (Post-Test)	๙๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๒๒ ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ใน มาตรา ๔ ว่า “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัย เกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้ หมวด ๑ บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา ๖ ได้บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาให้คนในชาติมีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาของชาติต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^๑ แต่ในยุคปัจจุบันสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมคุณธรรมที่ผู้คนเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กลายเป็นสังคมเศรษฐกิจที่คนส่วนมากให้ความสำคัญต่อวัตถุมากกว่าจิตใจ กลายเป็นวิถีประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม มีการแข่งขันแย่งชิง เพื่อเป็นผู้ได้เปรียบ ขาดความเอื้ออาทรต่อกัน ขาดคุณธรรม จริยธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต จนกลายเป็นปัญหาของสังคมที่ตามมา ส่งผลให้ประเทศไทยประสบปัญหาหลายๆ ด้าน ประกอบด้วย การกระทำผิดกฎหมาย อาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติดและอบายมุข การเห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม การจลาจลจ้วงดูหมิ่นสถาบันหลักของชาติ ตลอดจนเกิดปัญหาแตกแยกทางความคิด จนนำไปสู่การแบ่งพรรคแบ่งพวกและเกิดกรณีทะเลาะเบาะแว้ง ทำร้ายร่างกาย ทำลายทรัพย์สินและชีวิตกัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการขาดจิตสำนึกศีลธรรมและคุณธรรมจริยธรรมทั้งสิ้น

พระพุทธศาสนามีแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว คือ การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุของปัญหานี้ๆ จึงจะได้ประโยชน์และสามารถสลายปัญหาคือความทุกข์ได้ เพราะหากแก้ไขไม่ถูกจุดทำไม่ถูกที่และไม่ถูกเวลาย่อมไม่ได้ผล ซึ่งจะทำให้เสียทั้งเวลา ทรัพย์สิน อวัยวะและแม้กระทั่งเสียชีวิตได้ในที่สุด ก็ยังทำให้ปัญหาขยายตัวออกไปไม่จบสิ้น อันสืบเนื่องมาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดมาจากบุคคลในชาติบ้านเมืองของเราปล่อยปละละเลย ไม่รักษาศีลและปฏิบัติธรรม จึงพากันได้รับผลกระทบดังที่ปรากฏอยู่ฉะนั้นทางคณะสงฆ์ไทย โดยมีเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระ

^๑กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (ฉบับที่ ๒), แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕.

พระสังฆราช มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบสันติสุข มีความสามัคคี

กลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชีวิตครอบครัว ชุมชนและสังคม ด้วยการเน้นการรณรงค์และส่งเสริมสนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ขึ้นในทุกภาคส่วนของประเทศ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ความว่า อันว่า ศีล ๕ เป็นการสำคัญของมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งนำโดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้ารักษาความสงบแห่งชาติ ที่ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศ ร่วมมือกันดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกัน โดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งจะนำพาประเทศก้าวหน้าไปข้างหน้าอย่างปลอดภัยและยั่งยืน^๒

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นจุดหมายอันสำคัญของการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถและพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมองเน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม ผู้สอนต้องพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของผู้เรียน การกำหนดบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน การใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย และการออกแบบการวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้^๓ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยแบ่งเป็น ๕ สาระการเรียนรู้ ได้แก่ ๑) สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ๒) สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ๓) สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ ๔) สาระที่ ๔

^๒ สำนักงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์, หมู่บ้านรักษาศีล ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา, ๒๕๕๘), หน้า ๗-๘.

^๓ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

^๔ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖-๑๗.

ประวัติศาสตร์ และ ๕) สารที่ ๕ ภูมิศาสตร์^๔ การพัฒนาชุดการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับ มาตรฐาน ส.๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตาม ซึ่งกำหนดเป็นตัวชี้วัดการเรียนรู้ โดยกำหนดใน ข้อ ๔ ว่า วิเคราะห์ ความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัยปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือ หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด ข้อ ๗ ว่า ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด^๕ การที่ผู้เรียนจะตระหนักถึงคุณค่าของคุณธรรมและการ เปลี่ยนแปลงดังกล่าว ต้องได้รับการอบรมหรือการฝึกฝน โดยผ่านการเรียนรู้ ซึ่งมีกระบวนการที่ หลากหลาย ที่จะสร้างเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะนิสัยที่ดี มีความพึงพอใจและน้อมนำไปปฏิบัติใน ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมนั้น ก็ต้องเกิดจากการเห็นประโยชน์ และซึมซับคุณค่าอย่างแท้จริง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการที่จะศึกษาการพัฒนาชุดการสอน และผล ของการจัดการเรียนรู้เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ในกลุ่มสาระ สารที่ ๑ คือ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ผลของการวิจัย การพัฒนาชุดการสอน เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักและสามารถนำไปพัฒนาตนเอง เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข เป็นผู้ ฝึกฝนในการทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งการบำเพ็ญประโยชน์ต่อ สังคมและส่วนรวมต่อไปเหมาะสมเป็นอย่างไร

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการพัฒนาชุดการจัดการเรียนรู้ โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วย ชุดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม

๑.๓ คำถามการวิจัย

๑.๓.๑ การพัฒนาชุดการจัดการเรียนรู้ โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ หลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ผลการ พัฒนา ก่อนและหลัง เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

^๔กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๖.

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดการจัดการเรียนรู้ โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ ๑ ศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ที่ผู้ศึกษาได้นำมามาตรฐานการศึกษาสาระที่ ส ๑.๑ ซึ่งกำหนดเป็นตัวชี้วัดการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ในการสร้างชุดการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ออกเป็น ๔ แผน แผน ละ ๒ ชั่วโมง รวมเป็น ๑ ชุดการสอน ซึ่งประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง เบญจศีล หมายถึงอะไร เวลา ๒ ชั่วโมง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง เบญจธรรม หมายถึงอะไร เวลา ๒ ชั่วโมง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ โทษแห่งศีลวิบัติของบุคคลผู้ทุศีลเวลา ๒ ชั่วโมง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ อานิสงส์แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล เวลา ๒ ชั่วโมง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดการจัดการเรียนรู้ โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาดังนี้

(๑) ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ โดยผู้วิจัยเลือกศึกษากลุ่มประชากรทั้งสิ้นของหน่วยการศึกษา จำนวน ๓๒ คน

(๒) ตัวแปรในการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดการจัดการเรียนรู้ โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ได้กำหนดตัวแปร ดังนี้

๑) ตัวแปรต้น คือ

๑. เพศ

๒. อายุ

๒) ตัวแปรตาม คือ ชุดการจัดการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีล

เบญจธรรม

๑. การสอนแบบเบญจศีล

๒. การสอนแบบเบญจธรรม

๓. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๔. การวัดผลประเมินผล

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม หมู่ ๘ ตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ๔๘๐๐๐

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา

ตั้งแต่เดือน กันยายน ๒๕๖๑ – มกราคม ๒๕๖๒

๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย

๑.๕.๑ ประสิทธิภาพของชุดการจัดการเรียนรู้ที่ใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ (E_๑/ E_๒)

๑.๕.๒ ประสิทธิภาพทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น

๑.๕.๓ ความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการจัดการจัดการเรียนรู้ โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม อยู่ในระดับที่มากขึ้น

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ชุดการสอน หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นจากคู่มือครูทำให้รู้ว่าจะสอน เนื้อหาอย่างไร ใช้สื่อการจัดการเรียนรู้อย่างไร มีการวัดประเมินผลอย่างไร

๑.๖.๒ พุทธวิธีการสอน หมายถึง วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้สอนพุทธบริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา รวมไปถึงเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ตามพระนามที่ได้รับยกย่อง ที่ใช้คำเรียกว่า “สตถา เทวมนุสสานิ” โดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ ๔ ประการ (the Buddha's style or manner of teaching) ดังนี้

๑. สันตัสสนา หมายถึง ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะ อธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังจูงมือไปดูเห็นกับตา (elucidation and verification)

๒. สมาทปนา หมายถึง ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำ ก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญ จนใจยอมรับ อยากรลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ (incitement to take upon oneself; inspiration towards the Goal)

๓. สมุตเตชนา หมายถึง เร้าใจให้อาจหาญแกลั้วกล้า คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้น เกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จงได้ สู้งานไม่หวั่นไม่ย่อท้อไม่กลัวเหนื่อย ไม่กลัวยาก (urging; encouragement; animation; filling with enthusiasm)

๔. สัมปหังสนา หมายถึง ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตให้แจ่มชื่นเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ (gladdening; exhilaration; filling with delight and joy)

อรรถกถาชี้แจงเพิ่มเติมว่า ข้อ ๑ ปลดเปลื้องความเขลาหรือความมืดมัว ข้อ ๒ ปลดเปลื้องความประมาท ข้อ ๓ ปลดเปลื้องความอิดคร้าน ข้อ ๔ สัมฤทธิ์ การปฏิบัติ จำ ๔ ข้อนี้สั้นๆ ว่า ชี้ให้ชัด ขวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง หรือ แจ่มแจ้ง, จูงใจ, แกลั้วกล้า, ร่าเริง

๑.๖.๓ องค์แห่งเบญจศีล หมายถึง หน่วยการเรียนรู้หนึ่งของชุดการสอนเกี่ยวกับหลักปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาสำหรับคฤหัสถ์หรือเป็นธรรมพื้นฐานของมนุษย์ ศีล ๕ หรือ เบญจศีล^๖

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๔๖, หน้า 238.

ความประพฤติชอบทางกายและวาจา, การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน (the Five Precepts; rules of morality) ลดการกระทำเหล่านั้นลง อันเป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดทุกข์ตามมาภายหลัง โดยมี ๕ ข้อดังนี้

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี คือ เว้นจากการปลงชีวิต, เว้นจากการฆ่าการประทุษร้าย
กัณ (to abstain from killing)

๒. อทินนาทานา เวรมณี คือ เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้, เว้นจากการลักโก่ง
ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน (to abstain from stealing)

๓. กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี คือ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม, เว้นจากการล่วง
ละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน (to abstain from sexual misconduct)

๔. มุสาวาทา เวรมณี คือ เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง (to abstain from false
speech)

๕. สุราเมรยมชชพมาทภูฏานา เวรมณี คือ เว้นจากน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็น
ที่ตั้งแห่งความประมาท, เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ (to abstain from intoxicants causing heedlessness)

๑.๖.๔ องค์แห่งเบญจธรรม หมายถึง หน่วยการเรียนรู้หนึ่งของชุดการสอนเกี่ยวกับหลักธรรม
ในทางพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์และลักษณะที่ตรงกันข้ามกับเบญจศีล ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ควร
นำมาปฏิบัติให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

(๑) เมตตาการุณา คือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น

(๒) สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบสัมมาชีพ

(๓) กามสังวร คือ การสำรวมในกาม

(๔) สัจจะ คือ การพูดความจริง

(๕) สติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความรู้ตัว

๑.๖.๕ เบญจศีล เบญจธรรม หมายถึง เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ประกอบด้วยเบญจศีลเบญจธรรม สาระที่ ๑ ศาสนา คุณธรรม
จริยธรรม ที่ใช้ในการพัฒนาชุดการสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๑.๖.๖ ประสิทธิผลทางการเรียน หมายถึง ผลของการสอนก่อนเรียนและหลังเรียนของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ด้วยชุดการจัดการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม

๑.๖.๗ ความพึงพอใจ หมายถึง ทศนคติของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
ด้วยชุดการจัดการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ได้การพัฒนาชุดการจัดการเรียนรู้โดยพุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม

๒. ได้ทราบถึงประสิทธิผลของการใช้ชุดการจัดการเรียนรู้โดยพุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีล
เบญจธรรม

๓. ได้ทราบถึงความพึงพอใจของการใช้ชุดการจัดการเรียนรู้โดยพุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจ
ศีลเบญจธรรม

๔. สามารถนำไปประยุกต์พัฒนาใช้กับระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือระดับช่วงชั้นอื่น
ต่อไปได้

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และได้ดำเนินการเรียบเรียงข้อมูลไปตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๒.๑ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

๒.๑.๑ ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา

ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศไทยและสังคมโลก^๑

เรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆ ไว้ดังนี้^๒

ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน การปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยม ด้าน

^๑กรมวิชาการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร กรมวิชาการ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๔.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔-๑๑๕.

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิหน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในชีวิตประจำวัน

ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบันความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศ ของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๑.๒ คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง

มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ

มีความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้นและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง

รู้และเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในขั้นที่สูงต่อไป

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

มีความรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคมประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมือง การปกครอง และสภาพเศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นประเทศไทย

มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

ปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้นสามารถเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่างๆ ของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง

เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาค ชัก
โลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม
ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่
ปัจจุบัน

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาค
ต่างๆ ในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิด เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณได้รับการพัฒนาแนวคิด และขยาย
ประสบการณ์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่างๆ ในโลก ได้แก่ เอเชีย ออสเตรเลีย โอ
เชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ
ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์และ ภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการทาง
ประวัติศาสตร์ และสังคมศาสตร์

รู้และเข้าใจแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการ
ดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น เป็นพลเมืองที่ดี มี
คุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีค่านิยมอันพึงประสงค์ สามารถ
อยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีศักยภาพ เพื่อการศึกษาต่อในชั้นสูงตามความ
ประสงค์ด้วย

มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย ความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ของชาติไทยยึดมั่นใน
วิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มีนิสัยที่ดีในการบริโภค เลือกและตัดสินใจบริโภคได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึก และมีส่วน
ร่วม ในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไทยและสิ่งแวดล้อม มีความรักท้องถิ่นและประเทศชาติ มุ่งทาง
ประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม

มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ชี้นำตนเองได้ และสามารถแสวงหา
ความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ในสังคมได้ตลอดชีวิต

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือ
ศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่าง
สันติสุข และมีตัวชี้วัดของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ดังนี้^๓

๑. วิเคราะห์ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติหรือความสำคัญ
ของศาสนาที่ตนนับถือ

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขารจนถึงสังเวชนียสถานหรือประวัติ ศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

๓. เห็นคุณค่า และประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชน ตัวอย่างตามที่กำหนด

๔. วิเคราะห์ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

๕. ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในประเทศตามหลักศาสนาพร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

๖. เห็นคุณค่า และสวดมนต์แผ่เมตตา และบริหารจิต เจริญปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือเพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด

๘. อธิบายหลักธรรมสำคัญของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป

๙. อธิบายลักษณะสำคัญของศาสนาพหิธี พิธีกรรมของศาสนาอื่นๆ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี

๒.๒ ชุดพุทธวิธีการสอน

๒.๒.๑ ปรัชญาพื้นฐานในการสอน

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่นับว่าเก่าแก่มียาวนานมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒๕๐๐ ปี หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน หลักคำสอนสาวกต่างๆ ก็ยังมีการถ่ายทอดคำสอนเหล่านั้นสืบต่อกันมา โดยมีได้หยุด ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ มากกว่าทฤษฎีหรือปรัชญาของการดำเนินชีวิตเพียงเท่านั้น สิ่งที่น่าสนใจของหลักธรรมเหล่านั้น คือ แนวทางในการสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ใช้สั่งสอนสาวกในสมัยพุทธกาล ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจควรนำมาใช้ในระบบการจัดการศึกษา ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาในเรื่อง พุทธวิธีการสอน เพื่อใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวโดย มีรายละเอียด ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^๔ ได้กล่าวว่า ปรัชญาพื้นฐานของพุทธวิธีการสอนมีเนื้อหาพระธรรมคำสอน หลักการสอน และวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ปรากฏในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อธิบายมีอรรถกถาเป็นต้นแล้ว แต่คัมภีร์เหล่านั้นมีเนื้อหามากมายมีขนาดใหญ่เกินกว่าจะสำรวจเนื้อหา รวบรวมความนำมาสรุปแสดงให้ครอบคลุมทั้งหมดในเวลาอันสั้นได้ จึงขอนำมาแสดงเพียงให้เห็นรูปลักษณะทั่วไปเท่านั้น และสรุปเป็นภารกิจสำคัญของการศึกษา คือ การฝึกอบรมบุคคลให้พัฒนาปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจข้อเท็จจริง ในสภาวะของสิ่งทั้งหลาย และมีทัศนคติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง จากข้อความที่กล่าวมา มีข้อที่ควรกำหนด ดังนี้

^๔พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, ๒๕๔๘), หน้า ๗๗-๗๙.

๑. ภารกิจสำคัญของการศึกษา ได้แก่ การช่วยให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ถูกต้อง คือ สอนให้เข้าใจสภาวะของสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ไม่หลงใหลในอุปทานจนเกิดเป็นกิเลส

๒. ทัศนคติที่ถูกต้อง และความสามารถจัดการดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นได้ด้วยการพัฒนาปัญญา และปัญญาเป็นความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นในบุคคลต้องเรียนรู้ด้วย นำมายึดเยียดเข้ากันได้

๓. ในเมื่อปัญญาต้องเกิดจากการความรู้ความเข้าใจที่พัฒนาขึ้นในตัวบุคคลเองภารกิจของผู้สอนและให้การศึกษาทั้งหลาย จึงเป็นเพียงผู้ชี้ทางหรืออำนวยความสะดวก สิ่งที่ดีที่สุดที่ผู้สอนที่ดีจะทำได้ก็คือ ตั้งใจ

ช่วยเหลือ พยายามสรรหาอุบาย กลวิธี และอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะมาช่วยผู้เรียนให้เข้าถึงปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุด อย่างที่สำนวนบาลีเรียกว่า “เป็นกัลยาณมิตร”

๔. ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้สร้างปัญญาให้เกิดแก่ตน จึงต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ได้ลงมือกระทำให้มากที่สุด เท่าที่จะช่วยให้ตัวเองเกิดปัญญาค้นขึ้นได้

๕. เมื่อปัญญาเป็นสิ่งยึดเยียดบังคับให้รับเอาไม่ได้ การสอนจึงต้องใช้วิธีการแห่งปัญญา คือ ผู้เรียนต้องเป็นอิสระในการใช้ความคิด และในการที่จะซักถาม โต้ตอบ สืบเสาะค้นหาความจริงต่างๆ ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจเกิดขึ้นในตน

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) จึงได้วางเป็นบทสรุปเกี่ยวกับการสอนไว้ดังนี้

๑. ปัญญาเป็นสิ่งสร้างสรรค์ภายในตัวผู้เรียนเอง

๒. ผู้สอนทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ช่วยชี้แนะทางการเรียน

๓. วิธีสอน อุบาย และกลวิธีต่างๆ เป็นสื่อหรือเครื่องมือเสริมแรงการเรียนการสอน

๔. อิสระภาพทางความคิด เป็นอุปกรณ์สำคัญในการสร้างปัญญา

การพิจารณาหลักการสอนของพระพุทธเจ้า จึงเริ่มแต่คุณสมบัติผู้สอนที่เดียว^๕ ระบบการสอนนี้ จึงเป็นการจัดการศึกษาที่ยกผู้เรียนเป็นสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมกันว่า ครู ผู้สอนมีหน้าที่ชี้แนะแนวทางในการเรียนเท่านั้น ซึ่งความเข้าใจและปัญญาเกิดขึ้นจากประสบการณ์การเรียนรู้ของตัวผู้เรียนเอง

๒.๒.๒ พุทธกุศโลบายในการสอน

การสอนที่จะประสบความสำเร็จนั้น จะต้องมีเทคนิคลีลาในการสอน ถ้าหากสอนโดยปราศจากเทคนิคลีลา การสอนก็เป็นการยากที่จะประสบความสำเร็จได้ พระพุทธเจ้าทรงประสบความสำเร็จในการสอน เนื่องด้วยทรงมีลีลาการสอน หรือ พุทธิลีลาในการสอน^๖ หรือ เทศนาวิธี ๔ การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง แม้ที่เป็นเพียงธรรมีกถา หรือการสนทนาทั่วไป ซึ่งมีใช้คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษ ก็จะทำเนิ่นไปอย่างสำเร็จผลดี โดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ ๔ ประการ (the Buddha's style or manner of teaching) ดังนี้

^๕พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, ๒๕๔๘), หน้า ๘-๘๔.

^๖พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๑๒*, พ.ศ. ๒๕๔๖, หน้า ๑๗๒.

๑. **สันทีสนา** (ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังจูงมือไปดูเห็นกับตา (elucidation and verification)

๒. **สมาทปนา** (ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำ ก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญ จนใจยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ (incitement to take upon oneself; inspiration towards the Goal)

๓. **สมุตเตชนา** (เร้าใจให้อาจหาญแก่วอกแวก คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้น เกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจงได้ สู้งาน ไม่หวั่นไม่ย่อท้อ ไม่กลัวเหนื่อย ไม่กลัวยาก ไม่กลัวลำบาก (urging; encouragement; animation; filling with enthusiasm)

๔. **สัมปหังสนา** (ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตให้ชุ่มชื่นเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่ได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ (gladdening; exhilaration; filling with delight and joy)

อรรถกถาชี้แจงเพิ่มเติมว่า ข้อ ๑ ปลดเปลื้องความเขลาหรือความมืดมัว ข้อ ๒ ปลดเปลื้องความประมาท ข้อ ๓ ปลดเปลื้องความอึดคร้าน ข้อ ๔ สัมฤทธิ์ การปฏิบัติจำ ๔ ข้อนี้สั้นๆ ว่า ชี้ให้เห็นชัด ชวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง หรือ แจ่มแจ้ง, จูงใจ, แก่ลวักลว้า, ร่าเริง พระพุทธเจ้าทรงมีกุศโลบายในการสอนมากมายหลายวิธี ดังนี้

- ๑) การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบการสอน
- ๒) การใช้อุปมาอุปไมย หรือการเปรียบเทียบ
- ๓) การใช้สื่อธรรมชาติใกล้ตัวเป็นอุปกรณ์ในการสอน
- ๔) การทำเป็นตัวอย่าง เป็นทำนองสาธิตให้ดู แบบไม่ต้องกล่าวสอน
- ๕) การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้ในความหมายใหม่
- ๖) กุศโลบายเลือกบุคคลและปฏิบัติเป็นรายบุคคล
- ๗) การรู้จักจังหวะและโอกาสในการสอน
- ๘) การยืดหยุ่นในการสอน
- ๙) การลงโทษและให้การชมเชย
- ๑๐) กลวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

๒.๓ การพัฒนาชุดการสอน

๒.๓.๑ ความหมายของชุดการสอน

มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงผลและให้ความหมายไว้ดังนี้

ชุดการสอน (Instructional Package) เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีการจัดระบบการใช้สื่ออย่างหลากหลาย และบูรณาการให้เหมาะสมและความสนใจ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ชุดการสอนจะจัดไว้เป็นชุดหรือกล่องหรือซองภายในจะมีคู่มือในการใช้สื่อ ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดคำแนะนำต่างๆ รวมทั้งสื่อการเรียนการสอนที่จำเป็นสำหรับการประกอบกิจกรรมปัจจุบัน ชุดการสอนเป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจจากผู้ที่ได้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาสำหรับความหมายของชุดการสอนมีผู้ให้คำนิยามไว้หลายท่าน เช่น

ชัยยงค์ พรหมวงศ์^๗ ได้กล่าวว่า ชุดการสอนเป็นสื่อประสม ที่ได้จากกระบวนการผลิตและการนำสื่อการสอนที่สอดคล้องกับวิชาหน่วยและวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ลัดดา ศุขปริดี^๘ ได้ให้ความหมายในแนวเดียวกันว่า ชุดการสอนเป็นนวัตกรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการและทฤษฎีที่มีหลักการของสื่อประสมประกอบอย่างมีเหตุผลและสมบูรณ์ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการสอน ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ภายในชุดการสอนมีสื่อและคำแนะนำวิธีดำเนินการสอน พร้อมทั้งจะให้ครูนำไปใช้สอนได้ทันที และชุดการสอนยังสามารถจัดกระทำได้หลายประเภท ให้เลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียนสภาพแวดล้อมและโอกาส ทำให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมตามเอกัตภาพ

วิชัย วงศ์ใหญ่^๙ ได้กล่าวถึง ชุดการสอนว่า เป็นระบบการผลิตและการนำเอาสื่อการเรียนการสอนหลายๆ อย่างมาสัมพันธ์กัน และมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน สื่อการเรียนอย่างหนึ่งใช้อธิบายข้อเท็จจริงของเนื้อหาวิชาเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้ง และป้องกันการเข้าใจความหมายผิด สื่อการเรียนเหล่านี้เรียกว่า สื่อประสม นำมาใช้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ภพ เลหาหะไพบูลย์^{๑๐} ได้กล่าวว่า ชุดการสอนเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อหลายชนิดร่วมกันหรือใช้ระบบสื่อประสม เพื่อสนองจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนที่ตั้งไว้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และให้เกิดความสะดวกต่อการใช้ในการเรียนการสอน

ชุดการสอน คือ โปรแกรมทางการสอนใช้ในการเรียนการสอน มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนไว้อย่างครบถ้วน ชุดการสอนนี้ครูเป็นผู้จัดการให้ผู้เรียนแต่ละคนต้องศึกษาด้วยตนเอง โดยครูทำหน้าที่คอยให้คำแนะนำเท่านั้น (Good, ๑๙๗๓ อ้างใน ภพ เลหาหะไพบูลย์, ๒๕๓๗, หน้า ๑๓๖)

จากคานิยามของชุดการสอนที่กล่าวมานี้ สรุปได้ว่า ชุดการสอน คือ กระบวนนำสื่อต่างๆ ที่หลากหลายที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ที่ได้จัดวางไว้อย่างเป็นระบบระเบียบแล้ว ซึ่งเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ เป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเสริมสร้างกระบวนการกลุ่มภายในชุดการสอนประกอบด้วย คู่มือครู คู่มือนักเรียน เนื้อหากิจกรรม สื่อประสมและเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชุดสื่อประสมสำเร็จรูป ที่ได้รวบรวมสื่อการสอนไว้อย่างสมบูรณ์ตามแบบแผนที่วางไว้ เพื่อให้มีความสัมพันธ์กันและมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน อันวยความสะดวกให้ครูใช้ในการสอน โดยที่ครูไม่ต้องเตรียมสื่ออย่างอื่นให้วุ่นวาย ซึ่งภายในชุดการสอนนั้น จะมีสื่อและ

^๗ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และ วาสนา ทวีกุลทรัพย์, “การจัดการเรียนการสอน” ในเอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีการสอน หน่วยที่ ๑๐ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙, หน้า ๑๑๔.

^๘ลัดดา ศุขปริดี, เทคโนโลยีการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๒๙.

^๙วิชัย วงศ์ใหญ่, พัฒนาหลักสูตรการสอนนิตินิยม (พิมพ์ครั้งที่ ๓), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธนศการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๖๖.

^{๑๐}ภพ เลหาหะไพบูลย์, แนวการสอนวิทยาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๒๒๔.

ข้อแนะนำในการดำเนินการสอนอยู่แล้วโดยจัดไว้เป็นชุดๆ บรรจุอยู่ในซอง กล่อง พร้อมทั้งจะให้ครูนำไปใช้ในการสอนได้โดยทันทีไม่ต้องเตรียมอะไรยุ่งยาก ซึ่งเป็นผลดีและรวดเร็วสำหรับครูได้เป็นอย่างดี

๒.๔ ทฤษฎีการสอน

ทฤษฎีการสอน (Teaching/Instructional Theory) คือ ข้อความรู้ที่พรรณนา/อธิบาย/ทำนายปรากฏการณ์ต่างๆ ทางการสอน ที่ได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ และการยอมรับว่าเชื่อถือได้ ซึ่งนักจิตวิทยา หรือนักการศึกษาอาจพัฒนาหรือแปลงมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นที่ไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทฤษฎีการสอนหนึ่งๆ มักประกอบไปด้วยหลักการสอนย่อยๆ หลายหลักการ^{๑๑}

๑. ศาสตร์การสอน

ศาสตร์การสอน (Science of Teaching) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้และการสอนที่สังคมโลกได้สั่งสมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามเป้าหมาย/จุดหมาย/วัตถุประสงค์ของการสอนที่กำหนด ความรู้ดังกล่าวได้มาจากการคิด การวิเคราะห์ของนักปราชญ์ และนักคิดทั้งหลายหรือได้มาจากการศึกษา ค้นคว้า พิสูจน์ทดสอบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาต่างๆ ข้อความรู้นี้ดังกล่าวประกอบด้วย ปรัชญาการศึกษา บริบท ทางการสอน ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ระบบ รูปแบบ วิธีการ เทคนิค และจิตวิทยาทางการเรียนรู้และการสอน การวางแผนและออกแบบการจัดการเรียนการสอน การดำเนินการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล สื่อและเทคโนโลยีทางการสอน นวัตกรรมและการวิจัยการเรียนการสอน เป็นต้น

๒. ศาสตร์การสอนศิลปะการสอน

ศิลปะการสอน (Art of Teaching) หมายถึง ความรู้และความสามารถในการนำจิตวิทยาวิธีการและเทคนิคต่างๆ ไปใช้ในการสอน เพื่อช่วยให้การสอนมีความน่าสนใจ สนุกมีชีวิตชีวา และช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ราปรื่นและมีความสุข

๓. ศาสตร์การสอนบริบททางการสอน

บริบททางการสอน (Teaching Context) หมายถึง สิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ซึ่งมีความสัมพันธ์/มีอิทธิพลต่อการสอน ทั้งในระดับจุลภาพ (micro) ซึ่งเป็นระดับที่ใกล้ชิดตัวผู้เรียนผู้สอนมากที่สุด ไปจนถึงระดับมหภาค (macro) ซึ่งเป็นระดับที่ไกลตัวผู้เรียนมากที่สุด เช่น สภาพทางจิตใจและความรู้ทางวิชาการของผู้สอน สภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกตัวผู้เรียน สภาพของห้องเรียน บรรยากาศผู้บริหาร การบริหารงาน บุคลากรในโรงเรียน สภาพของโรงเรียน สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ผู้ปกครอง บุคคลในชุมชน สภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของ

^{๑๑} ทัศนาศา งามมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๕๐), หน้า ๔๗๖.

ชุมชน ทรัพยากรในชุมชน นโยบายและแผนการจัดการศึกษาระดับชาติ การบริหารการศึกษาระดับชาติ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าทางวิชาการของโลก เป็นต้น

๔. ศาสตร์การสอนทักษะการสอน

ทักษะการสอน คือ ความสามารถในการปฏิบัติการสอนด้านต่างๆ อย่างชำนาญซึ่งครอบคลุมการวางแผนการเรียนการสอน การออกแบบการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน การใช้วิธีสอน เทคนิคการสอน รูปแบบการเรียนการสอน ระบบการสอน สื่อการสอนการประเมินผล การเรียนการสอน รวมทั้งการใช้ทฤษฎีและหลักการเรียนรู้และการสอนต่างๆ

๕. ศาสตร์การสอนหลักการสอน

หลักการสอน (Teaching/Instructional Principle) คือ ข้อความรู้อย่างๆ ที่พรรณนา/อธิบาย / ทำนาย ปรากฏการณ์ต่างๆ ทางการสอน ที่ได้รับการพิสูจน์ ทดสอบและการยอมรับว่าเชื่อถือได้ สามารถนำไปใช้ในการสอนผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด หลักการสอนหลายๆ หลักการอาจนำไปสู่การสร้างเป็นทฤษฎีการสอนได้

ระบบการสอน/ระบบการเรียนการสอน

ระบบการสอน/ระบบการเรียนการสอน (Teaching/Instructional System) คือ องค์ประกอบต่างๆ ของการเรียนการสอนที่ได้รับการจัดให้มีความสัมพันธ์กันและส่งเสริมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

๖. ศาสตร์การสอนรูปแบบการสอน/รูปแบบการเรียนการสอน

ระบบการสอน/รูปแบบการเรียนการสอน (Teaching/Instructional Model) คือ แบบแผนการดำเนินการสอนที่ได้รับการจัดเป็นระบบ อย่างสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎี/หลักการเรียนรู้หรือการสอนที่รูปแบบนั้นยึดถือ และได้รับการพิสูจน์ ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของรูปแบบนั้นๆ โดยทั่วไปแบบแผนการดำเนินการสอนดังกล่าว มักประกอบด้วยทฤษฎี/หลักการที่รูปแบบนั้นยึดถือและกระบวนการสอนที่มีลักษณะ เฉพาะอันจะนำ ผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายเฉพาะที่รูปแบบนั้นกำหนด ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแบบแผนหรือแบบอย่างในการจัดและดำเนินการสอนอื่นๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเช่นเดียวกันได้

๗. ศาสตร์การสอนความหมายของการสอน

การสอน เป็นงานหลักของครู ซึ่งปัจจุบันถือว่าครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง ที่บุคคลในวิชาชีพนี้ ต้องได้รับการศึกษาอบรมมาโดยเฉพาะเพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ สามารถเลือกศึกษา อบรมมาโดยเฉพาะ เพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ สามารถเลือกวิธีปฏิบัติงานที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติ ดังที่ระบุไว้ในจุดประสงค์การสอน ครูต้องมีการฝึกฝนด้านการสอนอยู่เสมอเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในการทำงานเช่นเดียวกับวิชาชีพชั้นสูงอื่นๆ และต้องมีมาตรฐานของวิชาชีพ การที่ครูสามารถปฏิบัติงานการสอนได้ดีขึ้นอยู่กับความสามารถในการผสมผสานศาสตร์ว่าด้วยการสอนกับศิลปะของการสอนเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดประสิทธิผลของการสอนสูงสุด

๘. ศาสตร์การสอนครูที่มีประสิทธิผล (Effective Teacher) นอกจากจะมีความรู้ในศาสตร์ของการสอน และมีศิลปะของการสอนแล้ว ยังต้องมีคุณลักษณะ ๔ ประการ ต่อไปนี้

- ๑) การประยุกต์ทฤษฎีและการวิจัยการสอนไปใช้
- ๒) การสะสมประสบการณ์การสอน
- ๓) การคิดวินิจฉัยไตร่ตรองและแก้ปัญหา
- ๔) การเรียนรู้การสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการบูรณาการความรู้กับประสบการณ์เข้าด้วยกัน มีผู้ให้ความหมายคำว่า "การสอน" ต่างๆ กันไป เช่น

แลงฟอร์ด^{๑๒} (Langford) กล่าวว่า การสอน คือ กิจกรรมที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลคนหนึ่งยอมรับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนรู้ของบุคคลอีกคนหนึ่ง (การสอนจึงเป็นกิจกรรมที่ครูกระทำเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้)

ในหนังสือ *Dictionary of Education* (Good ๑๙๗๓ : ๓๐๔ และ ๕๘๘) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ดังนี้

ความหมายของการสอนในระดับแคบ หมายถึง วิธีการที่ครูถ่ายทอดความรู้ อบรมนักเรียน ให้มีความรู้ ความคิด เจตคติและทักษะดังที่จุดประสงค์การศึกษาได้ระบุไว้

ส่วนความหมายของการสอนในระดับกว้าง หมายถึง การกระทำและการดำเนินการด้านต่างๆ ของครูภายใต้สภาพการณ์การเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย

๑. การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับนักเรียน
๒. กระบวนการตัดสินใจและวางแผนก่อนสอน ซึ่งได้แก่ การวางแผนการสอน การจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์

๙. ศาสตร์การสอนเทคนิคการสอน

เทคนิค คือ กลวิธีต่างๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ หรือการกระทำใดๆ เพื่อช่วยให้กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ หรือการกระทำนั้นๆ มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น เทคนิคการสอน จึงหมายถึง กลวิธีต่างๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการสอน ขั้นตอนการสอน วิธีการสอน หรือการดำเนินการทางการสอนใดๆ เพื่อช่วยให้การสอนมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ในการบรรยาย ผู้สอนอาจใช้เทคนิคต่างๆ ที่สามารถช่วยให้การบรรยายมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การยกตัวอย่าง การใช้สื่อ การใช้คำถาม เป็นต้น

๑๐. ศาสตร์การสอนทักษะการสอน

ทักษะการสอน คือ ความสามารถในการปฏิบัติการสอนด้านต่างๆ อย่างชำนาญซึ่งครอบคลุม การวางแผนการเรียนการสอน การออกแบบการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน การใช้วิธีสอน เทคนิคการสอน รูปแบบการเรียนการสอน ระบบการสอน สื่อการสอนการประเมินผลการเรียนการสอน รวมทั้งการใช้ทฤษฎีและหลักการเรียนรู้และการสอนต่างๆ

๑๑. ศาสตร์การสอนสมรรถภาพของผู้สอน

^{๑๒}แลงฟอร์ด [Langford 1968 : 114]

เรื่องสมรรถภาพของครูหรือผู้สอนนั้นมีความจำเป็นมาก อย่างเช่น ไรอัน (Ryan ๑๙๗๐) ระบุลักษณะครูที่ดีไว้ ๗ ประการ ซึ่งการวิเคราะห์ตัวประกอบ ดังนี้

- ๑) มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี
- ๒) มีความตื่นตัวอยู่เสมอ
- ๓) มีความรู้จริงแจ่มใส
- ๔) มีความยุติธรรม ไม่สนใจนักเรียนคนใดคนหนึ่ง
- ๕) สนใจและเข้าใจนักเรียน
- ๖) ส่งเสริมให้กำลังใจ ยกย่องสมเป็นนักเรียนที่ทำงานดี
- ๗) มีความเป็นมิตรและสุภาพ
- ๘) ยอมรับความคิดเห็นและความจำเป็นของนักเรียนแต่ละคน
- ๙) สนับสนุนให้นักเรียนทำงาน รู้จักประเมินผลงานด้วยตนเอง

เวอร์เนอร์ และคณะ (Verner et.al ๑๙๗๑) ระบุว่าครูควรมีสมรรถภาพ ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านปฏิสัมพันธ์ ประกอบด้วย

- ๑) ให้คำแนะนำที่ชัดเจนแก่นักศึกษาได้
- ๒) จัดการและสื่อความหมายได้ดี
- ๓) ตอบสนองพฤติกรรมของนักเรียนได้
- ๔) แก้ไขกิจกรรมนักเรียนได้
- ๕) ตอบสนองความต้องการอย่างมีเหตุผล
- ๖) หาข้อมูลจากนักเรียนได้หลายวิธี และการทำงานเป็นคณะได้ดี

๒. ด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย

- ๑) มีกลวิธีการสอนเหมาะสม
- ๒) จัดกลุ่มการเรียนรู้ได้หลากหลาย
- ๓) จัดการเรียนรู้ได้หลากหลาย
- ๔) มีสื่อการสอนพร้อม
- ๕) สอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- ๖) ระบุจุดหมายการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม
- ๗) จัดระบบสื่อและบริการสื่อได้สะดวกรวดเร็ว
- ๘) วางแผนกิจกรรมร่วมกับนักศึกษาได้
- ๙) มีเทคนิคหาข้อมูลจากนักศึกษาได้
- ๒.๑๐) ใช้คำถามได้เหมาะสม
- ๒.๑๑) เสริมกำลังใจได้ดี
- ๒.๑๒) สร้างสามัญสำนึกแก่นักเรียนได้
- ๒.๑๓) สร้างความคิดรวบยอดทางวัฒนธรรมได้หลายด้าน
- ๒.๑๔) กำหนดแผนการสอนได้
- ๒.๑๕) เรียงลำดับกิจกรรมได้ดีเหมาะสมตามหลักจิตวิทยา

๓. ด้านการประเมินผล ประกอบด้วย

- ๑) วินิจฉัยเพื่อการแนะแนวได้
- ๒) สร้างเครื่องมือวัดแบบต่างๆ ได้
- ๓) จัดวิธีประเมินและแปลผลได้

๔. ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ ประกอบด้วย

- ๑) สามารถปรับปรุงพฤติกรรมของตนได้
- ๒) สามารถเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาวิชาชีพ
- ๓) มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

อาร์มสตรอง (Armstrong ๑๙๗๓) ระบุว่าครูควรมีความสามารถ ดังนี้

๑. สามารถกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
๒. เข้าใจถึงการเรียนรู้และนำมาใช้ในการสอน
๓. สามารถจัดกิจกรรมและวิธีการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับความต้องการของ

นักศึกษาและสังคม

๔. มีเทคนิคการสอนที่ช่วยให้เรียนรู้ได้เร็ว
๕. มีเทคนิคและวิธีการวัดผลที่ดี และนำผลมาปรับปรุงการสอนได้
๖. สามารถประเมินผลการสอนของตนได้
๗. ให้การปรึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล และควรมีการติดต่ออย่างใกล้ชิดกับผู้ปกครอง

กริช และ คอสติน (Grush and Costin ๑๙๗๕) ได้เสนอว่าครูควรเป็นผู้ที่

๑. เชื่อมั่นในตนเอง
๒. ขยันขันแข็ง
๓. สามารถและกระตือรือร้นในการทำงาน
๔. ซื่อสัตย์
๕. เข้าใจนักเรียน
๖. ควบคุมกิจกรรมชั้นเรียนได้ดี
๗. ควบคุมชั้นเรียนได้ดี
๘. กระตุ้นให้นักเรียนกล้าคิดกล้าแสดงออก
๙. ให้ความรู้แก่นักเรียนที่ทันการณ์
๑๐. มีอารมณ์ขัน

ฮอลล์ และ โจนส์ (Hall and Jones ๑๙๗๖) ระบุสมรรถภาพครูไว้ว่ามีอย่างน้อย ๕ ประการ คือ

๑. สมรรถภาพด้านความรู้ ทั้งด้านเนื้อหา วิธีสอน จิตวิทยา
๒. สมรรถภาพด้านเจตคติ เกี่ยวกับค่านิยม เจตคติ ต่อผู้อื่นและสิ่งต่างๆ ไปในทางที่ดี
๓. สมรรถภาพด้านการปฏิบัติ คือ สามารถแสดงออกอันเป็นผลมาจากข้อ ๑. ได้ดี
๔. สมรรถภาพที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ จึงสามารถแสดงออกอันเป็นผลมาจากข้อ ๑, ๒ และ ๓
๕. สมรรถภาพในการค้นคว้า เพื่อเพิ่มสมรรถภาพแก่ตัวครูเอง

วีแกนต์ (Wiegand ๑๙๗๗) เสนอทักษะสมรรถภาพของครูไว้ ๗ ประการ คือ

๑. ความมีมนุษยสัมพันธ์
๒. การวัดผลประเมินผลทั่วไป

๓. การจัดลำดับการสอน
๔. การใช้คำถาม
๕. การเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
๖. การเสริมกำลังใจและจูงใจ
๗. การประเมินผลลำดับขั้นของการเรียน

๑๒. ศาสตร์การสอนแนวคิดทางการสอน

แนวคิดทางการสอน (Teaching/Instructional Concept/Approach) คือ ความคิดเกี่ยวกับการสอนที่ พรรณนา/อธิบาย/ทำนายปรากฏการณ์ต่างๆ ทางการสอนที่นักคิด นักจิตวิทยา หรือนักการศึกษา ได้นำเสนอ และได้รับการยอมรับในระดับหนึ่งว่าเป็นแนวคิดที่น่าเชื่อถือด้วยเหตุผลใด เหตุผลหนึ่ง

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ วิธีการสำคัญที่สามารถสร้างและพัฒนา ผู้เรียน ให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ ที่ต้องการในยุคโลกาภิวัตน์ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถ และความต้องการของตนเองและได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งแนวคิดการจัดการศึกษานี้ เป็นแนวคิดที่มีรากฐานจากปรัชญาการศึกษาและทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ ที่ได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ยาวนาน และเป็นแนวทางที่ได้รับการพิสูจน์ว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามต้องการอย่าง ได้ผล

๑๓. ศาสตร์การสอนหลักการพื้นฐานของแนวคิด "ผู้เรียนเป็นสำคัญ"

๑) ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ บทบาทของครู คือผู้สนับสนุน (supporter) และเป็นแหล่งความรู้ (resource person) ของผู้เรียน ผู้เรียนจะรับผิดชอบตั้งแต่เลือก และวางแผนสิ่งที่ตนจะเรียน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมใน การเลือกและจะเริ่มต้นการเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการศึกษาค้นคว้า รับผิดชอบการเรียนตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

๒) เนื้อหาวิชามีความสำคัญและมีความหมายต่อการเรียนรู้ ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อัจฉริยะสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย ได้แก่ เนื้อหาวิชา ประสบการณ์เดิม และความต้องการของผู้เรียน การเรียนรู้ที่สำคัญและมีความหมายจึงขึ้นอยู่กับสิ่งที่สอน (เนื้อหา) และวิธีที่ใช้สอน (เทคนิคการสอน)

๓) การเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จหากผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนจะได้รับความสนุกสนานจากการเรียน หากได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้ทำงานร่วมกันกับเพื่อนๆ ได้ค้นพบข้อคำถามและคำตอบใหม่ๆ สิ่งใหม่ๆ ประเด็นที่ท้าทายและความสามารถในเรื่องใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการบรรลุผลสำเร็จของงานที่พวกเขาเริ่มด้วยตนเอง

๔) สัมพันธภาพประกอบดีระหว่างผู้เรียน การมีสัมพันธภาพประกอบดีในกลุ่มจะช่วย ส่งเสริมความเจริญงอกงาม การพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่ การปรับปรุงการทำงาน และการจัดการกับชีวิตของแต่ละบุคคลสัมพันธภาพประกอบเท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของผู้เรียน

๕) ครูคือผู้อำนวยการความสะดวกและเป็นแหล่งความรู้ ในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูจะต้องมีความสามารถที่จะค้นพบความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน เป็นแหล่งความรู้

ที่ทรงคุณค่าของผู้เรียนและสามารถค้นคว้าหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ ที่เหมาะสมกับผู้เรียน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความเต็มใจของครู ที่จะช่วยเหลือโดยไม่มีเงื่อนไข ครูจะให้ทุกอย่างแก่ผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นความเชี่ยวชาญ ความรู้ เจตคติ และการฝึกฝน โดยผู้เรียนมีอิสระที่จะรับหรือไม่รับการให้นั้นก็

๖) ผู้เรียนมีโอกาสเห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างจากเดิม การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนมองเห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างออกไป ผู้เรียนจะมีความมั่นใจในตนเอง และควบคุมตนเองได้มากขึ้น สามารถเป็นในสิ่งที่อยากเป็น มีวุฒิภาวะสูงมากขึ้น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ต่างๆ มากขึ้น

๗) การศึกษาคือการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหลายๆ ด้านพร้อมกันไป การเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นจุดเริ่มของการพัฒนาผู้เรียนหลายๆ ด้าน เช่น คุณลักษณะด้านความรู้ ความคิด ด้านการปฏิบัติ และด้านอารมณ์ความรู้สึกจะได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆ กัน

๒.๔.๒ ทฤษฎีการสอนของกาเย่

๑. การจูงใจ (Motivation Phase) การคาดหวังของผู้เรียนเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้
๒. การรับรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Apprehending Phase) ผู้เรียนจะรับรู้สิ่งที่สอดคล้องกับ
ความตั้งใจ
๓. การปรุงแต่งสิ่งที่รับรู้ไว้เป็นความจำ (Acquisition Phase) เพื่อให้เกิดความจำระยะสั้นและ
ระยะยาว
๔. ความสามารถในการจำ (Retention Phase)
๕. ความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว (Recall Phase)
๖. การนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว (Generalization Phase)
๗. การแสดงออกพฤติกรรมที่เรียนรู้ (Performance Phase)
๘. การแสดงผลการเรียนรู้กลับไปยังผู้เรียน (Feedback Phase) ผู้เรียนได้รับทราบผลเร็วจะทำ
ให้มีผลดีและประสิทธิภาพสูง

โรเบิร์ต กาเย่ (Robert Gagne) เป็นนักปรัชญาและจิตวิทยาการศึกษาชาวอเมริกา (๑๙๑๖-๒๐๐๒) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการสอน คือ ทฤษฎีเงื่อนไขการเรียนรู้ (Condition of Learning) โดยทฤษฎีการเรียนรู้ของกาเย่จัดอยู่ในกลุ่มผสมผสาน (Gagne's eclecticism) ซึ่งเชื่อว่าความรู้มีหลายประเภท บางประเภทสามารถเข้าใจได้อย่างรวดเร็วไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้ง บางประเภทมีความซับซ้อนจำเป็นต้องใช้ความสามารถในขั้นสูง ทฤษฎีการเรียนรู้ของกาเย่ อธิบายว่าการเรียนรู้มีองค์ประกอบ ๓ ส่วน คือ

ก. หลักการและแนวคิด

- ๑) ผลการเรียนรู้หรือความสามารถด้านต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งมีอยู่ ๕ ประเภท คือ
 - ๑.๑) ทักษะทางปัญญา (Intellectual skill) ซึ่งประกอบด้วยการจำแนกแยกแยะ การสร้างความคิดรวบยอด การสร้างกฎ การสร้างกระบวนการหรือกฎขั้นสูง
 - ๑.๒) กลวิธีในการเรียนรู้ (Cognitive strategy)

๑.๓) ภาษาหรือคำพูด (verbal information)

๑.๔) ทักษะการเคลื่อนไหว (motor skills)

๑.๕) เจตคติ (attitude)

๒) กระบวนการเรียนรู้และจดจำของมนุษย์ มนุษย์มีกระบวนการจัดกระทำข้อมูลในสมอง ซึ่งมนุษย์จะอาศัยข้อมูลที่สะสมไว้มาพิจารณาเลือกจัดกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และในขณะที่กระบวนการจัดกระทำข้อมูลภายในสมองกำลังเกิดขึ้น เหตุการณ์ภายนอกร่างกายมนุษย์มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมหรือการยับยั้งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในได้

ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนกาเย่ จึงได้เสนอแนะว่า ควรมีการจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้แต่ละ ประเภท ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ภายในสมอง โดยการจัดสภาพภายนอกให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ภายในของผู้เรียน

ข. วัตถุประสงค์

เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ ได้อย่างดี รวดเร็ว และสามารถจดจำสิ่งที่เรียนได้นาน

ค. กระบวนการเรียนการสอน

กาเย่ ได้นำเอาแนวความคิดมาใช้ในการเรียนการสอนโดยยึดหลักการนำเสนอเนื้อหา และจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ หลักการสอน ๙ ประการ รายละเอียดแต่ละขั้นตอนนี้ มีดังนี้

๑. เร่งเร้าความสนใจ (Gain Attention)

กระตุ้นหรือเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจกับบทเรียนและเนื้อหาที่จะเรียน การเร้าความสนใจผู้เรียนนี้อาจทำได้โดย การจัดสภาพแวดล้อมให้ดึงดูดความสนใจ เช่น การใช้ภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว และ/หรือการใช้เสียงประกอบบทเรียนในส่วนบทนำ

๒. บอกวัตถุประสงค์ (Specify Objective)

การบอกให้ผู้เรียนทราบถึงจุดประสงค์ของบทเรียนนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการเรียนการสอนบนเว็บที่ผู้เรียนสามารถควบคุมการเรียนรู้ของตนเองได้ โดยการเลือกศึกษาเนื้อหาที่ต้องการศึกษาได้เอง ดังนั้นการที่ผู้เรียนได้ทราบถึงจุดประสงค์ของบทเรียนล่วงหน้าทำให้ผู้เรียนสามารถมุ่งความสนใจไปที่เนื้อหาบทเรียนที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังสามารถเลือกศึกษาเนื้อหาเฉพาะที่ตนยังขาดความเข้าใจที่จะช่วยทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตรงตามจุดประสงค์ของบทเรียนที่ได้กำหนดไว้

๓. ทบทวนความรู้เดิม (Activate Prior Knowledge)

การทบทวนความรู้เดิมช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาใหม่ได้รวดเร็ว ยิ่งขึ้น รูปแบบการทบทวนความรู้เดิมในบทเรียนบนเว็บทำได้หลายวิธี เช่น กิจกรรมการถาม-ตอบคำถาม หรือการแบ่งกลุ่มให้ผู้เรียนอภิปรายหรือสรุปเนื้อหาที่ได้เคยเรียนมาแล้ว เป็นต้น

๔. นำเสนอเนื้อหาใหม่ (Present New Information)

การนำเสนอบทเรียนบนเว็บสามารถทำได้หลายรูปแบบด้วยกัน คือ การนำเสนอด้วยข้อความ รูปภาพ เสียง หรือแม้กระทั่ง วิดีทัศน์ อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญที่ผู้สอนควรให้ความสำคัญก็คือ ผู้เรียน ผู้สอน ควรพิจารณาลักษณะของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้การนำเสนอบทเรียนเหมาะสมกับผู้เรียนมากที่สุด

๕. ชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ (Guide Learning)

การชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ หมายถึง การชี้แนะให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนใหม่ผสมผสานกับความรู้เก่า ที่เคยได้เรียนไปแล้ว เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็วและมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น

๖. กระตุ้นการตอบสนองบทเรียน (Elicit Response)

นักการศึกษาต่างทราบดีว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนโดยตรง ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนบนเว็บจึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งอาจทำได้โดยการจัดการกิจกรรมการสนทนาออนไลน์รูปแบบ Synchronous หรือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านเว็บบอร์ดในรูปแบบ Asynchronous เป็นต้น

๗. ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Provide Feedback)

ลักษณะเด่นประการหนึ่งของการเรียนการสอนบนเว็บก็คือ การที่ผู้สอนสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้เรียนได้โดยตรงอย่างใกล้ชิด เนื่องจากบทบาทของผู้สอนนั้นเปลี่ยนจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แต่เพียงผู้เดียวมาเป็นผู้ให้คำแนะนำและช่วยกำกับการเรียนรู้ของผู้เรียนรายบุคคล และด้วยความสามารถของอินเทอร์เน็ตที่ทำให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถติดต่อ กันได้ตลอดเวลา ทำให้ผู้สอนสามารถติดตามก้าวหน้า และสามารถให้ผลย้อนกลับแก่ผู้เรียนแต่ละคน ได้ด้วยความสะดวก

๘. ทดสอบความรู้ใหม่ (Assess Performance)

การทดสอบความรู้ความสามารถผู้เรียนเป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง เพราะทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนได้ทราบถึงระดับความรู้ความเข้าใจที่ผู้เรียนมีต่อเนื้อหาในบทเรียนนั้นๆ การทดสอบความรู้ในบทเรียนบนเว็บสามารถทำได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นข้อสอบแบบปรนัยหรืออัตนัย การจัดทำกิจกรรมการอภิปรายกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อย เป็นต้น ซึ่งการทดสอบนี้ผู้เรียนสามารถทำการทดสอบบนเว็บผ่านระบบเครือข่ายได้

๙. สรุปและนำไปใช้ (Review and Transfer)

การสรุปและนำไปใช้ จัดว่าเป็นส่วนสำคัญในขั้นตอนสุดท้ายที่บทเรียนจะต้องสรุปมโนคติของเนื้อหา เฉพาะประเด็นสำคัญๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทบทวนความรู้ของตนเองหลังจากศึกษา เนื้อหาผ่านมาแล้ว ในขณะที่เดียวกันบทเรียนต้องชี้แนะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องหรือให้ข้อมูลอ้างอิง เพิ่มเติม เพื่อแนะแนวทางให้ผู้เรียนได้ศึกษาต่อในบทเรียนถัดไปหรือนำไปประยุกต์ใช้ กับงานอื่นต่อไป

ดังนั้นองค์ประกอบที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ จากแนวคิดนักการศึกษา กาเย่ (Gagne) คือ ผู้เรียน (Learner) มีระบบสัมผัสและ ระบบประสาทในการรับรู้สิ่งเร้า (Stimulus) คือ สถานการณ์ต่างๆ ที่เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การตอบสนอง (Response) คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้

๒.๔.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนของบรูเนอร์

^{๑๓} Jerome S. Bruner เป็นผู้ที่มีความเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูสามารถช่วยจัดประสบการณ์เพื่อช่วยให้เด็กเกิดความพร้อมได้ โดยไม่ต้องรอให้เด็กพร้อมตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นการเสียเวลานั้นหมายความว่าตามความคิดเห็นของบรูเนอร์แล้ว ความพร้อมเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดเร็วขึ้นได้

๑. หลักการสำคัญ

บรูเนอร์ได้เสนอว่าในการจัดการศึกษานั้น ควรที่จะได้คำนึงถึงทฤษฎีพัฒนาการว่าเป็นตัวเชื่อมระหว่าง ทฤษฎีความรู้ และทฤษฎีการสอน (A theory of development must be link both to a theory of instruction) ซึ่งหมายความว่า ทฤษฎีพัฒนาการจะเป็นตัวกำหนดเนื้อหา (knowledge) และวิธีการสอน (instruction) ในการที่จะนำเนื้อหาใดมาสอนเด็กนั้นควรพิจารณาดูว่าในขณะนั้นเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับใด มีความสามารถเพียงใด เราก็ปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับความสามารถของเด็กที่จะเรียนหรือที่จะรับรู้ได้ โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมกับเด็กในวัยนั้น ดังนั้นเราก็สามารถสอนให้เด็กเกิดความพร้อมได้โดยไม่ต้องรอ ดังที่บรูเนอร์ได้กล่าวว่า “เราจะสามารถสอนวิชาใดๆก็ได้โดยมีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมให้กับเด็กคนใดคนหนึ่งในระดับอายุใดก็ได้...” any subject can be taught effectively in some intellectually honest form to any child at any stage of development (๑๙๖๐)

ซึ่งความพร้อมในที่นี้ของบรูเนอร์หมายถึงความสามารถที่เด็กจะเรียนทักษะอย่างง่ายๆได้ก่อนซึ่งทักษะนี้เป็นพื้นฐานของทักษะที่ยากต่อไป ซึ่งบรูเนอร์ได้กล่าวไว้ว่า... one teaches readiness or provides opportunities for its nurture; one does not simply wait for it. Readiness, in these terms, consists of mastery of those simple skills that permit one to reach higher skills’ บรูเนอร์มองเห็นว่าในการจัดการศึกษานั้น ควรที่จะทำให้นเนื้อหาวิชามีความต่อเนื่องกัน ถ้าเราทราบว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่เด็กจะต้องเรียน หรือจะต้องใช้เมื่อตอนโต ก็ให้รับนำเนื้อหาวิชานั้นมาสอนให้เด็กตั้งแต่ที่เขายังเล็กๆ โดยที่ปรับเนื้อหาวิชานั้นให้เหมาะสมกับความสามารถในการคิด หรือการรับรู้ของเด็ก หรือใช้ภาษาที่เด็กจะเข้าใจได้ ดังนั้น เราก็สามารถนำเนื้อหาวิชาใดๆมาสอนกับเด็กในระดับอายุเท่าใดก็ได้ ถ้ารู้จักใช้วิธีการที่เหมาะสม ซึ่งจากความคิดนี้ได้เสนอว่าในการจัดการเรียนการสอนควรมีลักษณะเป็น “spiral curriculum” คือ การจัดเอาวิชาให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ และมีความลึกซึ่งซับซ้อนและกว้างขวางออกไปตามประสบการณ์ของผู้เรียน เรื่องเดียวกันอาจเรียนตั้งแต่ชั้นประถมจนถึงมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็คณิตศาสตร์หรือฟิสิกส์ก็เรียนได้ทั้งสิ้น เช่น เรื่องเกี่ยวกับ “เซ็ท” เด็กประถมก็เรียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่ในลักษณะที่เป็นรูปธรรม นิสิตในมหาวิทยาลัยก็เรียนเรื่องนี้ แต่ในลักษณะที่เป็นนามธรรมที่ลึกซึ้งเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน สำหรับวิชาฟิสิกส์ บรูเนอร์ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับ “ Snell’s law” ซึ่งเป็นกฎว่าด้วยเรื่อง “แรงกตของแสง” ซึ่งเขาได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับการถ่ายรูปว่า การที่ถ่ายรูปติดนั้นเป็นเพราะแรงกตจากแสง หรือว่าไม่เกี่ยวข้องกัแรงกตจากแสงเลย

บรูเนอร์กล่าวว่าเรื่องที่ยุงยากซับซ้อนอย่างนี้สามารถอธิบายให้เด็กอายุ ๗ ขวบเข้าใจได้ และเขาได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยใช้ลูกบอลสองลูกเพื่อที่จะอธิบายว่าถ้าวัตถุที่เคลื่อนที่ไป

^{๑๓} Jerome S. Bruner ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอน.1960

กระทบวัตถุที่นิ่ง มันจะผ่านไปด้วยแรงซึ่งเนื่องมาจากอัตราเร็วที่ไปกระทบวัตถุนั้นๆ นอกจากนั้น บรูเนอร์กล่าวว่า การที่เขาถ้อยยืนยันว่าเด็กเล็กๆ ก็สามารถเรียนเกี่ยวกับกฎของ Snell law withoyno เพราะเขาเคยพบในวัยเด็ก preoperation ซึ่งมีคำถามเกี่ยวกับการสร้าง “กัณฑ์รณแสง” เพื่อวัดแรงกดจากแสงว่า กัณฑ์นั้นควรจะเป็น “กัณฑ์ร่อน” หรือ “กัณฑ์เย็น” ในเมื่อแสงจากดาวนั้นเย็น (Hall, ๑๙๗๐)

๒. ความคิดของบรูเนอร์เกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการ

๑๔ ทฤษฎีพัฒนาการของบรูเนอร์ เป็นทฤษฎีที่คู่ขนานกับทฤษฎีพัฒนาการของเปียเจท์ โดยที่ บรูเนอร์ศึกษาค้นคว้าโดยที่ยึดชั้นต่างๆ ของพัฒนาการของเปียเจท์เป็นหลัก บรูเนอร์ได้เสนอว่า พัฒนาการทางสติปัญญาของคนประกอบด้วย ๓ ลักษณะ คือ

๑. Enactive representation ซึ่งเปรียบได้กับ sensorimotor ของ

เปียเจท์

๒. Iconic representation ซึ่งเปรียบได้กับ concrete operations ของเปียเจท์

๓. Symbolic representation ซึ่งเปรียบได้กับ formal operations ของเปียเจท์

๓. ข้อแตกต่างระหว่างทฤษฎีของเปียเจท์และบรูเนอร์

๑. เปียเจท์มองเห็นว่าพัฒนาการทางสมองของเด็กมีขั้นตอนซึ่งขึ้นอยู่กับอายุ กำหนดลงไปเลยว่าเด็กในวัยใดจะมีพัฒนาการทางสมองในเรื่องใด บรูเนอร์มิได้คำนึงถึงอายุ เห็นว่ากิจกรรมต่างๆ ที่เด็กทำอันสืบเนื่องมาจากพัฒนาการทางสมองที่เกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิต คนก็ยังนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในช่วงหลังๆ ของชีวิตอีกเช่นกัน มิได้แบ่งเป็นช่วงๆ ดังเช่นของเปียเจท์

๒. เปียเจท์คำนึงถึงพัฒนาการทางสมองในแง่ของความสามารถในการกระทำสิ่งต่างๆ ในแต่ละวัย แต่บรูเนอร์คำนึงถึงในแง่ของกระบวนการ (process) ที่ต่อเนื่องไปตลอดชีวิต

๓. บรูเนอร์เน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ว่าสิ่งแวดล้อมบางอย่างจะทำให้พัฒนาการทางสมองช้าลงหรือหยุดชะงักลง และสิ่งแวดล้อมบางอย่างจะช่วยให้พัฒนาการทางสมองเป็นไปอย่างรวดเร็ว

๔. พัฒนาการทางสมองของบรูเนอร์

เน้นที่การถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยลักษณะต่างๆ ดังนี้

๑) Enactive representation ตั้งแต่แรกเกิดจนอายุประมาณ ๒ ขวบ เป็นช่วงที่เด็กแสดงให้เห็นถึงความมีสติปัญญาด้วยการกระทำ และการกระทำด้วยวิธีนี้ยังดำเนินต่อไปเรื่อยๆ เป็นลักษณะของการถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยการกระทำซึ่งดำเนินต่อไปตลอดชีวิต มิได้อยู่แต่เพียงในช่วงอายุใดอายุหนึ่ง

บรูเนอร์อธิบายในแง่ที่ว่า เด็กใช้การกระทำแทนสิ่งต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจ เขาได้ยกตัวอย่างจากการศึกษาของเปียเจท์ ในกรณีของเด็กเล็กๆ นอนอยู่ในเปลและเขย่า

^{๑๔} Jerome S. Bruner .ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

กระดิ่งเล่น ขณะที่เขาบังเอิญทำกระดิ่งตกข้างเปล เด็กจะหยุดชนิดหนึ่งแล้วยกมือขึ้นดู เด็กทำท่าประหลาดใจและเขย่ามือเล่นต่อไป

จากการศึกษานี้บรูเนอร์ให้ข้อแนะว่า การที่เด็กเขย่ามือต่อไปโดยที่ไม่มีกระดิ่งนั้น เพราะเด็กคิดว่ามือนั้นคือกระดิ่ง และเมื่อเขย่ามือก็จะได้ยินเสียงเหมือนเขย่ากระดิ่ง นั่นคือเด็กถ่ายทอดสิ่งของ (กระดิ่ง) หรือประสบการณ์ ด้วยการกระทำ ตามความหมายของบรูเนอร์

เกี่ยวกับเรื่องนี้บรูเนอร์ได้ให้ความเห็นว่า ในชีวิตประจำวันของเรานั้นบางครั้งจะพบว่าคนโต ยังใช้วิธีการแก้ปัญหาด้วยการกระทำซึ่งให้ผลดีกว่าการอธิบายด้วยคำพูด เช่น การสอนคนให้ขี่จักรยาน หรือเล่นเทนนิส หรือการกระทำอื่นๆอีกหลายอย่าง เราจะพบว่าวิธีที่ดีที่สุดคือ แสดงให้ดูเป็นตัวอย่างซึ่งจะได้ผลดีกว่าการอธิบายเพราะเราจะพบว่าเป็นการยากเหลือเกินที่จะอธิบายให้ฟังเป็นขั้นตอนและบางครั้งก็ไม่สามารถหาคำพูดมาอธิบายได้ เพื่อให้คนมองเห็นภาพแต่ถ้าเรากระทำให้ดู (acting) โดยมีต้องใช้คำพูดอธิบาย ผู้เรียนจะเข้าใจทันที ดังนั้น บรูเนอร์จึงมิได้แบ่งพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจให้หยุดอยู่เพียงในระยะแรกของชีวิตเท่านั้น เพราะถือว่าเป็นกระบวนการต่อเนื่อง คนจะนำมาใช้ในช่วงใดของชีวิตก็ได้

๒) Iconic representation พัฒนาการทางความคิดในขั้นนี้อยู่ที่การมองเห็นและการใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ จากตัวอย่างของเปียเจต์ดังกล่าวแล้ว เมื่อเด็กอายุมากขึ้นประมาณ ๒-๓ เดือน ทำของเล่นตกข้างเปลเด็กจะมองหาของเล่นนั้น ถ้าผู้ใหญ่แก้มองหนีบเอาไป เด็กจะหงุดหงิดหรือร้องไห้เมื่อมองไม่เห็นของ บรูเนอร์ตีความว่า การที่เด็กมองหาของเล่นและร้องไห้ หรือแสดงอาการหงุดหงิดเมื่อไม่พบของ แสดงให้เห็นว่าในวัยนี้เด็กมีภาพแทนในใจ (iconic representation) ซึ่งต่างจากวัย enactive เด็กคิดว่าการสัมผัสกับการสัมผัสกระดิ่งเป็นของสิ่งเดียวกันเมื่อกระดิ่งตกหายไปก็ไม่สนใจแต่ยังคงสัมผัสต่อไป

การที่เด็กสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆด้วยการมีภาพแทนในใจ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจซึ่งจะเพิ่มขึ้นตามอายุ เด็กโตจะยังสามารถสร้างภาพในใจได้มากขึ้น เช่น การทดลองของบรูเนอร์ (๑๙๖๔) กับเด็กวัย ๕-๗ ขวบโดยให้จัดเรียงลำดับแก้วซึ่งมีขนาดต่างๆกัน ๙ ใบ การทดลอง ครั้งแรกบรูเนอร์ให้เด็กดูภาพการจัดแก้ว ๙ ใบ ดังแสดงในรูปต่อจากนั้นหนีบแก้วออกทีละแถว และให้เด็กจัดเองให้เหมือนเดิมจากนั้นหนีบแก้วทั้ง ๙ ใบออกจากตะแกรงและให้เด็กจัดให้เหมือนเดิมปรากฏว่าเด็ก ๕ ขวบ และ ๗ ขวบ สามารถทำได้ ความแตกต่างระหว่างเด็ก ๒ วัยนี้คือ เมื่อบรูเนอร์ให้เรียงสลับ โดยให้เริ่มจากใบใหญ่ให้อยู่ทางซ้ายมือ ปรากฏว่าเด็กวัย ๕ ขวบเริ่มต้นได้อย่างถูกต้อง แต่แล้วถึง ในที่สุดจัดออกมาเหมือนแบบที่ให้ดูตั้งแต่แรก ส่วนเด็กวัย ๗ ขวบนั้นสามารถเรียงสลับได้อย่างถูกต้อง

บรูเนอร์จึงสรุปว่า การเกิดภาพในใจซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจนั้นจะเพิ่มขึ้นตามอายุทั้งนี้เพราะเด็กรู้จักที่จะถ่ายทอดประสบการณ์ออกมาเป็นสัญลักษณ์ (symbolic)

๓. Symbolic representation หมายถึง การถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยการใช้สัญลักษณ์หรือภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิด ขั้นนี้เป็นขั้นที่บรูเนอร์ถือว่าเป็นขั้นสูงสุดของพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจ เด็กสามารถคิดหาเหตุผล และในที่สุดจะ

เข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ และสามารถแก้ปัญหาได้ บรูเนอร์มีความเห็นว่าความรู้ความเข้าใจภาษามีพัฒนาการขึ้นมาพร้อมๆกัน

สรุป บรูเนอร์มีความเห็นว่า คนทุกคนจะมีพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจ โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า acting, imaging และ Symbolizing เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องไปตลอดชีวิต มิใช่ว่าเกิดขึ้นเพียงช่วงใดช่วงหนึ่งในระยะแรกของชีวิตเท่านั้น

๒.๔.๔ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์

^{๑๕}เพียเจต์ (Piaget) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กกว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร ทฤษฎีของเพียเจต์ตั้งอยู่บนรากฐานของทั้งองค์ประกอบที่เป็นพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม เขาอธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะมีพัฒนาการไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการเป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็กให้ข้ามจากพัฒนาการจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดผลเสียแก่เด็ก แต่การจัดประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กกำลังจะพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม เพียเจต์เน้นความสำคัญของการเข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กมากกว่าการกระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการเร็วขึ้น เพียเจต์สรุปว่า พัฒนาการของเด็กสามารถอธิบายได้โดยลำดับระยะพัฒนาทางชีววิทยาที่คงที่ แสดงให้ปรากฏโดยปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับสิ่งแวดล้อม

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

^{๑๖}การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ตลอดชีวิต เป็นจิตวิทยาแขนงหนึ่ง ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนเข้าใจผู้เรียน การจัดการเรียนรู้จึงต้องศึกษาหลักการเรียนรู้เป็นพื้นฐานก่อน จึงจะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๗} และมีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ให้ความหมาย แนวคิด และทฤษฎี เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

๒.๕.๑ ความหมายของการเรียนรู้

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารตำราวิชาการ ทำให้ทราบว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับ การเรียนรู้ไว้หลายท่านดังที่ได้ค้นคว้ามาเป็นแนวทางของการศึกษา ดังนี้

การเรียนรู้ (Learning) ตามความหมายทางจิตวิทยา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล อย่างค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากการฝึกฝนหรือการมีประสบการณ์ พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงที่ไม่จัดว่าเกิดจากการเรียนรู้ ได้แก่ พฤติกรรมที่เป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราว และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เนื่องมาจากวุฒิภาวะ^{๑๘}

^{๑๕} Piaget.ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา

^{๑๖} Piaget.ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

^{๑๗} ทัศนาศาสตร์, ทัศนศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๔๕-๔๙.

การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างถาวรในพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากการฝึกที่ได้รับ การเสริมแรง^{๑๙}

การเรียนรู้ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากประสบการณ์และการ ฝึก ทั้งนี้ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่เกิดจากการตอบสนองตามสัญชาตญาณ ฤทธิ์ของยา หรือ สารเคมี หรือปฏิกิริยาสะท้อนตามธรรมชาติของมนุษย์^{๒๐}

การเรียนรู้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลเนื่องมาจาก ประสบการณ์ ที่แต่ละบุคคลประสบมา

ความหมายของคำว่า การเรียนรู้ ใ้ว่าการเรียนรู้ คือ กระบวนการเพิ่มพูนและปรุงแต่งระบบ ความรู้ ทักษะ นิสัย หรือการแสดงออกต่างๆ อันมีผลมาจากสิ่งกระตุ้นอินทรีย์โดยผ่านประสบการณ์ การ ปฏิบัติหรือการฝึกฝน^{๒๑}

การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงของบุคคลอันมีผลเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ โดย การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นเหตุทำให้บุคคลเผชิญสถานการณ์เดิมแตกต่างไปจากเดิม ประสบการณ์ที่ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหมายถึงทั้งประสบการณ์ทางตรง และประสบการณ์ทางอ้อม ประสบการณ์ทางตรง คือ ประสบการณ์ ที่บุคคลได้พบหรือสัมผัสด้วยตนเอง เช่น เด็กเล็กๆ ที่ยังไม่เคย รู้จักหรือเรียนรู้คำว่า “ร้อน”

เวลาที่คลานเข้าไปใกล้กาน้ำร้อน แล้วผู้ใหญ่บอกว่าร้อน และห้ามคลานเข้าไปหา เด็กย่อมไม่เข้าใจและคง คลานเข้าไปหาอยู่อีก จนกว่าจะได้ใช้มือหรืออวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายไปสัมผัสกาน้ำร้อน จึงจะรู้ ว่ากาน้ำที่ว่าร้อนนั้นเป็นอย่างไร ต่อไปเมื่อเขาเห็นกาน้ำอีกแล้วผู้ใหญ่บอกว่ากาน้ำนั้นร้อนเขาจะไม่คลานเข้าไป จับกาน้ำนั้น เพราะเกิดการเรียนรู้คำว่าร้อนที่ผู้ใหญ่บอกแล้ว เช่นนี้ กล่าวได้ว่าประสบการณ์ตรงมีผลทำ ให้เกิดการเรียนรู้เพราะมีการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เผชิญกับสถานการณ์เดิมแตกต่างไปจากเดิม ในการมี ประสบการณ์ตรงบางอย่างอาจทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้ได้แก่

๑. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงเนื่องจากฤทธิ์ยา หรือสิ่งเสพติดบางอย่าง
๒. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงเนื่องจากความเจ็บป่วยทางกายหรือทางใจ
๓. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงเนื่องจากความเหนื่อยล้าของร่างกาย
๔. พฤติกรรมที่เกิดจากปฏิกิริยาสะท้อนต่างๆ

การเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นความสามารถทางสมองครอบคลุมพฤติกรรม ประเภทความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การ คิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และประเมินผลด้านเจตพิสัย (Affective Domain) เป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก ครอบคลุมพฤติกรรมประเภทความรู้สึก ความสนใจทัศนคติ การประเมินค่าและค่านิยม และด้านทักษะ พิสัย (Psychomotor Domain) เป็นความสามารถด้านปฏิบัติการครอบคลุมพฤติกรรมประเภทการเคลื่อนไหว การ กระทำ การปฏิบัติงานการมีทักษะ และความชำนาญประสบการณ์ทางอ้อม คือ ประสบการณ์ที่ผู้เรียน

มิได้พบหรือสัมผัสด้วยตนเองโดยตรง แต่อาจได้รับประสบการณ์ทางอ้อมจากการอบรมสั่งสอนหรือการบอกเล่า การอ่านหนังสือต่างๆ และการรับรู้จากสื่อมวลชนต่างๆ^{๒๒}

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือศักยภาพที่แสดงออกทางพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล^{๒๓}

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลค่อนข้างถาวร การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เนื่องมาจากวุฒิภาวะ การแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง กระบวนการเพิ่มพูนและปรุงแต่งระบบความรู้โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นเหตุทำให้บุคคลเผชิญสถานการณ์เดิมแตกต่างไปจากเดิม ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งประสบการณ์ทางตรง และประสบการณ์ทางอ้อมเป็นการพัฒนาบุคคลให้ครอบคลุมทั้ง ด้าน ทักษะสติปัญญา อารมณ์ และร่างกาย ซึ่งมีข้อจำกัด คือ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง เนื่องจากฤทธิ์ยา หรือสารเสพติด ความป่วยไข้ทางกายหรือทางใจ ความเจ็บป่วย และปฏิกิริยาสะท้อน ไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้

๒.๕.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร ตำราวิชาการ ทำให้ทราบว่า มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ การเรียนรู้ ไว้หลายท่านดังที่ได้ค้นคว้ามาเป็นแนวทางของการศึกษา ดังนี้

การเรียนรู้เริ่มต้นจากการมองธรรมชาติของมนุษย์ใน ๒ ลักษณะ คือ ด้านจริยธรรมและด้านพฤติกรรมหรือการกระทำ^{๒๔}

แนวคิดที่ ๑ เชื่อมมนุษย์มาพร้อมกับความไม่ดี (innately bad)

แนวคิดที่ ๒ เชื่อว่ามนุษย์มาพร้อมกับความดี (innately good)

แนวคิดที่ ๓ เชื่อมมนุษย์มาพร้อมกับลักษณะที่เป็นกลาง ไม่ดี ไม่เลว (innately neutral, neither good nor bad)

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ นักคิดมีความเชื่อต่างกันเป็น ๓ แนว เช่นเดียวกัน ดังนี้

แนวคิดที่ ๑ เชื่อว่าพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ เกิดขึ้นจาก แรงกระตุ้นภายในตนเอง (active)

แนวคิดที่ ๒ เชื่อว่าพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ เกิดขึ้นจาก สิ่งแวดล้อมมิใช่มาจากแรงกระตุ้นภายใน (passive or reactive)

แนวคิดที่ ๓ เชื่อว่าพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ เกิดขึ้นจาก ทั้งสิ่งแวดล้อมและจากแรงกระตุ้นภายในตัวบุคคล (interactive) แนวคิดทั้งทางด้านจริยธรรมและพฤติกรรมดังกล่าวมาข้างต้น เป็นพื้นฐานสำคัญของแนวคิดและหลักการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งแบ่งกลุ่มนักคิดในแต่ละยุค ดังนี้

^{๒๒} บลูม (Bloom) อังโน ลักขณา สรวิวัฒน์, จิตวิทยาสำหรับครู, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕๓.

^{๒๓} ประดิษฐ์ อุปรมย์. **ชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา (มนุษย์กับการเรียนรู้)**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. (นนทบุรี : ชวนพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๒.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และหลักการสอนในช่วงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ กลุ่มที่เน้นการฝึกจิตหรือสมอง กลุ่มที่เน้นพัฒนาไปตามธรรมชาติกลุ่มที่เน้นการรับรู้และการเชื่อมโยงความคิด ซึ่งแต่ละกลุ่มมีแนวคิด ดังนี้^{๒๕}

๑) กลุ่มที่เน้นการฝึกจิตและสมอง (Mental Discipline) นักคิดกลุ่มนี้มีความเชื่อว่าจิตหรือสมองหรือสติปัญญา สามารถพัฒนาให้ปราดเปรื่องได้โดยการฝึก เช่นเดียวกับกล้ามเนื้อซึ่งจะแข็งแรงโดยการฝึกออกกำลังกาย ในการฝึกจิตหรือสมองนี้ทำได้โดยให้บุคคลเรียนรู้สิ่งยากๆ ย่างยากมากเท่าไร จิตก็จะได้รับการฝึกมากเท่านั้น นักคิดกลุ่มนี้แยกย่อยออกไปอีกเป็น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มที่เชื่อในพระเจ้าและกลุ่มที่เชื่อในเหตุผล

๒) กลุ่มที่เน้นการพัฒนาไปตามธรรมชาติ (Natural Unfold ment) กลุ่มนี้มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความดี และการกระทำใดๆ เกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นภายในตัวมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง หากได้รับเสรีภาพในการเรียนรู้ มนุษย์ก็จะสามารถพัฒนาตนเองไปตามธรรมชาติ

๓) กลุ่มที่เน้นการเรียนรู้และการเชื่อมโยงความคิด (Apperception หรือ Herbartianism) กลุ่มนี้มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ว่า มนุษย์เกิดมาไม่มีทั้งความดีและความเลวในตนเอง การเรียนรู้เกิดได้จากแรงกระตุ้นภายนอกหรือสิ่งแวดล้อม

๒. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และหลักการสอนในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ได้แก่แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ กลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มพุทธินิยมหรือความรู้ความเข้าใจ กลุ่มมนุษยนิยมและกลุ่มผสมผสาน ซึ่งแต่ละกลุ่มมีแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ดังนี้^{๒๖}

๑) **กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)** นักคิดกลุ่มนี้มองธรรมชาติของมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลางคือ ไม่ดี ไม่เลว การกระทำต่างๆ ของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่างๆ ภายนอกพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองสิ่งเร้า (Stimulus-response) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง กลุ่มพฤติกรรมนิยมให้ความสำคัญกับ “พฤติกรรม” มาก เพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดสามารถวัดและทดสอบได้

๒) **กลุ่มพุทธินิยม (Cognitivism)** กลุ่มนี้มีแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการทางปัญญาหรือความคิด นักคิดกลุ่มนี้เริ่มขยายขอบเขตทางความคิดที่เน้นทางด้านพฤติกรรมไปสู่กระบวนการทางความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการภายในของสมอง นักคิดกลุ่มนี้เชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่เรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพียงเท่านั้น การเรียนรู้ของมนุษย์มีความซับซ้อนยิ่งไปกว่านั้น การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย และความสัมพันธ์ของข้อมูลและการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่างๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาของมนุษย์จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับตนเอง

^{๒๕} ทัศนาศาสตร์, ทัศนศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๔๕-๔๙.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

๓) **กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism)** กลุ่มนี้ให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่า มีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการ และมีแรงจูงใจที่จะพัฒนาศักยภาพของตน หากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพ มนุษย์พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

๔) **กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism)** เป็นกลุ่มที่ผสมผสานระหว่างพฤติกรรมนิยมกับพุทธินิยม อาศัยทฤษฎีและหลักการที่หลากหลาย เนื่องจากความรู้มีหลายประเภท บางประเภทเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว ไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้ง บางประเภทซับซ้อนมากจำเป็นต้องใช้ความสามารถในขั้นสูง ขั้นตอนการเรียนรู้ของกลุ่มนี้จึงเป็นการเรียนรู้จากง่ายไปหายาก โดยผสมผสานทฤษฎีของกลุ่มพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยมเข้ารวมกัน

มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะเป็นไปในลักษณะใดจึงจะเป็นพฤติกรรมที่เกิดการเรียนรู้จะพิจารณาได้จากพฤติกรรมทั้ง ๓ ลักษณะ

๑. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นเป็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจากเดิม หมายความว่าก่อนเรียนรู้และหลังเรียนรู้ จะต้องมีความแตกต่างกัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นจะไปในทางที่ดีและไม่ดี การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นได้ทั้งการเปลี่ยนแปลงภายนอกได้ หรืออาจเป็นพฤติกรรมทางอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด จิตใจก็ได้ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมอาจเปลี่ยนได้ทั้ง พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

๒. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้นต้องเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะถาวร เช่น การว่ายน้ำเป็น ถือเป็นพฤติกรรมที่ถาวร

๓. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นจะต้องเนื่องมาจากประสบการณ์ ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงมาจากสาเหตุอื่นไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปจากเดิมต้องมาจากประสบการณ์ หรือการฝึกหัดและยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้มีดังนี้

๑) แรงขับ (Drive) มี ๒ ประเภท คือ แรงขับปฐมภูมิ เช่น ความหิวกระหาย แรงขับทุติยภูมิ เป็นเรื่องของความต้องการทางจิตใจและสังคม

๒) สิ่งเร้า (Stimulus) เป็นตัวการทำให้บุคคลมีปฏิกิริยาโต้ตอบออกมา และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมว่าจะแสดงอาการตอบสนองอย่างไร

๓) อาการตอบสนอง (response) คือ พฤติกรรมที่แสดงออกเมื่อได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า คือ ผลทางพฤติกรรมของสิ่งเร้า

๔) สิ่งเสริมแรง (Reinforcement) สิ่งที่เพิ่มกำลังให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับอาการตอบสนอง เช่น รางวัล การทำโทษ ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้มาก อาจแบ่งสิ่งเสริมแรงออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๔.๑) สิ่งเสริมแรงปฐมภูมิ เป็นสิ่งเสริมแรงตามธรรมชาติ และบำบัดความต้องการหรือลดแรงขับโดยตรง เช่น อาหารเสริมแรงบุคคลที่กำลังหิว

^{๒๗} อารมณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔-15.

๔.๒) สิ่งเสริมแรงทุติยภูมิ เช่น เงิน ชื่อเสียง มีนักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ไว้ว่า^{๒๘}

การเรียนรู้เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความต้องการของบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้อื่น ตลอดจนสื่อและแหล่งความรู้ต่างๆ หรือเกิดจากประสบการณ์ทั้งทางตรงทางอ้อมด้วยตัวของผู้เรียนรู้อย่าง การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ดังนี้

๑. สภาพบรรยากาศในการเรียนรู้สภาพโรงเรียนและห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน การนำเข้าสู่บทเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนจัดการเรียนรู้ มีสื่ออุปกรณ์ที่หลากหลาย ครูและนักเรียนมีความเป็นกันเอง

๒. ครูผู้สอน เปิดกว้างให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น มีความรู้ใหม่ๆ พัฒนาตนเองตลอดเวลา มีความพร้อมในการสอน แนะนำ และพร้อมให้คำปรึกษา ให้โอกาสนักเรียน กระตุ้นให้เกิดการอยากคิด ให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

๓. สื่อการเรียนรู้ มีสื่อประกอบการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีเทคโนโลยี สื่อพร้อมที่จะใช้งานทุกเมื่อ สื่อมีความน่าสนใจ ใช้สื่อจากภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อมีประสิทธิภาพ นักเรียนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการเรียนรู้

๔. ผู้เรียน มีความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีความใฝ่รู้ รับผิดชอบกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเต็มที่ แสวงหาความรู้ที่ซับซ้อนได้ด้วยตนเอง มีทักษะความมั่นคง มีแรงจูงใจ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

๕. วิธีการสอน จัดกิจกรรมที่หลากหลายง่ายต่อการฝึกปฏิบัติให้กำลังใจในการแก้ปัญหา มีการเตรียมการล่วงหน้า สนใจเนื้อหาวิชาที่ถ่ายทอด อำนวยความสะดวกในกิจกรรม ยอมรับความคิดเห็นและความสามารถ ศึกษาหาความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ จัดกิจกรรมปฏิบัติจริง มีการประเมินผลตลอดเวลา

๖. วิธีเรียน ให้ผู้เรียนใช้วิธีที่ตนเองถนัด การได้รับการเสริมแรงที่ถูกต้อง ผู้เรียนต้องการ การถ่ายโยงความรู้ เป็นการนำเอาประสบการณ์เดิมมาใช้ใหม่ และการฝึกหัด เป็นการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการปฏิบัติซ้ำแล้วซ้ำอีก เพื่อให้เกิดความชำนาญ

๗. การส่งเสริมสนับสนุน มีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญของวิชาต่างๆ ให้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณ ให้การอบรมครูรวมทั้งหาสื่อและอุปกรณ์ให้พอต่อการสอน ต่อยอดองค์ความรู้ให้ขวัญกำลังใจกำกับติดตามการปฏิบัติงาน

๘. แหล่งเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ทางเทคโนโลยี มีความหลากหลายตามความต้องการ ให้การสนับสนุนในการศึกษาค้นคว้า

มีนักวิชาการกล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้มีความสำคัญต่อบุคคล และสังคมในด้านต่างๆ ดังนี้^{๒๙}

^{๒๘} สุชา จันทร์อม, จิตวิทยาทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๔.

๑. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการมีชีวิตรอด ได้แก่ เรียนรู้แสวงหาอาหารและน้ำ เรียนรู้วิธีการรักษาผู้ป่วยด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูง เป็นต้น
๒. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการปรับตัว ซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถเลือกวิธีการปรับตัวมาใช้ได้อย่างเหมาะสม
๓. การเรียนรู้จะช่วยให้ไม่ตกเป็นเครื่องมือของบุคคล ไม่ถูกคนอื่นหรือกลางหรือหลอกใช้ได้ง่ายๆ
๔. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพการงาน ทั้งนี้เพราะแต่ละอาชีพมีวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกันไป
๕. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการส่งเสริม ปรับปรุง และแก้ไขบุคลิกภาพ
๖. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อความเจริญของบ้านเมือง และประเทศชาติ เช่น การนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ทางการเกษตร อุตสาหกรรม เป็นต้น

สรุปได้ว่า แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้มาจาก ธรรมชาติของมนุษย์มีสองลักษณะคือ ธรรมชาติด้านจริยธรรมและพฤติกรรมหรือการกระทำ ซึ่งนักคิดหรือนักจิตวิทยาการเรียนรู้ หรือกลุ่มนักจิตวิทยาการเรียนรู้มีความเชื่อและความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน มีแนวคิดที่แตกต่างกันไปในแต่ละยุค มีพัฒนาการการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเรียนรู้มีลักษณะที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจากเดิม ถาวร และเกิดขึ้นจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ คือ แรงขับ สิ่งเร้า อากาการตอบสนอง และการเสริมแรงการที่บุคคลจะเกิดการเรียนรู้นั้นต้องอาศัยปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ อาทิเช่น สิ่งแวดล้อม สังคม เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ยังมีความสำคัญต่อตัวบุคคลและสังคมส่วนรวมอีกด้วย

๒.๕.๓ ทฤษฎีการเรียนรู้

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร ตำราวิชาการ ทำให้ทราบว่า มีนักทฤษฎีการเรียนรู้ หลายท่านที่ได้ตั้งทฤษฎีการเรียนรู้ไว้ ดังที่ได้ค้นคว้ามาเป็นแนวทางของการศึกษาดังนี้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) ตามแนวคิดของนักจิตวิทยามีความแตกต่างกัน แยกได้ ๓ กลุ่มทฤษฎี คือ ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา และทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม มีรายละเอียด ดังนี้^{๒๙}

๑. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behavioral Learning Theories) กลุ่มทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมที่เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนซึ่งประกอบ

^{๒๙} วรณี ลิ้มอักษร, จิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (สงขลา : บริษัท นำศิลป์โฆษณา จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๙.

^{๓๐} ถักขณา สิริวัฒน์, จิตวิทยาสำหรับครู, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕๙.

ไปด้วย ๔ ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบต่อเนื่อง และทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยง ซึ่งแต่ละทฤษฎีมีความแตกต่างกัน ดังนี้^{๓๑}

๑) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical Conditioning Theory) เจ้าของทฤษฎีนี้คือ อีวาน เปโตรวิช ปาฟลอฟ (Ivan Petrovich Pavlov) เขาเชื่อว่า การเรียนรู้ของสิ่งมีชีวิตเกิดจากการวางเงื่อนไข (Conditioning) คือ การตอบสนองหรือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นๆ ต้องมีเงื่อนไขหรือมีการสร้างสถานการณ์ให้เกิดขึ้น และมีกฎในการเรียนรู้ ดังนี้

๑.๑) กฎแห่งการลดภาวะ (Law of extinction) คือ ความเข้มข้นของการตอบสนองจะลดน้อยลงเรื่อยๆ ถ้าอินทรีย์ได้รับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขเพียงอย่างเดียวหรือความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขกับสิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขห่างออกไปมากขึ้น

๑.๒) กฎแห่งการฟื้นคืนสภาพ (Law of spontaneous recovery) คือ การตอบสนองที่เกิดจากการวางเงื่อนไขที่ลดลงเพราะได้รับแต่สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขเพียงอย่างเดียว จะกลับปรากฏขึ้นอีกและเพิ่มมากขึ้น ถ้าอินทรีย์มีการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยไม่ต้องมีสิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขมาเข้าคู่ช่วย

๑.๓) กฎแห่งสรุปรูปกฎเกณฑ์โดยทั่วไป (Law of generalization) คือ ถ้าอินทรีย์มีการเรียนรู้ โดยการแสดงอาการตอบสนองจากการวางเงื่อนไขต่อสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขหนึ่งแล้ว ถ้ามีสิ่งเร้าอื่นที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขเดิม อินทรีย์จะตอบสนองเหมือนกับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขนั้น

๑.๔) กฎแห่งความแตกต่าง (Law of discrimination) คือ ถ้าอินทรีย์มีการเรียนรู้ โดยการตอบสนองจากการวางเงื่อนไขต่อสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขแล้ว ถ้าสิ่งเร้าอื่นที่มีคุณสมบัติแตกต่างจากสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขเดิม อินทรีย์จะตอบสนองแตกต่างไปจาก สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขนั้น เช่น ถ้าสุนัขมีอาหารน้ำลายไหลจากการสั่นกระดิ่งแล้วเมื่อสุนัขตัวนั้นได้ยินเสียงประทัดหรือเสียงปืนจะไม่มีอาหารน้ำลายไหล

๒) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning Theory) เจ้าของทฤษฎีนี้คือ สกินเนอร์ (Burrhus Skinner) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เขามีความคิดว่าทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกนั้นจำกัดอยู่กับพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนน้อยของมนุษย์พฤติกรรมส่วนใหญ่แล้วมนุษย์จะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเอง ไม่ใช่เกิดจากการจับคู่ระหว่างสิ่งเร้าใหม่กับสิ่งเร้าเก่า หลักการเรียนรู้ทฤษฎี สกินเนอร์ (Skinner) กับทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning) โดยจากแนวความคิดที่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งก่อให้เกิดพฤติกรรม และผลของการกระทำของพฤติกรรมนั้น โดยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้น ทฤษฎีนี้เน้นการกระทำของผู้ที่เรียนรู้มากกว่า สิ่งที่ถูกสอนกำหนดขึ้น

๓) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบต่อเนื่องของกัทธรี (Guthrie's Contiguous Conditioning theory) เจ้าของทฤษฎีนี้ คือ กัทธรี (Guthrie's) เขากล่าวว่าการเรียนรู้ของอินทรีย์เกิดจากความสัมพันธ์ต่อเนื่องระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง โดยเกิดจากการกระทำเพียงครั้งเดียว (One trial Learning) ไม่ต้องลองทำหลายๆ ครั้ง เขาเชื่อว่าเมื่อใดก็ตามที่มีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าแสดงว่าอินทรีย์เรียนรู้ที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ปรากฏ

^{๓๑} สุรางค์ ไคว่ตระกูล, จิตวิทยาการศึกษา, ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๖.

ในขณะนั้นทันที และเป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างสมบูรณ์ ไม่จำเป็นต้องฝึกหัดอีกต่อไป ซึ่งมีกฎในการเรียนรู้ ดังนี้

๓.๑) กฎแห่งความต่อเนื่อง (Law of Contiguity) เมื่อมีสิ่งเร้ากลุ่มหนึ่งที่เกิดพร้อมกับอาการเคลื่อนไหว เมื่อสิ่งเร้านั้นเกิดขึ้นอีก อาการเคลื่อนไหวเดิมก็มีแนวโน้มที่จะเกิดตามมา

๓.๒) กฎของการกระทำครั้งสุดท้าย (Law of Recency) หลักของการกระทำครั้งสุดท้าย (Recency) นั้น ถ้าการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์จากการกระทำเพียงครั้งเดียว ซึ่งเป็นการกระทำครั้งสุดท้ายในสภาพการณ์นั้น เมื่อสภาพการณ์ใหม่เกิดขึ้นอีกบุคคลจะทำเหมือนที่เคยได้กระทำในครั้งสุดท้าย ไม่ว่าจะการกระทำครั้งสุดท้ายจะผิดหรือถูกก็ตาม

๓.๓) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้แม้เพียงครั้งเดียว (One trial learning) เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้น อินทรีย์จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองออกมา ถ้าเกิดการเรียนรู้ขึ้นแล้วแม้เพียงครั้งเดียว ก็นับว่าได้เรียนรู้แล้ว ไม่จำเป็นต้องทำซ้ำอีก หรือไม่จำเป็นต้องฝึกซ้ำ

๓.๔) หลักการจูงใจ (Motivation) ในการทำให้เกิดการเรียนรู้ นั้น กัทธรี เน้นการจูงใจ (Motivation) มากกว่าการเสริมแรง ซึ่งมีแนวความคิดเช่นเดียวกับการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกของพาฟลอฟ

๔) ทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connectionism Theory หรือ Bond Theory หรือ S-R Theory) เจ้าของทฤษฎีนี้คือ ธอร์นไดค์ (Thorndike) เขากล่าวว่าการเรียนรู้ คือ การที่ผู้เรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Bond) ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองและได้รับความพึงพอใจจะทำให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้เกิดจากการลองผิดลองถูกโดยเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการที่มองเห็นความต่อเนื่องของปัญหา หรือมองเห็นการเชื่อมโยง หรือเกี่ยวข้อง ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูกซึ่งมีกฎในการเรียนรู้ ดังนี้

๔.๑) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) เป็นกฎที่กล่าวถึงสภาพการณ์ ๓ สภาพการณ์ คือ การกระทำที่เกิดขึ้นจากความพร้อมของร่างกาย ร่างกายเกิดความพร้อมที่จะกระทำสิ่งใด ถ้าไม่ได้กระทำย่อมก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจหรือความรำคาญใจ เมื่อร่างกายไม่พร้อมที่จะกระทำสิ่งใดแล้ว ถ้าถูกบังคับให้กระทำย่อมก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจหรือรำคาญใจ

๔.๒) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองด้วยการฝึกจะทำให้เกิดความแน่นแฟ้นและมั่นคง แต่ถ้าการฝึกหัดปฏิบัติไม่ต่อเนื่องกัน หรือการไม่ได้นำไปใช้จะทำให้เกิดการลืมได้

๔.๓) กฎแห่งผล หรือกฎแห่งผลตอบสนอง (Law of Effect) กฎนี้กล่าวว่าเมื่อการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองถูกกระทำขึ้น และติดตามด้วยสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดความพึงพอใจแล้ว ความเข้มแข็งของการเชื่อมโยงก็จะแน่นแฟ้นขึ้น แต่ถ้าการเชื่อมโยงนี้ถูกติดตามด้วยสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดความรำคาญใจแล้วการเชื่อมโยงจะคลายความแน่นแฟ้นลง ดังนั้นสภาพที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ จึงเป็นที่มนุษย์หรือสัตว์ไม่พยายามหลีกเลี่ยงจะพยายามรักษาสถานภาพนั้นไว้หรือทำให้เกิดขึ้นมาใหม่ แต่สภาพใดที่ทำให้เกิดความรำคาญใจ เขาจะพยายามหาทางหลีกเลี่ยง ไม่อยากได้และต้องการให้สถานภาพนั้นสิ้นสุดโดยเร็ว

๒. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Learning Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีของศาสตราจารย์บันดูรา แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford) ประเทศสหรัฐอเมริกา บันดูรามิ

ความเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ จึงเรียกการเรียนรู้จากการสังเกตว่า “การเรียนรู้โดยการสังเกต” หรือ “การเลียนแบบ” และเนื่องจากมนุษย์ มีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวอยู่เสมอ บันดูรา อธิบายว่าการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน จึงเปลี่ยนชื่อทฤษฎีการเรียนรู้ของท่านว่า การเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) แต่ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น การเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (SocialCognitive Learning Theory) อีกครั้งหนึ่ง^{๓๒}

เนื่องจากบันดูราพบจากการทดลองว่า สาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ด้วยการสังเกต คือ ผู้เรียนจะต้องเลือกสังเกตสิ่งที่ต้องการเรียนรู้โดยเฉพาะ และสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือผู้เรียนจะต้องมีการเข้ารหัส (Encoding) ในความทรงจำระยะยาวได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ผู้เรียนต้องสามารถที่จะประเมินได้ว่าตนเลียนแบบ ได้ดีหรือไม่ดีอย่างไร และจะต้องควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ด้วย (metacognitive)

กระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเรียนรู้โดยตัวแบบว่ามีทั้งหมด ๓ อย่าง คือ

๑. กระบวนการความใส่ใจ (Attention) ความใส่ใจของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญมากถ้าผู้เรียนไม่มีความใส่ใจในการเรียนรู้ โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบก็อาจจะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น การเรียนรู้แบบนี้ความใส่ใจจึงเป็นสิ่งแรกๆ ที่ผู้เรียนจะต้องมี

๒. กระบวนการจดจำ (Retention Process) บันดูรา อธิบายว่า การที่ผู้เรียนหรือผู้สังเกตสามารถที่จะเลียนแบบหรือแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบได้ก็เป็นเพราะผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ตนสังเกตจากตัวแบบไว้ในความจำระยะ

๓. กระบวนการจูงใจ (Motivation Process) บันดูรา อธิบายว่า แรงจูงใจของผู้เรียนที่จะแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบที่ตนสังเกต เนื่องมาจากความคาดหวังว่า การเลียนแบบจะนำประโยชน์มาใช้ เช่น การได้รับแรงเสริมหรือรางวัล หรืออาจจะนำประโยชน์บางสิ่งบางอย่างมาให้รวมทั้งการคิดว่าการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบจะทำให้ตนหลีกเลี่ยงปัญหาได้ ในห้องเรียนเวลาครูให้รางวัลหรือลงโทษพฤติกรรมของนักเรียน คนใดคนหนึ่งนักเรียนทั้งห้องก็จะเรียนรู้โดยการสังเกตและเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมหรือไม่แสดง

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม (Cognitive Theory) ทฤษฎีปัญญานิยมนี้เกิดขึ้นจากแนวคิดของชอมสกี (Chomsky) ที่ไม่เห็น ด้วยกับสกินเนอร์ (Skinner) บิดาของทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ในการมองพฤติกรรมมนุษย์มนุษย์ไว้ว่า เป็นเสมือนการทดลองทางวิทยาศาสตร์ชอมสกีเชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์นั้นเป็นเรื่องของภายในจิตใจ มนุษย์ไม่ใช่ผ้าขาวที่เมื่อใส่สีอะไรลงไปก็จะกลายเป็นสีนั้น มนุษย์มีความนึกคิด มีอารมณ์จิตใจและความรู้สึกภายในที่แตกต่างกันออกไปดังนั้นการออกแบบการเรียนการสอนก็ควรที่จะคำนึงถึงความแตกต่างภายในของมนุษย์ด้วย ทฤษฎีที่สำคัญๆ ของกลุ่มปัญญานิยม ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มเกสตัลท์ ทฤษฎีเครื่องหมาย ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจ้ ทฤษฎีพัฒนาการ

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

ทางสติปัญญาของบรูเนอร์ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย ทฤษฎีประมวลสารสนเทศ ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน มีรายละเอียด ดังนี้^{๓๓}

๑) ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt's Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มเกสตัลท์ เกิดจากนักจิตวิทยาชาวเยอรมันตั้งแต่ปี ค.ศ.๑๙๑๒ โดยมีผู้นำกลุ่มคือ เวย์เนอร์ (Wertheimer) โคห์เลอร์ (Kohler) คอฟฟ์กา (Koffka) และเลวิน (Lewin) ทั้งกลุ่มมีแนวความคิดว่าการเรียนรู้เกิดจากการจัดประสบการณ์ทั้งหลายที่อยู่กระจัดกระจายให้มารวมกันเสียก่อน แล้วจึงพิจารณาส่วนย่อยต่อไป ซึ่งมีกฎในการเรียนรู้ ดังนี้

๑. การรับรู้ (Perception) เป็นการแปรความหมายจากการสัมผัสด้วยอวัยวะสัมผัสทั้ง ๕ ส่วน คือ หู ตา จมูก ลิ้นและผิวหนัง การรับรู้ทางสายตาสถิตจะประมาณร้อยละ ๗๕ ของการรับรู้ทั้งหมด ดังนั้นกลุ่มของเกสตัลท์จึงจัดระเบียบการรับรู้โดยแบ่งเป็นกฎ ๔ ข้อ เรียกว่า กฎแห่งการจัดระเบียบ คือ

(๑) กฎแห่งความชัดเจน (Clearness) การเรียนรู้ที่ดีต้องมีความชัดเจนและแน่นอน เพราะผู้เรียนมีประสบการณ์เดิมแตกต่างกัน

(๒) กฎแห่งความคล้ายคลึง (Law of Similarity) เป็นการวางหลักการรับรู้ในสิ่งที่คล้ายคลึงกันเพื่อจะได้รู้ว่าสามารถจัดเข้ากลุ่มเดียวกัน

(๓) กฎแห่งความใกล้ชิด (Law of Proximity) เป็นการกล่าวถึงว่าถ้าสิ่งใดหรือสถานการณ์ใดที่มีความใกล้ชิดกัน ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งนั้นไว้แบบเดียวกัน

(๔) กฎแห่งความต่อเนื่อง (Law of Continuity) สิ่งเร้าที่มีทิศทางในแนวเดียวกัน ซึ่งผู้เรียนจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

(๕) กฎแห่งความสมบูรณ์ (Law of Closure) สิ่งเร้าที่ขาดหายไปผู้เรียนสามารถรับรู้ให้เป็นภาพสมบูรณ์ได้ โดยอาศัยประสบการณ์เดิม

๒. การหยั่งเห็น (Insight) หมายถึง การเกิดความคิดแวบขึ้นมาทันทีทันใดในขณะที่ประสบปัญหาโดยมองเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาตั้งแต่เริ่มแรกเป็นขั้นตอนจนสามารถแก้ปัญหาได้ เป็นการมองเห็นสถานการณ์ในแนวทางใหม่ๆ ที่มีขึ้นโดยเกิดจากความเข้าใจและความรู้สึกที่มีต่อสถานการณ์ว่าได้ยินได้ค้นพบแล้ว ผู้เรียนจะมองเห็นช่องทางการแก้ปัญหาขึ้นได้ในทันทีทันใดการทดลองกลุ่มเกสตัลท์ เพื่อที่จะได้เข้าใจวิธีการแนวคิดของนักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วย

๒) ทฤษฎีเครื่องหมาย (Sign Theory) ของทอลแมน (Tolman) แนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของทฤษฎีนี้ คือ การเรียนรู้เกิดจากการใช้เครื่องหมายเป็นตัวชี้ทางให้แสดงพฤติกรรมไปสู่จุดหมายปลายทาง หลักการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้เน้นการสร้างแรงขับและหรือแรงจูงใจให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายใดๆ โดยใช้เครื่องหมาย สัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นๆ ที่เป็นเครื่องหมายชี้ทางควบคู่ไปด้วย หลักการของทฤษฎีเครื่องหมาย ดังนี้

๒.๑) ในการเรียนรู้ต่างๆ ผู้เรียนมีการคาดหวังรางวัล (reward expectancy) หากรางวัลที่คาดว่าจะได้รับไม่ตรงตามความพอใจและความต้องการ ผู้เรียนจะพยายามแสวงหารางวัลหรือสิ่งที่ต้องการต่อไป

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

๒.๒) ขณะที่ผู้เรียนจะพยายามไปให้ถึงจุดหมายปลายทางที่ต้องการ ผู้เรียนจะเกิดการ เรียนรู้เครื่องหมาย สัญลักษณ์ สถานที่ (place learning) และสิ่งอื่นๆ ที่เป็นเครื่องชี้ตามไปด้วย

๒.๓) ผู้เรียนมีความสามารถที่จะปรับการเรียนรู้ของตนไปตามสถานการณ์ที่ เปลี่ยนไปจะไม่กระทำซ้ำๆ ในทางที่ไม่สามารถสนองความต้องการ หรือวัตถุประสงค์ของตน

๒.๔) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น บางครั้งจะไม่แสดงออกในทันที อาจแฝงอยู่ในตัวผู้เรียนไปก่อนจนกว่าจะถึงเวลาที่เหมาะสมหรือจำเป็นจึงจะแสดงออก (Latent Learning)

๓) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development Theory) เพียเจต์ (Piaget) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการ อย่างไร ทฤษฎีของเพียเจต์ตั้งอยู่บนรากฐานของทั้งองค์ประกอบที่เป็นพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม เขาอธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะมีพัฒนาการไปตามวัยต่างๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการเป็น สิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็กให้ข้ามจากพัฒนาการจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดผลเสียแก่เด็ก แต่การจัดประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กกำลังจะพัฒนาไปสู่ขั้น ที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ มีสาระสรุปได้ ดังนี้

๑. พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่างๆ เป็นลำดับขั้น ดังนี้

(๑) ขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว (Sensori Motor Stage) เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒ ปี พฤติกรรมของเด็กในวัยนี้ขึ้นอยู่กับ การเคลื่อนไหวเป็นส่วนใหญ่

(๒) ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Stage) เริ่มตั้งแต่อายุ ๒-๗ ปี แบ่งออกเป็น ขั้นย่อยอีก ๒ ขั้น คือ

(๒.๑) ขั้นก่อนเกิดการคิด (Preconceptual Thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ ๒-๔ ปี เป็นช่วงที่เด็กเริ่มมีเหตุผลเบื้องต้น สามารถจะโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ ๒ เหตุการณ์หรือมากกว่ามาเป็นเหตุผล เกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน แต่เหตุผลของเด็กวัยนี้ยังมีขอบเขตจำกัดอยู่

(๒.๒) ขั้นการคิดแบบญาณหยั่งรู้ นี้ก็ออกเองโดยไม่ใช่เหตุผล (Intuitive Thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็ก อายุ ๔-๗ ปี ขั้นนี้เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รวมตัวขึ้นรู้จัก แยกประเภทและแยกชิ้นส่วนของ

(๓) ขั้นปฏิบัติการคิดด้านรูปธรรม (Concrete Operation Stage) เริ่มจากอายุ ๗-๑๑ ปี พัฒนาการทางด้านสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้สามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งเกณฑ์ในการแบ่ง สิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้

(๔) ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal Operational Stage) เริ่มจากอายุ ๑๑-๑๕ ปี ในขั้นนี้พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้เป็นขั้นสุดยอด คือเด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กจะสิ้นสุดลง เด็กจะสามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่

๒. พัฒนาการทางการรู้คิดของเด็กในช่วงอายุ ๖ ปีแรกของชีวิต ซึ่งเพียเจต์ ได้ศึกษาไว้เป็น ประสบการณ์สำคัญที่เด็กควรได้รับการส่งเสริม มี ๖ ขั้น ได้แก่

(๑) ขั้นความรู้แตกต่าง (Absolute Differences) เด็กเริ่มรับรู้ในความแตกต่างของสิ่งของ ที่มองเห็น

(๒) ขั้นรู้สิ่งตรงกันข้าม (Opposition) ขั้นนี้ได้รู้ว่าของต่างๆ มีลักษณะตรงกันข้ามเป็น ๒ ด้าน เช่น มี-ไม่มี หรือ เล็ก-ใหญ่

(๓) ขั้นรู้หลายระดับ (Discrete Degree) เด็กเริ่มรู้จักคิดสิ่งที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่อยู่ตรงกลาง ระหว่างปลายสุดสอง ปลาย เช่น ปานกลาง น้อย

(๔) ขั้นความเปลี่ยนแปลงต่อเนื่อง (Variation) เด็กสามารถเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ เช่น บอกถึงความเจริญเติบโตของต้นไม้

(๕) ขั้นรู้ผลของการกระทำ (Function) ในขั้นนี้ได้ก็จะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลง

(๖) ขั้นการทดแทนอย่างลงตัว (Exact Compensation) เด็กจะรู้ว่าการกระทำให้ของสิ่งหนึ่ง เปลี่ยนแปลงย่อมมีผลต่ออีกสิ่งหนึ่งอย่างตัดเทียมกัน

๓. กระบวนการทางสติปัญญาที่มีลักษณะดังนี้

(๑) การซึมซับหรือการดูดซึม (assimilation) เป็นกระบวนการทางสมองในการรับ ประสบการณ์ เรื่องราว และข้อมูลต่างๆ เข้ามาสะสมเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

(๒) การปรับและจัดระบบ (accommodation) คือ กระบวนการทางสมองในการปรับ ประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็น ระบบหรือเครือข่ายทางปัญญาที่ตนสามารถเข้าใจ ได้ เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญาใหม่ขึ้น

(๓) การเกิดความสมดุล (equilibration) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากขั้นของการปรับ หากการปรับเป็นไปอย่างผสมผสานกลมกลืนก็จะก่อให้เกิดสภาพที่มีความสมดุลขึ้น หากบุคคลไม่สามารถ ปรับประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ ก็จะเกิดภาวะความไม่สมดุลขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิด ความขัดแย้งทางปัญญารึ้นในตัวบุคคล

๔) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner's Theory Discovery Learning)
บรุนเนอร์ (Bruner) เป็นนักจิตวิทยาที่สนใจและศึกษาเรื่องของพัฒนาการทางสติปัญญาต่อเนื่องจากเพีย เจตต์ เขาเชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตัวเอง ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ สรุปได้ดังนี้

๔.๑) การจัดโครงสร้างของความรู้ให้มีความสัมพันธ์ และสอดคล้องกับพัฒนาการทาง สติปัญญาของเด็ก มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก

๔.๒) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของ ผู้เรียน และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนจะช่วยให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพ

๔.๓) การคิดแบบหยั่งรู้ (intuition) เป็นการคิดหาเหตุผลอย่างอิสระที่สามารถช่วยพัฒนา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้

๔.๔) แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

๕) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ แบ่งได้เป็น ๓ ขั้นใหญ่ๆ คือ

๕.๑) ขั้นการเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage) คือ ขั้นของการเรียนรู้จากการใช้ ประสบการณ์สัมผัสรับรู้สิ่งต่างๆ การลงมือกระทำช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ดี การเรียนรู้เกิดจากการกระทำ

๕.๒) ขั้นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เป็นขั้นที่เด็กสามารถสร้างมโนภาพใน ใจได้และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริงได้

๕.๓) ขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) เป็นขั้นการเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมได้

๖) ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful learning) เจ้าของทฤษฎีนี้ คือ ออซูเบล (Ausubel) ทฤษฎีของออซูเบลเป็นทฤษฎีที่หาหลักการอธิบายการเรียนรู้ที่เรียกว่า “Meaningful Verbal Learning” โดยเฉพาะการเชื่อมโยงความรู้ที่ปรากฏในหนังสือที่โรงเรียนใช้กับความรู้เดิมที่อยู่ในสมองของผู้เรียนในโครงสร้างสติปัญญา (Cognitive Structure) หรือ การสอนโดยวิธีการให้ข้อมูลข่าวสาร ด้วยถ้อยคำทฤษฎีของออซูเบล เน้นความสำคัญของการเรียนรู้ที่มีความเข้าใจทฤษฎีของออซูเบลบางครั้ง เรียกว่า “Subsumption Theory” ประเภทของการเรียนรู้ที่มีความหมายของ ออซูเบล ดังนี้

๑. Subordinate learning

- Derivation Subsumption เป็นการเชื่อมโยงสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ใหม่กับหลักการหรือกฎเกณฑ์ที่เคยเรียนมาแล้ว โดยการได้รับข้อมูลมาเพิ่ม เช่น มีคนบอก

- Correlative subsumption เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายเกิดจากการขยายความหรือปรับโครงสร้างทางสติปัญญาที่มีมาก่อนให้สัมพันธ์กับสิ่งที่จะเรียนรู้ใหม่

๒. Superordinate learning เป็นการเรียนรู้โดยการอนุมาน โดยการจัดกลุ่มสิ่งที่เรียนใหม่เข้ากับความคิดรวบยอดที่กว้างและครอบคลุมความคิดยอดของสิ่งที่เรียนใหม่

๓. Combinatorial learning เป็นการเรียนรู้หลักการ กฎเกณฑ์ต่างๆ เชิงผสมในวิชาคณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ โดยการใช้เหตุผลหรือการสังเกตเทคนิคการสอน

๗) ทฤษฎีประมวลสารสนเทศ (Information Processing) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการทำงานของสมองมีความคล้ายคลึงกับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ คลอสมeyer (Klausmeier) ได้อธิบายการเรียนรู้ของมนุษย์โดยเปรียบเทียบการทำงานของคอมพิวเตอร์กับการทำงานของสมอง ซึ่งมีการทำงานเป็นขั้นตอน ดังนี้

๑) การรับข้อมูล (Input) โดยผ่านทางอุปกรณ์หรือเครื่องรับข้อมูล

๒) การเข้ารหัส (Encoding) โดยอาศัยชุดคำสั่งหรือซอฟต์แวร์ (Software)

๓) การส่งข้อมูลออก (Output) โดยผ่านทางอุปกรณ์

๘) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) แนวคิด Constructivism เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของความรู้ของมนุษย์ มีความหมายทั้งในเชิงจิตวิทยาและเชิงสังคมวิทยาทฤษฎีด้านจิตวิทยา เริ่มต้นจาก Jean Piaget ซึ่งเสนอว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นกระบวนการส่วนบุคคลมีความเป็นอัตนัย Vygotsky ได้ขยายขอบเขตการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลว่า เกิดจากการสื่อสารทางภาษากับบุคคลอื่น สำหรับด้านสังคมวิทยา Emile Durkheim และคณะ เชื่อว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมมีผลต่อการเสริมสร้างความรู้ใหม่ ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนว Constructivism จัดเป็นทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม (cognitive psychology) มีรากฐานมาจากผลงานของ Ausubel และ Piaget ประเด็นสำคัญประการแรกของทฤษฎีการเรียนรู้ตาม Constructivism คือ ผู้เรียนเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมโดยใช้กระบวนการทางปัญญา (cognitive apparatus) ของตนประเด็นสำคัญประการที่สองของทฤษฎี คือ การเรียนรู้ตามแนว Constructivism คือ โครงสร้างทางปัญญา เป็นผลของความพยายามทางความคิด ผู้เรียนสร้างเสริมความรู้ผ่านกระบวนการทางจิตวิทยาด้วยตนเอง ผู้สอนไม่สามารถปรับเปลี่ยน

โครงสร้างทางปัญญาของผู้เรียนได้ แต่ผู้สอนสามารถช่วยผู้เรียนปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาได้ โดยจัดสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น

๙) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism)

ทฤษฎี “Constructionism” เป็นทฤษฎีที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) เช่นเดียวกับทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructionism) ผู้พัฒนาทฤษฎีนี้คือ ศาสตราจารย์ ซีมัวร์ เพเพอร์ท (Seymour Papert) แห่งสถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts Institute of Technology) เพเพอร์ทได้มีโอกาสร่วมงานกับเพียเจต์ และได้พัฒนาทฤษฎีนี้ขึ้นมาใช้ในวงการศึกษา

แนวคิดของทฤษฎีนี้คือ การเรียนรู้ที่ติดจากการสร้างพลังความรู้ในตนเอง หากผู้เรียนมีโอกาสได้สร้างความคิดและนำความคิดของตนเองไปสร้างสรรค์ชิ้นงานโดยอาศัยสื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม จะทำให้ความคิดเห็นนั้นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น หลักการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้คือครูจะต้องทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ให้คำปรึกษาชี้แนะแก่ผู้เรียนเกื้อหนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการประเมินผลนั้นต้องมีการประเมินทั้งทางด้านผลงานและกระบวนการซึ่งสามารถใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การประเมินตนเอง การประเมินโดยครูและเพื่อน การสังเกต การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

สรุปว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ มีแนวคิดมาจากนักจิตวิทยา หรือเรียกอีกอย่างว่าจิตวิทยาการเรียนรู้เมื่อแบ่งตามกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้แล้ว ได้ ๓ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มพฤติกรรมนิยม เป็นกลุ่มที่มุ่งเน้นการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มนี้มีการพัฒนาการเรียนรู้ จนทำให้ชัดเจนในเรื่องของสิ่งเร้าและการตอบสนอง ๒) กลุ่มการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม การเรียนรู้ของมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ด้วยการสังเกต การลอกเลียนแบบเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่ง แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคลในการเลียนแบบพฤติกรรม ๓) กลุ่มปัญญานิยม เป็นกลุ่มที่ศึกษาโครงสร้างทางสติปัญญาของมนุษย์ซึ่งทำให้ทราบ ในเรื่องของสติปัญญาของมนุษย์ในแต่ละวัย พัฒนาการ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้อื่นเข้าใจและตระหนักถึงเสรีภาพของมนุษย์ ภูมิปัญญา พัฒนาการ ความต้องการ ความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะนำไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ต่อไป

๒.๖ แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผล ประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า แผนการสอนเป็นแผนที่ผู้สอนจัดทำขึ้นจากคู่มือครูหรือแนวการสอนของกรมวิชาการ ทำให้ผู้สอนทราบว่า จะสอนเนื้อหาใด เพื่อจุดประสงค์ใด สอนอย่างไร ใช้สื่ออะไรและวัดผลประเมินผลโดยวิธีใด^{๓๔} จากการพัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร ตำราวิชาการ ทำให้ทราบถึงของแผนการจัดการเรียนรู้ ประโยชน์ของแผนการจัดการเรียนรู้ ประเภทของแผนการจัดการเรียนรู้ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้

^{๓๔} วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, พัฒนาการเรียนการสอน, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕), หน้า

ที่ดี ขั้นตอนในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังที่ได้
ค้นคว้าไว้เป็นแนวทางของการศึกษาไว้ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้เป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะทำให้การเรียนสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นพอ
สรุปความสำคัญได้ ดังนี้^{๓๕}

๑. ทำให้เกิดการวางแผนวิธีสอน วิธีเรียนที่ดี ที่เกิดจากการผสมผสานความรู้และจิตวิทยา
ทางการศึกษา

๒. ช่วยให้ครูมีคู่มือการสอนที่ทำด้วยตนเองล่วงหน้า ทำให้ครูมีความมั่นใจในการสอนจน
การวัดและประเมินผล

๓. ส่งเสริมให้ครูใฝ่ศึกษาหาความรู้ทั้งหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
ตลอดจนการวัดและประเมินผล

๔. ใช้เป็นคู่มือสำหรับครูที่มาสอนแทน

๕. เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลที่ถูกต้อง เทียบตรง เป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษา

๖. เป็นผลงานทางวิชาการแสดงความชำนาญการและเชี่ยวชาญของผู้จัดทำ ถ้าครูได้จัดทำ
แผนการจัดการเรียนรู้ และใช้แผนการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นแผนการจัดการเรียนรู้ก็จะเกิดประโยชน์ดังนี้^{๓๖}

๑. ทำให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจในการสอนยิ่งขึ้น

๒. ทำให้การสอนของครูต่อเนื่อง

๓. ทำให้ผู้สอนเกิดความศรัทธาในตัวครู

๔. ทำให้บทเรียนมีประโยชน์และมีความหมายต่อชีวิตจริงของผู้เรียน

๕. เป็นแนวทางการสอนสำหรับผู้อื่นที่จำเป็นต้องสอนแทน

๖. เป็นหลักฐานในการวัดผลนักเรียน

๗. เป็นหลักฐานในการพิจารณาผลงานของครู

ให้ผู้เรียนปฏิบัติ ให้ค้นพบคำตอบด้วยตนเองให้รู้จักวางแผนและฝึกทักษะเป็นกลุ่ม และรายบุคคล เพื่อให้
นักเรียนเป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและเห็นช่องทางในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๔. จัดทำสื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนจะต้องสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียน
การสอน ซึ่งอาจจะเป็นสื่อที่ใช้อยู่แล้วหรือสื่อที่คิดค้นขึ้นใหม่ก็ได้ แต่ต้องเหมาะสม และสอดคล้องกับ
เนื้อหาด้วย

๕. จัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักสูตร โดยเครื่องมือนั้นจะต้องวัด
และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้าน พุทธพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ตลอดทั้งครอบคลุมถึง
กระบวนการวางแผนของนักเรียนทั้งจากสถานการณ์จริง และสถานการณ์จำลอง

^{๓๕} สุพล วังสินธุ์ “การจัดทำแผนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ” ในสารพัฒนาหลักสูตร. ๑๑๔ (๑๒) : เมษายน
- พฤษภาคม. ๒๕๓๖, หน้า ๖.

^{๓๖} นิคม ชมพุลอง, วิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
มหาสารคาม (อภิชาติการพิมพ์ ๒๕๔๕), หน้า ๑๘๐.

๖. กำหนดโครงสร้างสำหรับ ๑ รายวิชา การกำหนดโครงสร้างสำหรับหนึ่งรายวิชาสามารถปฏิบัติได้ ๒ ลักษณะ กล่าวคือ โครงสร้างอย่างสังเขป และโครงสร้างอย่างละเอียดโครงสร้างอย่างละเอียดเป็นการวางโครงสร้าง โดยสัมพันธ์จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา เวลา กระบวนการ สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล ให้เห็นเป็นภาพรวมตลอดใน ๑ รายวิชา ส่วนโครงสร้างอย่างสังเขปเป็นการวางโครงสร้างสัมพันธ์จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา และเวลาเพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งหมดใน ๑ รายวิชา

๗. การเขียนแผนการสอนขยายจากโครงสร้าง เป็นการเขียนแผนการสอนที่จะนำไปใช้ในแต่ละคาบ/ชั่วโมง อย่างละเอียด และปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้โดยมีส่วนประกอบในแผนการสอนที่จะช่วยให้การดำเนินการสอนบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งมีมากมายหลากหลายข้อแตกต่างกันไป แต่ส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้จะต้องมีในแผนการสอน คือ ๑) สารระสำคัญ ๒) เนื้อหาสาระ ๓) จุดประสงค์ ๔) กิจกรรมการเรียนการสอน ๕) สื่อการเรียนการสอน ๖) การวัดและประเมินผล ๗) ข้อเสนอแนะ ๘) บันทึกข้อมูล

๘. การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ของการเรียนการสอนตามหลักสูตรการเขียนหรือการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จะต้องประกอบด้วยรายละเอียดที่สำคัญๆ ดังมีรายละเอียด ดังนี้^{๓๗}

๑) จุดประสงค์การเรียนรู้มีความสำคัญมาก เพราะเป็นต้นของการคิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นที่มาของแนวการวัดผลประเมินผลที่วัดตามจุดประสงค์

๑. สารระสำคัญ เป็นมวลความรู้ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนเมื่อเรียนเรื่องนั้นๆ เสร็จสิ้นลงเป็นการเน้นถึงความคิดรวบยอดหรือลักษณะนิสัยที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ลักษณะการเขียนสารระสำคัญ แต่ละข้อ จะเป็นหัวใจของความสามารถที่จะติดค้างกับนักเรียนไปในอนาคตอาจจะประกอบด้วยข้อความของกิจกรรมหรือกระบวนการเรียน หรือเนื้อหาที่ใช้สอนในแผนนั้นๆ หรือจุดประสงค์ที่จะให้นักเรียนได้บรรลุ

๒) เน้นทักษะกระบวนการ ๙ ประการที่จะต้องแทรกไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้ด้วย

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นว่า ต้องการให้เกิดอะไรขึ้นกับนักเรียนให้ครอบคลุมทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจทักษะ เจตคติ และรวมทั้งการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ลักษณะการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมข้อสังเกตในการเขียนจุดประสงค์

๓) การเรียนรู้วิชาต่างๆ มักมีกระบวนการของตนเองอยู่แล้ว เช่น กระบวนการกลุ่ม กระบวนการบรรยาย เป็นต้น ซึ่งจะต้องปรากฏในจุดประสงค์การเรียนรู้เช่นกัน

๔) จุดประสงค์จะต้องครอบคลุมด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัยและกระบวนการ

๓. เนื้อหา คือ ประสบการณ์ที่จัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ ซึ่งมี ๒ ลักษณะคือ เนื้อหาจากหลักสูตรกำหนดไว้ ซึ่งถือว่าเป็นเนื้อหาหลัก และเนื้อหาที่แยกย่อยมาจากเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดซึ่งถือว่าเป็นเนื้อหาในแผนการจัดการเรียนรู้ควรเป็นเนื้อหาย่อยที่จะใช้สอนตามแผนนั้นๆ ควรจะเขียนเนื้อหาและอธิบายเนื้อหาให้เข้าใจ ไม่สั้นหรือยาวเกินไป และอาจจะเขียนเป็นข้อๆ ก็ได้

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

๔. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นเทคนิคการสอน เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนการสอน

๕. สื่อการเรียนการสอน เป็นเครื่องช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาที่ให้นักเรียนเรียนได้อย่างรวดเร็ว และถูกต้อง สื่อควรให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนและเนื้อหาที่จะใช้ประกอบการเรียนการสอน เช่น แบบฝึกทักษะ เพลง เกม การละเล่น เป็นต้น

๖. การวัดผลและประเมินผล เป็นการวัดผลการเรียนว่า จะจัดโดยวิธีใด วัดอะไรวัดอย่างไร เช่น วัดความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และผลที่ตามมา ถ้าปัญหาไม่ได้รับโดยการพิจารณา กิจกรรม อภิปราย รายงานการตอบคำถามของนักเรียน วัดเจตคติ จากการสังเกตพฤติกรรม การกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมและคุณภาพของงาน

๗. ความเห็นของผู้บริหาร เว้นให้เหลือที่ว่างไว้สำหรับผู้บริหารหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เขียนความเห็นลงไปก่อนที่ผู้สอนจะนำแผนการจัดการเรียนรู้มาใช้สอนต่อไป และผู้บริหารจะต้องตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดว่า แต่ละหัวข้อมีความถูกต้องเป็นไปได้หรือความสอดคล้องระหว่างหัวข้อต่างๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ สิ่งใดยังไม่ถูกต้อง ไม่สอดคล้องผู้บริหารจะต้องชี้ให้ผู้เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้ทราบและแก้ไข ในบางเรื่องที่ผู้บริหารควรจะเสนอและเพิ่มให้ด้วย

๘. บันทึกของผู้สอน เป็นการบันทึกของผู้สอน ต่อความพึงพอใจในการใช้แผนการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง เพื่อเป็นแนวทางในการสอนปีต่อไป หรือเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมซ่อมเสริมแก่นักเรียนที่ยังไม่ผ่านจุดประสงค์ การเขียนและการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้มีขึ้นทั้งหมด ๑๐ ขั้นตอนในการเขียนหรือสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้^{๓๘}

๑. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ อาจกำหนดเป็นหมวดวิชา หรือบูรณาการเป็น สหวิทยาตามที่เหมาะสม

๒. กำหนดหน่วยการสอน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยการสอนประมาณเนื้อหาวิชาที่จะให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนได้ในหนึ่งสัปดาห์หรือสอนได้หน่วยละครั้ง

๓. กำหนดหัวข้อเรื่อง ผู้สอนต้องถามตัวเองว่าในการสอนแต่ละหน่วยควรให้ประสบการณ์อะไรแก่นักเรียน แล้วกำหนดหัวข้อเรื่องออกมาเป็นหน่วยการสอนย่อย

๔. กำหนดหลักการและความคิดรวบยอด หลักการและความคิดรวบยอดที่กำหนดขึ้นจะต้องสอดคล้องกับหน่วยและหัวข้อเรื่อง โดยสรุปรวมแนวความคิด สาระและหลักการที่สำคัญไว้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาการสอนให้สอดคล้องกัน

๕. กำหนดจุดประสงค์ให้สอดคล้องกับหัวข้อเรื่อง โดยเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องมีเกณฑ์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไว้ทุกครั้ง

๖. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะเป็นแนวทางการเลือกและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึงกิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ เช่น การตอบคำถาม เขียนภาพ อภิปราย การอ่านข่าวเล่นเกมการทดลอง

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

๗. กำหนดแบบประเมินผล ต้องประเมินผลให้ตรงกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมโดยใช้แบบทดสอบแบบอิงเกณฑ์ เพื่อให้ผู้สอนทราบว่าหลังจากการเรียนรู้จากแผนการจัดการเรียนรู้ ๑ แผน แล้วผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

๘. เลือกลงและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ วิธีการและอุปกรณ์ที่ครูใช้เป็นสื่อการสอนทั้งสิ้นเมื่อเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละหัวข้อเรื่องแล้วจัดไว้เป็นรูปเล่ม เพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

๙. หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นการประกันว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นนั้นมีประสิทธิภาพในการสอน ผู้สร้างจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์ขึ้น

๑๐. การใช้แผนการจัดการเรียนรู้เป็นขั้นนำเอาแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ซึ่งจะต้องมีการตรวจสอบและปรับปรุงให้ดีขึ้นตลอดเวลา หลังจากสร้างหรือเขียนแผนการสอนสำเร็จแล้ว จะต้องนำแผนการสอนมาหาประสิทธิภาพ เพื่อให้ทราบว่า วิธีการสอนของครูมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด โดยการหาประสิทธิภาพของแผนการสอน มีรายละเอียด ดังนี้^{๓๙}

๑. ตรวจสอบด้านเนื้อหาและรูปแบบของเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ เช่น ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนมีความคงทนทางการเรียนคณิตศาสตร์ จึงสร้างชุดฝึกทักษะ การคิดคำนวณขึ้นผู้สอนควรนำชุดฝึกไปให้ผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย ๓ คน ตรวจสอบ ถ้ามีความเห็นสอดคล้องกัน ๒ คน หรือ ๓ คน แสดงว่าเนื้อหาหรือรูปแบบมีความถูกต้องเที่ยงตรง และครอบคลุม

๒. หาประสิทธิภาพของสื่อหรือนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์ใช้สูตรคำนวณการหาประสิทธิภาพ กล่าวถึงการหาประสิทธิภาพที่วัดส่วนใหญ่จะพิจารณาจากเปอร์เซ็นต์การทำแบบฝึกหัด กระบวนการเรียนหรือแบบทดสอบย่อยเกณฑ์ประสิทธิภาพ E_1 และ E_2

๓. พิจารณาผลของการจัดการเรียนรู้ วิธีการนี้เป็นการเปรียบเทียบระหว่างจุดเริ่มต้นเช่นระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนเพื่อเห็นการพัฒนาการ โดยการสร้างเครื่องมือวัดในตัวแปรที่สนใจศึกษาเพื่อวัดผลการเรียนรู้ หลังจากเรียนเรื่องนั้น หรือหลังจากการทดลองเรื่องนั้นซึ่งจะต้องสร้างให้ครอบคลุมจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ หรือคุณลักษณะ ที่ต้องการมุ่งวัดที่จะนำแบบทดสอบ หรือเครื่องดังกล่าวมาวัดกับผู้เรียน เรียกว่าการทดสอบก่อนเรียนหรือก่อน (Pre-test) และหลังจากเรียนจบแล้ว นำแบบทดสอบกับผู้เรียนกลุ่มเดิม (Post-test) นำผลการสอบทั้งสองครั้งมาเปรียบเทียบกัน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ เป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องทำให้เกิดกับผู้เรียน ซึ่งการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการ มีระบบ จะต้องเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แผนการจัดการเรียนรู้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้สอน ผู้สอนต้องศึกษาในรายละเอียดของการสร้างแผน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้

๒.๗ องค์แห่งเบญจศีล

(๑) เบญจศีลหรือศีล๕

^{๓๙} เผชัญญ กิจระการ. “การวิเคราะห์ประสิทธิภาพสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา E1 /E2” วารสารการวัดผล การศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑๗, หน้า ๔๙ – ๕๑.

เบญจศีลหรือศีล ๕ คือ การรักษากายวาจาใจให้เรียบร้อยเป็นหลักการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ในสังคมเป็นข้อบังคับในการประพฤติปฏิบัติให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดี ไม่กระทำชั่วทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ อันจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเอง และผู้อื่นเบญจศีลหรือศีล ๕ นี้ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายความสำคัญแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติองค์ประกอบโทษแห่งศีลวิบัติอันสงฆ์ของศีลดังนี้

(๒) ความหมายของศีล

ศีล หมายถึง ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม นอกจากนี้ศีลยังหมายถึงความเย็นของศีรษะความเกษมสุขความสำรวมและความไม่ก้าวล่วงละเมิด^{๕๐} มีการสำรวมกายวาจาของตนให้มีความสงบเรียบร้อยพูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์มาสู่ตนและผู้อื่น^{๕๑}

พุทธทาสภิกขุ^{๕๒} กล่าวว่า ศีลธรรมกลับมาเมื่อ โลกสงบเย็นปรมาตมธรรมกลับมาเพื่อโอกาสสว่างไสว ถ้าศีลธรรมไม่กลับมาโลกจะวินาศ ถ้าปรมาตมธรรมไม่กลับมาโลกจะมีตมน ดังนั้นทุกคนต้องช่วยกันทำให้กลับมาในฐานะเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับโลก ธรรมคือหน้าที่ถูกต้องแก่ความรอด รอดชีวิตด้วยขอให้ธรรมเป็นที่พึ่งเป็นสรณะ พระพุทธเจ้าท่านสอนอย่างนี้มีธรรมะเป็นสรณะมีตนเองเป็นที่พึ่งมีตนเองเป็นสรณะ ต้องทำด้วยตนเองจะให้คนอื่นมาทำแทนไม่ได้ มีบอกให้ทราบที่ไม่เคยพบที่ไหนในพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าสอนให้พึ่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นี้ไม่เคยมีหรือ มีแต่การสอนให้พึ่งตนเองให้พึ่งธรรมะ คือ จงปฏิบัติตามหลักพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นการปฏิบัติธรรมะ

ก็กลายเป็นการพึ่งตนเองขึ้นมา ถ้าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นการปฏิบัติธรรมะ ก็กลายเป็นการพึ่งตนเองขึ้นมา ถ้าพระพุทธเจ้าช่วยเป็นไสยศาสตร์ขึ้นมาอีกนั่นแหละ ส่วนภายนอกมาช่วยก็กลายเป็นไสยศาสตร์พึ่งตนเอง ช่วยตนเอง จึงจะเป็นพุทธศาสน์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๕๓} ได้จำกัดนิยามศีลในพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ว่า ศีล คือ ความประพฤติดีทางกายและวาจา การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามการรักษาปกติตามระเบียบวินัยปกติมารยาทที่ปราศจากโทษข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาและอาชีพ

^{๕๐} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลเบญจธรรม เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๙.

^{๕๑} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ วิฑูรย์คุณ), นิเทศธรรม, (กรุงเทพมหานคร: อริยสงฆ์ธรรมการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๗-๓๘.

^{๕๒} พุทธทาสภิกขุ, ธรรมะบันทึกรำลึก ๑๐๐ ปี พุทธทาส, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอ็ดมันท์เพรสโปรดักส์, ๒๕๔๙), หน้า ๘.

^{๕๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙๑.

พระวินัยธรรมานิตย์ ตีสารโ^{๔๔} ได้กล่าวว่าศีลข้อประพตติข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีและนอกจากนี้ศีลยังแปลอีกได้หลายความหมาย เช่น แปลว่าเย็นศิระเกษมสุข อดทนความสํารวมและความก้าวล่วงละเมิด เป็นต้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้แสดงความหมายของศีลไว้ดังนี้ “ศีล(สีล) ข้อบัญญัติทางพระพุทธศาสนาที่กำหนดการปฏิบัติกายและวาจา เช่น ศีล ๕ ศีล ๘ การรักษากายวาจาให้เรียบร้อยเป็นธรรมข้อ ๑ ในทศพิธราชธรรม”^{๔๕}

อภิญาวัฒน์ โภธิสถาน^{๔๖} ได้กล่าวว่า “ศีล” เป็นคำสันสกฤต ตรงกับคำบาลีว่า “สีล” ซึ่งมีความหมายหลายประการดังนี้

๑. ศีล หมายถึง “ปกติ” สิ่งใดปกติสิ่งนั้นย่อมไม่มีโทษ คือปกติแห่งกายและวาจาของบุคคล ซึ่งโดยปกติหรือในภาวะปกติแล้วจะสงบเย็นไม่รุกรานเบียดเบียนทำร้ายใครๆ ทางกายและวาจาแต่เมื่อสูญเสียปกติ คือไม่มีศีลก็จะแสดงอาการไม่สงบเย็นเบียดเบียนทำร้ายผู้อื่นทางกายและวาจาด้วยอำนาจของจิตใจภายในที่ถูกทำให้ผิดปกติไปเพราะอำนาจแห่ง โลภะ โทสะ และโมหะ ดังนั้นโดยทั่วไปศีลจึงแปลกันว่า “ปกติ”

๒. ศีล หมายถึง “เจตนาคิดตั้งใจงดเว้น” เป็นการตั้งใจยกเว้นจากการทำชั่วต่างๆ โดยมีจุดเริ่มต้นแรกคือการคิดตั้งใจจะงดเว้นทำความชั่ว โดยภายในจิตใจเต็มไปด้วยหลักธรรมสองประการคือ “หิริ” ความละอายแก่ใจและ “โอตตปปะ” ความเกรงกลัวต่อผลบาป

๓. ศีล หมายถึง “การสำรวมระวัง” คือการสำรวมระวังงดเว้นไม่ล่วงละเมิด ๕ อย่าง คือ

(๑) สำรวมระวังในสิกขาบท

(๒) สำรวมอินทริย์

(๓) ญาณสังวรคือสำรวมระวังด้วยปัญญา

(๔) ชั้นตีสังวรคืออดทนต่อเวทนาและความอยากความใคร่ต่างๆ

(๕) วิริยสังวร คือ พยายามขับไล่อกุศลธรรมทั้งหลายให้สิ้นจากชั้นธันดานและเพียรเจริญกุศลแห่งอกงามพร้อมทั้งพยายามเลี้ยงชีวิตด้วยชอบ

๔. ศีล หมายถึง “การไม่ล่วงละเมิดข้อบัญญัติห้ามทั้งกายและวาจาของผู้รับศีล”(อวิตกกัมมะ) คือไม่ล่วงละเมิดสิกขาบทข้อห้ามระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ

พระพุทธโฆสจารย์^{๔๗} ได้ให้ความหมายของ “ศีล” ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่าชื่อว่าศีล คือเจตนาเจตสิกสังวรและการไม่ล่วงละเมิดกล่าวคือ

^{๔๔}วินัยธรรมานิตย์ ตีสารโ, คู่มือธรรมศึกษาขั้นตรี, (นครปฐม : ธรรมเมธี, ๒๕๕๖), หน้า ๗๗.

^{๔๕}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๙๕๗.

^{๔๖}อภิญาวัฒน์ โภธิสถาน, พุทธศาสน์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๒ - ๒๑๓.

^{๔๗}พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อจา อสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธนาพรสจกััด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐-๑๑.

๑. เจตนาชื่อว่าศีลได้แก่เจตนาของบุคคลผู้งดเว้นจากบาปกรรมมีปาณาติบาต เป็นต้น
อยู่ที่เจตนาของบุคคลผู้กำลังบำเพ็ญวัตรปฏิบัติอยู่

๒. เจตสิกชื่อว่าศีลได้แก่วิริตติเจตสิกของบุคคลผู้งดเว้นจากบาปกรรมอีกประการหนึ่งได้แก่
เจตนาในกรรมบถ๗ ของบุคคลผู้ละอยู่ซึ่งบาปกรรมทั้งหลายมีปาณาติบาต เป็นต้น เจตสิกชื่อว่าศีล
ได้แก่กุศลธรรมทั้งหลาย คือ ความไม่โลภความไม่พยาบาทความเห็นชอบ

๓. สังวรชื่อว่าศีล คือ ปาติโมกข์สังวร๑ สติสังวร๑ ญาณสังวร๑ ชั้นดีวัจสร๑ และวิริยสังวร๑

๔. อวิติกมศีล (การไม่ล่วงละเมิด) ชื่อว่าศีลได้แก่การไม่ล่วงละเมิดที่เป็นไปทางกายและ
เป็นไปทางวาจาของบุคคลผู้สมานศีล

นอกจากนี้ท่านได้ให้ความหมายไว้อีกว่า คำว่า “ศีล” นี้แปลว่า “ปกติ” คือ ทำกายและ
วาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด แปลว่า “เย็น” คือ ทำให้เป็นคนเยือกเย็น
ทำให้เย็นกายเย็นใจไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล แปลว่า “เกษม” คือ ปลอดภัยทำให้เบาใจใจอีก
อย่างหนึ่งคำว่าศีลนี้ มีความหมายเป็น “สีลนะ” กล่าวคือเป็นมูลรากส่วนคำว่า “สีลนะ” นี้ก็คือกิริยาที่รวม
เอาไว้อย่างดี หมายถึงความที่กรรมในทวารมีกายกรรมเป็นต้น ไม่กระจัดกระจายโดยความมีระเบียบอันดี
อย่างหนึ่ง คือ ความเข้าไปปรับไว้ หมายถึง ความเป็นที่รองรับโดยความเป็นที่ตั้งอาศัยแห่งกุศลธรรม
ทั้งหลาย

พระอุปติสสเถระ ได้ให้ความหมายศีลในคัมภีร์วิมุตติมรรคว่าศีลหมายถึงเย็นปกติตาม
ธรรมชาติของสุขและทุกข์ข้อหนึ่งศีลหมายถึงศีระความเย็นและสันติ^{๔๘}

ดังนั้น “ศีล” จึงหมายถึง การสำรวมระวัง กาย วาจา และใจ ให้มีความเป็นปกติสงบเรียบร้อย
ร่มเย็น ภายในกฎระเบียบข้อควรระวัง ที่ได้วางเอาไว้เป็นกฎระเบียบทางธรรมของสังฆม

จึงสรุปได้ว่า “ศีล” เป็นการประพฤติปฏิบัติทั้งทางกายวาจาและทางใจในทางที่ดีงาม ถือได้
ว่าเป็นปกติของมนุษย์ ถ้ามนุษย์คนไหนประพฤติปฏิบัติผิดศีล ถือว่ามนุษย์คนนั้นผิดปกติ และศีลยัง
หมายถึง การงดเว้นจากการทำบาปทั้งปวง เป็นการให้มนุษย์มีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่
เบียดเบียนกันและกัน

(๓) องค์ประกอบของศีล

เรื่องของศีล ๕ มีความสำคัญมาก เพราะศีล ๕ เป็นธรรมะคุ้มครองมนุษย์ สัตว์โลกให้มี
สันติภาพ อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ไม่มีการเบียดเบียนทำให้อันตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อนทั้งกายและใจ การตีความ
ว่าการกระทำใดผิดศีลหรือไม่ ศีลขาด ศีลทะลุ ศีลต่างพร้อยหรือเศร้าหมอง หรือไม่แคไหน ต้องพิจารณา
ให้ถ่องแท้ให้ครบองค์ประกอบจึงจะเป็นการผิดศีลหรือเรียกว่า ศีลขาด ศีลทะลุ ถ้าไม่ครบองค์ประกอบ
ทั้งหมด ก็เพียงศีลบกพร่อง ต่างพร้อยหรือเศร้าหมองเท่านั้น ดังจะได้แยกราายละเอียดให้ดูเป็นข้อๆ ดังนี้

ศีลข้อ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์

๑. สัตว์มีชีวิต

๒. รู้อยู่ว่าสัตว์มีชีวิต

^{๔๘} พระอุปติสสเถระ, วิมุตติมรรค, แปลโดย พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, พิมพ์ครั้งที่
๘ (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑.

๓. จิตคิดจะฆ่า
๔. พยายามที่จะฆ่า
๕. สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น

ศีลข้อ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์

๑. ของที่เขาหวงแหน
๒. รู้ว่าของเขาหวงแหน
๓. จิตคิดจะลักของเขา
๔. พยายามที่จะลักของเขา
๕. ลักของเขามาได้ด้วยความสามารถนั้น

หมายเหตุ ของที่เขาทิ้งแล้ว ไม่ต้องการแล้ว หยิบเอาไป ศีลไม่ขาด แม้จงใจก็ตาม

ศีลข้อ ๓ เว้นจากการประพฤตินอกกาม

๑. หญิง (ชาย) ต้องห้าม
๒. จิตคิดจะเสพ
๓. ทำความพยายามเพื่อเสพ
๔. มรรค* ถึงกัน (เพศสัมพันธ์ โดยล่วงเข้าไปเพียงแค่องคุลี คือ ๑ ข้อนิ้วมือ)

หมายเหตุ *มรรค คือ ทางดำเนิน เหตุทำให้ถึง

หญิงต้องห้าม ๑.หญิงมีสามี ๒.หญิงมีญาติปกครอง ๓.หญิงมีจารีตรักษา (ภิกษุณี อุบาสิกา สามเณรี มารดา แม่ (นาง) ชี ผู้ถือศีล๘)

ชายต้องห้าม ๑) ชายอื่นนอกจากสามีตน ๒) ชายที่จารีตห้าม (ภิกษุ สามเณร นักบวช บิดา บุตร)

หมายเหตุ ๑) หญิงมีสามีแล้วยังมิได้หย่าร้างกัน และสามีก็ยังมีอยู่ ผิดทั้งนั้น ส่วนชายมีภรรยา ได้หลายคน (ยกเว้นหญิงต้องห้าม) ไม่ผิด แม้จะเป็นโสดาบันยังมีชายาหลายคนได้ พระอินทร์มีพระมเหสี ถึง ๔ องค์ ยังมีศีลบริสุทธิ ถ้าต้องการและได้โดยธรรม ๒) ถ้าถูกข่มขืนแล้วไม่ยินดี ไม่ผิด กอดจูบจับมือถือแขน ศีลไม่ขาด แต่ศีลเศร้าหมอง ต่างพร้อม

โดยปกติคนทั่วไป ผู้หญิงส่วนมากมักจะผิดศีลข้อ ๔ เกี่ยวกับการพูดจาเหลวไหล ไร้สาระ นินทา กาลе ผู้ชายก็มักจะผิดศีลข้อ ๕ เกี่ยวกับการดื่มสุรายาเมาต่างๆ แต่ในปัจจุบันนี้ผู้คนมีศีลธรรมต่ำลง ไม่รู้จักศีล ๕ ไม่รู้จักวัดวาอาราม พระสงฆ์องค์เจ้า ไม่รู้จักคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ ไม่รู้จักบุญคุณคน รับผิดชอบที่พึงปฏิบัติมาจากต่างประเทศ เช่น ไอที เทคโนโลยี แฟชั่นใหม่ๆ ต่างๆ และมีการผิดศีลข้อ ๓ เกี่ยวกับประพฤตินอกกามมากมายจนน่าเป็นห่วงมากๆ ศีลข้อ ๓ นี้มีบาปโทษรุนแรงมากและจะเห็น ผลกรรมเกิดขึ้นเร็วมากแม้ในชาตินี้เลย โดยเฉพาะนักเรียน นิสิต นักศึกษา คนทำงานใหม่ๆ จะทำผิดศีล ข้อนี้กันได้ง่ายมาก เพราะขาดการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ ผู้ปกครอง แม้จะยินยอมพร้อมใจกันทั้งสองฝ่าย คือหญิงและชายก็ผิดทั้งคู่ เพราะพ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่ได้อนุญาต ถึงจะเป็นกะเทย รักเพศเดียวกันก็ผิด ทั้งนั้น เพราะศีลข้อนี้สำคัญอยู่ที่สิทธิครอบครองเป็นเจ้าของ เช่น พ่อแม่-ลูก สามี-ภรรยา เป็นต้น

กามราคะ เป็นตัวเกิดวนเวียนอยู่ในวัฏสงสารสามโลกนี้ ไปไหนไม่รอด เพราะตนเองเห็นว่าการ เสพกามเป็นความสุขสนุกสนาน แต่แท้จริงแล้วเป็นความทุกข์ทั้งสิ้น มีความสุขเล็กๆ น้อยๆ อยู่บ้าง แต่ก็

ความสุขจอมปลอมที่หลอกลวงว่าเป็นความสุข พระท่านจึงแนะนำให้ตัดกามออกไปจากชีวิตเสีย แล้วออกบวชหรือบวชจิตบวชใจ จึงไปสู่มรรคผลนิพพานได้ไม่ยากนัก ที่ตัดยากคือกามราคะ กามคุณ ๕ ตัวนี้แหละบาปโทษของการผิดศีลข้อ ๓ นี้ คือ การถูกฟ้องร้องดำเนินคดีให้ต้องอับอายขายหน้าในสังคมกว้างในชาตินี้เลย แม้จะไม่ได้ทำผิดก็ถูกรุมประณามกว่าจะรอดพ้นก็ปางตาย เรียกว่าไม่ตายก็ค้างเหลียงเหลียงไม่โตทีเดียว ทำมาหากินก็หาความเจริญยากติดขัดไปหมดทุกอย่าง มีรักก็ไม่สมหวัง ถูกทอดทิ้ง ถูกหักหลัง นอกใจอยู่เสมอ เพราะเวรกรรมเก่าตามมาสนอง ปัจจุบันจะเห็นว่าสถิติการทำแท้งของเด็กสาวในวัยเรียนมีมากจนน่าตกใจ การเป็นโรคเอดส์มีมากมายอย่างคาดไม่ถึง ความเหลวแหลกในชีวิตคู่ภายในครอบครัว การหย่าร้างมีมากขึ้นกว่าเดิมหลายเท่า การรักนวลสงวนตัวของผู้หญิงแบบกุลสตรีไทยโบราณ ก็น้อยลงเรื่อยๆ เพราะไปรับเอาสังคมฟรีเซ็กซ์ของชาวต่างประเทศมาใช้กันโดยไม่พิจารณาใคร่ครวญให้ดีเสียก่อน

ศีลข้อ ๔ เว้นจากการพูดเท็จ

๑. เรื่องไม่จริง
๒. จิตคิดจะกล่าวให้ผิด
๓. พยายามกล่าวให้ผิด
๔. การให้ผู้อื่นเข้าใจเรื่องนั้นๆ

หมายเหตุ ๑) สัจจะ คือ ธรรมอันเอก ธรรมอันประเสริฐ ๒) การพูดผิด พลิ้วเปลว หรือเข้าใจว่าเป็นอย่างนั้นจริงๆ ไม่ผิดศีล ๓) เมื่อมีคนมาข่มขู่ ถ้ามีให้แต่ไม่ยอมให้ ไม่ให้พูดเท็จ ให้พูดว่า "ไม่มีที่จะให้" อย่างนี้ไม่ผิด เป็นคำพูดที่สมควรใช้ได้ทีเดียว

ศีลข้อ ๕ เว้นจากการดื่มน้ำเมา สิ่งเสพติด

๑. ของมีนเมา (สุรา เบียร์ วิสกี้ เฮโรอีน ยาบ้า ยาอี ยาไอซ์ ฯลฯ)
๒. จิตใคร่จะดื่มกิน ดมหรือเสพ
๓. พยายามจะดื่มกิน ดม เสพ
๔. ดื่มกิน ดม เสพ ให้ล่วงลำคอ จมูกเข้าไป หรือฉีดเข้าไปในร่างกาย เส้นเลือด

หมายเหตุ ๑) ของมีนเมา ถ้าไม่ตั้งใจจะดื่มกิน ดม เสพเข้าไป ศีลก็ไม่ขาด (เช่นคิดว่าเป็นน้ำดื่มธรรมดา) บางอย่างแม้ฉีดเข้าไป ดมกลืน เช่น สารระเหย ศีลก็ขาดเพราะเสร็จประโยชน์เช่นเดียวกัน (เสพของมีนเมา ดมกาว ฉีดเฮโรอีน ยาบ้า) ๒) ส่วนการกินยารักษาโรคบางอย่างมีแอลกอฮอล์ ยาเสพติดอ่อนๆ บางอย่างปนอยู่ เช่น ยาธาตุ ยาแก้ไอ ไม่ผิดศีลข้อนี้

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้กล่าวถึงเรื่องอานิสงส์ของศีล ๕ ไว้ว่า^{๔๙}

^{๔๙} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, วิธีสร้างบุญบารมี, หน้า ๑๙.

ผู้ที่รักษาศีลข้อที่ ๑ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ก็จะทำให้มีพละนามัยแข็งแรงปราศจากโรคร้าย อายุยืนยาว ไม่มีศัตรูเบียดเบียนให้ต้องบาดเจ็บไม่มีอุบัติเหตุต่างๆ ที่จะทำให้บาดเจ็บหรือสิ้นอายุเสียก่อนวัยอันสมควร

ผู้ที่รักษาศีลข้อที่ ๒ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย การทำมาหาเลี้ยงชีพมักจะประสบช่องทางที่ดี มั่งมีทรัพย์ ทรัพย์สมบัติไม่วิบัติหายนะไปด้วยภัยต่างๆ เช่น อัคคีภัย วัตภัย โจรภัยต่างๆ

ผู้ที่รักษาศีลข้อที่ ๓ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะประสบโชคดีในความรัก มักได้พบรักแท้ที่จริงจังจริงใจ ไม่อกหัก มีบุตรธิดา ก็ว่านอนสอนง่าย ไม่ดื้อด้น ไม่ถูกผู้อื่นหลอกลวง อดคร่าอนาจารไปทำให้เสียหาย บุตรธิดาย่อมเป็นอภิชาตบุตร ซึ่งจะนำเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล

ผู้ที่รักษาศีลข้อที่ ๔ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ จะทำให้เป็นผู้ที่มีสุขเสียงไพเราะ พูดจา มีน้ำมีนวลชวนฟัง มีเหตุผล ชนิดที่เป็น “พุทธวาจา” มีโศกวิบัติภัยในทางเจรจา จะเจรจาความสิ่งใดก็มีคนเชื่อฟังและเชื่อถือ สามารถว่ากล่าวสั่งสอนบุตรธิดาและศิษย์ให้อยู่ในโอวาทได้ดี

ในวิสุทติมรรค พระอุปติสเถระ ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของศีลว่า ศีลมีวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์ โดยท่านยกเอาพุทธพจน์ว่า “ศีลเป็นกุศลมีวิปปฏิสารเป็นประโยชน์และเป็นอานิสงส์” นอกจากนั้น ศีลเรียกว่า ปิติ ศีลเป็นวรรณสูงสุด เป็นอริยทรัพย์ ศีลเป็นภูมิของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นการอาบนำโดยที่ไม่ มีน้ำ เป็นการอบรมด้วยเครื่องหอม เป็นเงาที่ติดตามตน เป็นเครื่องประดับศีรษะที่คนต้องสวม เป็นวรรณะที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการฝึกอันยอดเยี่ยม เป็นวิถีแห่งพรหมจรรย์ เป็นผู้อาจ นำเกียรติมาสู่มิตรสหาย เป็นที่รักของคนดีทั้งหลาย ศีลเป็นอารมณ์อันประเสริฐ เป็นกฎคุมความประพฤติทั้งปวง เป็นที่ตั้งแห่งบุญ เป็นนาบุญของท่านบริจาต เป็นพื้นฐานเพราะปลุกความเป็นสหายของพระอริยะ ดังนั้น ผู้มีศีล จึงเป็นผู้ซึ่งในความดีทั้งปวง เขาจะเป็นผู้ทำอริยฐานอันบริสุทธิ์ให้สำเร็จ เขาจะตายอย่างมีสติ เมื่อได้รับวิภังขณวิมุตติ เขาจะประสบความสุข^{๕๐}

ในคัมภีร์วิสุทติมรรค พระพุทธโฆสเถระ ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของศีล ๕ ประการคือ^{๕๑}

๑) บุคคลผู้มีศีลสมบุรณย่อมประสบกองแห่งโภคทรัพย์อันยิ่งใหญ่ ซึ่งมีความไม่ประมาณ เป็นเหตุ

๒) เกียรติศัพท์อันงามของบุคคลมีศีลสมบุรณ ย่อมฟังขจรไปไกล

๓) บุคคลผู้มีศีลสมบุรณ เข้าไปสู่สังคมใดๆ ย่อมมองอาจไม่เก้อเขิน

๔) บุคคลผู้มีศีลสมบุรณ เบื้องหน้าแม้ตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์

ผู้รักษาศีลข้อที่ ๕ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ เป็นผู้มีสมอง ประสาท ปัญญา ความคิดแจ่มใสจะศึกษาเล่าเรียนสิ่งใดก็แตกฉาน และทรงจำได้ง่าย ไม่หลงลืมเพื่อนและเลอะเลือน ไม่เสียดสี วิกจริตไม่เป็นโรคสมอง โรคประสาท ไม่ปัญญาทรม ปัญญาอ่อนหรือปัญญาหม่น

^{๕๐} พระอุปติสเถระ, วิมุตติมรรค, แปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑.

^{๕๑} พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทติมรรค, แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธนาเพชรจำกัด, ๒๕๕๑), หน้า 13.

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงอานิสงส์ไว้ในที่หลายแห่งว่า ผู้หวังความรักใคร่ ความ สรรเสริญ จากบัณฑิตทั้งหลาย ควรทำศีลให้สมบูรณ์ ศีลเป็นที่พึงของผู้ประพฤติพรหมจรรย์ใน พระพุทธศาสนา บุคคลแม้จะคงามด้วยเครื่องประดับอันมีค่า ก็ยังไม่งามเท่ากับบุคคลผู้มีศีลประดับกาย ใจ ผู้มีศีลย่อมดีเตียนตนเองไม่ได้ ผู้รู้ทั้งหลายใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญ เมื่อพิจารณาถึงความประพฤติ ของตนย่อมเกิดความปีติยินดีปลื้มใจทุกเมื่อ ศีลจึงเป็นรากฐานแห่งคุณความดีทั้งหลาย และกำจัดความชั่วทั้ง ปวงได้ จะกล่าวโดยสรุป อานิสงส์ของการประพฤติศีล ๕ มีดังนี้

- ๑) เป็นที่ขอบใจของเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย
- ๒) เป็นผู้ไม่ทำชีวิตให้เดือดร้อนเสียหาย
- ๓) เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น
- ๔) เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม
- ๕) เป็นผู้มีความแก่กล้าในสังคม
- ๖) เป็นที่เคารพ ยกย่อง และนับถือของสังคม
- ๗) เป็นผู้นำที่ดีในสังคม
- ๘) เป็นผู้ไม่หลงลืมสติจนถึงวาระสุดท้าย (ไม่หลงเวลาตาย)
- ๙) เป็นต้นเหตุให้บรรลुकุณธรรมวิเศษ มีพระโสดาบัน เป็นต้น
- ๑๐) เป็นผู้ควรแก่การนับถือบูชา หลังจากสิ้นชีวิตไปแล้ว
- ๑๑) เป็นผู้นอนหลับก็เป็นสุข ไม่ฝันร้าย^{๕๒}

สรุปได้ว่า เบญจศีล เป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ ทำให้มนุษย์ให้เป็นผู้ปกติ คือ สงบ ภาย วาจา มีสติพร้อมพร้อมสมบูรณ์ด้วยปัญญา และอยู่ที่ไหนสังคมใดก็เป็นสุขต่อสมาคมนั้นๆ

(๔) โทษแห่งศีลวิบัติของบุคคลผู้ทุศีล

๑. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติในโลกนี้ ย่อมถึงความเสื่อมโศกทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความ ประมาทเป็นเหตุ นี่เป็นโทษประการที่ ๑ แห่งศีลวิบัติของบุคคลผู้ทุศีล
๒. กิตติศัพท์อันชั่วของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ ย่อมกระฉ่อนไป นี่เป็นโทษประการที่ ๒ แห่งศีลวิบัติของบุคคลผู้ทุศีล
๓. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ จะเข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็นชาติตยบริษัทก็ตาม พรหมณั บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณะบริษัทก็ตาม ย่อมไม่แก่กล้า ก่อเงินเข้าไป นี่เป็นโทษประการที่ ๓ แห่งศีลวิบัติของบุคคลผู้ทุศีล
๔. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ ย่อมหลงลืมสติตาย นี่เป็นโทษประการที่ ๔ แห่งศีลวิบัติของ บุคคลผู้ทุศีล
๕. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก นี่เป็น โทษประการที่ ๕ แห่งศีลวิบัติของบุคคลผู้ทุศีล^{๕๓}

^{๕๒} พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี), เบญจศีลเบญจธรรม : อุดมชีวิตของมนุษย์, หน้า 45.

^{๕๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๐/๑๓/๓๐๔.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก^{๕๔} ได้กล่าวเรื่องโทษแห่งศีลวิบัติไว้ว่า

ผู้ที่ทำผิดศีลข้อที่ ๑ เมื่อกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์จะทำให้เขาเป็นคนอายุสั้น และมักถูกฆ่าตายและย่อมเดือดร้อนในปัจจุบันต้องติดคุกติดตาราง

ผู้ที่ทำผิดศีลข้อที่ ๒ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมมีโรคภัยไข้เจ็บน้อย เกิดในตระกูลยากจน ทำมาหากินทำได้อะไรก็ไม่มี ร่ำรวย ทำให้เขาเป็นคนยากจน และถูกโกง ถูกปล้น ถูกขโมย

ผู้ที่ทำผิดศีลข้อที่ ๓ เมื่อกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์ เศษผลของกรรมที่ทำไว้ทำให้เกิดการแตกแยกในครอบครัว และถูกปองร้าย บางคนเกิดมาเป็นหญิงก็ถูกทารุณกรรม ถูกข่มขืน เป็นชายก็ต้องเกิดมาเป็นกะเทย ใ้คนเขาหยามเล่น ถูกดูหมิ่นดูแคลน เป็นที่น่าอับอาย

ผู้ที่ทำผิดศีลข้อที่ ๔ เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ ก็มีผู้กล่าวหาใส่ร้าย ใส่ความให้เสียหาย ให้เสียทรัพย์สินอยู่เสมอ โดนเขาใส่ความและมักได้ฟังแต่เรื่องที่ไม่จริง โดนหลอกลวงให้หลงเชื่อบ่อยๆ ถูกเอาไรต์เอาเปรียบตลอดเวลา จะพูดจាកับใครก็ไม่มีใครเชื่อถือ

ผู้ที่ทำผิดศีลข้อที่ ๕ เกิดมาเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนสติไม่ดี เป็นบ้าใบ้ คลั่งไคล้หลงใหลหลงใหล บ้าๆ บอๆ เสียคน เสียจิตไปอย่างน่าทุเรศ สุขภาพเสื่อม สมอเสื่อม ปัญญาเสื่อม

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆสเถระ ได้กล่าวถึงโทษแห่งศีลวิบัติ ดังนี้ ผู้ที่ศีลยอมไม่เป็นที่ขอบใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้อันเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายไม่พึงพำรสอน เป็นผู้มิทุกขในเพราะการครหาความเป็นผู้ทุศีล เป็นผู้มีความร้อนใจ เป็นผู้มิวิพรรณหม่นหมอง เป็นผู้มิสัมผัสสหาย เป็นผู้มิคุณค่าน้อย เป็นผู้ล้างให้สะอาดได้ยาก เป็นผู้เสื่อมจากประโยชน์ ทั้ง ๒ เป็นผู้ไม่ควรอยู่ร่วมกับเพื่อนพรหมจารี^{๕๕}

สรุป คือ บุคคลที่ประพฤติดนผิดศีล (ทุศีล) จะนำมาซึ่งความเสื่อมต่อผู้ที่ประพฤติ เช่น เสื่อมทรัพย์สิน สุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ มีโรคภัยเบียดเบียน ทำให้ชีวิตครอบครัวและตัวเองเสื่อมเสีย

(๕) อานิสงส์แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๑. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมมีโรคภัยไข้เจ็บเป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๑ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๒. กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมขจรไปไกล นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๒ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๓. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็นชาติตติยบริษัทก็ตาม พรหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณะบริษัทก็ตาม ย่อมแก่กล้า ไม่แก้อเงินเข้าไป นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๓ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๔. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๔ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

^{๕๔} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, *วิธีสร้างบุญบารมี*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙-๒๒.

^{๕๕} พระพุทธโฆสเถระ, *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*, สำนักพิมพ์ ธรรมอินทรนิต ๒ ต.ค. ๒๕๕๗, หน้า ๗๕-๗๖.

๕. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ นี้เป็น อานิสงส์ประการที่ ๕ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล^{๕๖}

๒.๘. องค์แห่งเบญจธรรม

(๑) เบญจธรรมหรือกัลยาณธรรม๕

เบญจธรรมหรือเบญจกัลยาณธรรม ที่ผู้วิจยได้ศึกษาคือเป็นธรรมอันดีงามควรปฏิบัติ ๕ ประการ ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม ทั้งทางกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม หลักเบญจธรรมหรือเบญจกัลยาณธรรมนี้ จะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติและผู้รับผลของการกระทำมีความสุข สงบในการดำเนินชีวิตซึ่งผู้วิจยได้ศึกษาและนำเสนอ ดังนี้

(๒) ความหมายของเบญจธรรมหรือกัลยาณธรรม

คำว่าเบญจธรรมหรือกัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมอันงาม^{๕๗} คำว่า ธรรม หมายถึง สภาพที่ทรงหรือดำรงรักษาไว้ในที่นี้หมายถึง ส่วนที่ดีมี ๕ ประการคู่กับศีล ๕ เรียกว่า กัลยาณธรรม จึงมีความหมายว่าธรรมอันงามเป็นเครื่องบำรุงจิตใจให้ตั้งงามสร้างอภัยค้ำยันนิตย์ที่ดี และประณีตศีลเป็นเหตุให้งดเว้นไม่ทำสิ่ง ที่เป็นโทษถ้ามีเพียงศีลก็มีเพียงการงดเว้นจากโทษ แต่ยังไม่ได้ทำความดีอะไรให้กับตัวเองเลย ต่อเมื่อมีธรรมอยู่ด้วยจึงจะเป็นเหตุให้ทำความดี เช่น รักษาศีลไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเกิดไปพบคนนอนหลับอยู่บนทางรถไฟมีรถไฟแล่นมา แต่ไกลควรจะไปปลุกหรือบอกเขาได้ แต่ไม่ปลุกจนเขาถูกรถไฟทับตายอย่างนี้ศีลไม่ขาดเพราะไม่ได้ฆ่าเขา แต่ขาดธรรม คือ เมตตา ต่อเมื่อปลุกให้เขารีบหนีออกจากทางรถไฟด้วยเมตตาจิตจึงได้ชื่อว่า มีธรรมกัลยาณธรรม มี ๕ ประการดังนี้

๑. เมตตากรุณา คือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น
๒. สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบสัมมาชีพ
๓. กามสังวร คือ การสำรวมในกาม
๔. สัจจะ คือ การพูดความจริง
๕. สติสัมปชัญญะ^{๕๘} คือ ความระลึกได้และความรู้ตัว

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช ๒๕๔๗ ให้คำนิยามและความหมายไว้ว่า เบญจธรรม หมายถึง ข้อควรปฏิบัติ ๕ ประการ ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดีมีคุณธรรมมี กาย วาจา ใจ ที่สะอาดตั้งงามได้แก่ (๑) เมตตา (๒) สัมมาอาชีวะ (๓) กามสังวร (๔) สัจจะ และ (๕) สติสัมปชัญญะ และผู้ที่ได้รับผลจากการกระทำนั้นจะมีความสุข

บุญมี แทนแก้ว ให้คำนิยามและความหมายไว้ว่า เบญจธรรม หมายถึง ธรรมที่ดีงามธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นมนุษย์สมบูรณ์ที่คู่กับศีล ๕ ดังนี้^{๕๙}

^{๕๖}ที่.ปา. (ไทย) ๑๐/๑๔/๓๐๕.

^{๕๗}พิสิฐ เจริญสุข, เบญจศีลเบญจธรรม, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๕๒.

^{๕๘}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๘๗.

^{๕๙}บุญมี แทนแก้ว, พุทธปรัชญาเถรวาท, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอ.เอส.พริ้นติ้ง, ๒๕๔๕), หน้า ๘๕.

๑. เมตตา กรุณา คือความรักความปรารถนาดีต่อผู้อื่น
๒. สัมมาอาชีวะ คือการประกอบสัมมาชีพ
๓. กามสังวร คือการสำรวมในกาม
๔. สัจจะ คือการพูดความจริง
๕. สติสัมปชัญญะ คือความระลึกได้และความรู้ตัว

สรุปความหมาย ของเบญจธรรมหรือเบญจกัลยาณธรรม อันหมายถึง ธรรมที่ทำให้หรือส่งเสริมให้บุคคลงามมีคุณค่า ๕ ประการ อันเป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ซึ่งเป็นธรรมที่เอื้ออำนวยสนับสนุนกันและกัน เป็นข้อปฏิบัติที่ดียิ่งๆ ขึ้นไป คือ เมื่อมีศีลแล้วควรจะปฏิบัติธรรมให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ด้วยหลักธรรมชื่อว่า กัลยาณธรรมนั้นมี ๕ ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ และสติสัมปชัญญะ เป็นต้น

(๓) องค์ประกอบของเบญจธรรม^{๖๐}

๑) เมตตา กรุณา คือ ความรัก ความสงสาร

เมตตา ความรัก ความปรารถนาให้เขามีความสุข แผ่เมตตาจิตคิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นผู้มีความสุขทั่วหน้า คนที่มีจิตใจประกอบด้วยเมตตาคิดเกื้อกูลให้ผู้อื่นมีความสุขนั้น ถึงจะประพลติผิดพลาดต่อกันบ้าง ก็ให้อภัยกันได้โดยไม่ถือโทษโกรธเคืองกัน เหมือนมารดา บิดา ผู้เปี่ยมด้วยเมตตา ไม่ถือโทษโกรธเคือง หรือพยาบาลในบุตร แต่ถ้าขาดเมตตาต่อกันแล้ว ก็ตรงกันข้าม เมตตา เป็นหน้าที่ของมนุษย์ ทุกคนที่ควรมีให้แก่กันและกัน ตนเกิดมาแต่แรกต้องอาศัยเมตตาของผู้อื่น จึงมีชีวิตยืนยาวมาได้ ชั้นแรกคือมารดาบิดาเลี้ยงบารุงบุตรและฝึกปรี้อรามา ก่อน หรือตนกำพร้าขาดมารดาบิดา ก็ยังได้รับความอนุเคราะห์จากท่านผู้มีเมตตา ตั้งอยู่ในฐานะเป็นมารดาบิดาเช่นนั้นเหมือนกัน ต่อจากนั้นพอเติบโตใหญ่ไปอยู่ในสำนักครูอาจารย์ ท่านคอยดูแลเอาใจใส่ สั่งสอนให้รู้วิชา ฝึกหัดอธยาศัยและกิริยามารยาทให้เรียบร้อย สอนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ สิ่งที่เป็นประโยชน์และมีโทษประโยชน์ ต่อมาถึงวัยที่ต้องประกอบกิจการงาน ก็ยังได้รับเมตตาจิตจากผู้บังคับบัญชาและมิตรสหาย เพื่อนร่วมงานที่ตนมีธุระเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ถ้าได้ได้รับความเมตตาจากท่านผู้อื่นมาโดยตลอด โหนเลยจะสามารถตั้งอยู่ได้ เมื่อตนเป็นผู้ใหญ่ขึ้นถึงเวลาที่ต้องแสดงเมตตาแก่ผู้อื่นบ้าง ก็ควรทำโลกมนุษย์เป็นอยู่ได้ เพราะทุกคนปฏิบัติต่อกันอย่างนี้

กรุณา คือ ความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ ความห่วงใย เมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ คิดหาทางช่วยเหลือปลดปล่อยทุกข์ของเขา คือ เมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความทุกข์ ก็พลอยห่วงใยสงสาร เป็นเหตุ

๒) สัมมาอาชีวะ คือ เลี้ยงชีวิตชอบ

สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ คือ เว้นจากการเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด เช่น โกงเขาหลอกลวง สอพลอ บีบบังคับขู่เข็ญ ค้าคน ค้ายาเสพติด ค้ายาพิษ เป็นต้น คุณธรรมข้อนี้อุดหนุนผู้มีศีลให้สามารถรักษาศีลได้มั่นคง คนมีศีลแต่ยากจนขัดสน และเป็นโจรเป็นขโมยก็เพราะขาดสัมมาอาชีวะ ถ้ามีสัมมาอาชีวะจะไม่ยากจนไม่เป็นขโมย อาชีพเป็นภาระหน้าที่ที่จำเป็นสำหรับทุกคน เพราะทุกคนต้องกินต้องใช้เครื่อง

^{๖๐} อภิญาวัฒน์ โพธิ์सान, พุทธศาสน์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต, มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑, หน้า ๒๒๖-๒๒๗.

บริโภคที่จำเป็นได้แก่ ปัจจัย ๔ คือ ฝ้านุ่มห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และทางประกอบอาชีพที่ ชอบนั้น แม้เว้นมิฉฉาชีพแล้ว ก็ต้องประกอบด้วยกิจการที่ประพฤติธรรมในการหาเลี้ยงชีพอีก ซึ่งมี ๓ อย่าง คือ

(๑) ประพฤติเป็นธรรมในหน้าที่การงาน ได้แก่ การทำกิจการมอะไรๆ ก็ทำโดยสุจริตไม่ บิดพลิ้วหลีกเลียงงานที่ทำนั้น เพื่อให้สำเร็จจุกลงไปได้ด้วยดี

(๒) ประพฤติเป็นธรรมในบุคคล คือ เป็นคนซื่อตรงไม่หลอกลวงเขา เช่น ผู้ขายของ เราตั้ง ราคาสินค้าไว้แล้ว ผู้ซื้อจะเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์หรือสามัญชนก็ตาม ตนก็ขายตามราคาที่ตั้งไว้แน่นอน ไม่เห็น แก่ได้ เช่น พอเห็นเป็นคนแปลกหน้ามา ก็ไม่ฉวยโอกาสขึ้นราคาแก่เขา เช่นนี้ชื่อว่า ประพฤติเป็นธรรมใน บุคคล

(๓) ประพฤติเป็นธรรมในวัตถุ ได้แก่ เมื่อรู้ว่าเป็นของไม่จริง ก็ไม่หลอกลวงเขาว่าเป็นของ จริง ต้องพูดตามที่เป็นจริง เช่น ผู้ขายของ เมื่อสิ่งใดเป็นของปลอมก็บอกเขาว่าปลอม สิ่งใดเป็นของจริงก็บอก ว่าจริง ไม่เอาของปลอมมาลวงเขาว่าเป็นของจริง เช่นนี้ชื่อว่าประพฤติเป็นธรรมในวัตถุ

ผู้ที่เลือกหาการงานควรเว้นการงานที่มีโทษเสีย แม้จะทำให้ได้ทรัพย์มากก็ตามทรัพย์ที่เกิด จากการทำงานที่มีโทษ ไม่ทำให้เกิดประโยชน์ได้เต็มที่ การงานที่ต้องเสี่ยงโชคเช่นการพนัน ก็ไม่ควรจะ เลือกเอา เพราะถ้าพลาดทำก็มีแต่ความสูญเสีย ถ้าได้ทรัพย์ก็ไม่ถาวรเพราะ คนประกอบการงานควรมีอุตสาหกรรม อย่ำทำถ้อย จงดูเยี่ยงแมลงผึ้งบินหาเกสรดอกไม้ นำมาทีละน้อยๆ ยังสามารถทำน้ำผึ้ง เลี้ยงตัวและลูกน้อย ได้ตลอดฤดูหนาว ที่กินดาร์ดอกไม้ เมื่อเขาหมั่นทำการงาน ได้ทรัพย์มาจับจ่ายเลี้ยงตนและครอบครัวบ้าง เก็บไว้เพื่อเหตุการณ์ในวันข้างหน้าบ้าง ถึงไม่มากแต่เพียงคราวละน้อยๆ ก็พอจะทำตนให้มีความสุขได้แลไม่ ประกอบทุจริต เพราะความเลี้ยงชีพเข้าปีบคั้นเป็นการรักษาศีลให้บริสุทธิ์

๓) กามสังวร คือ ความสำรวมในกาม

กามสังวร คือ ความสำรวมในกาม การรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ไม่ให้หลงไหล หมกมุ่น ใน รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ให้ประพฤติในทางที่ชอบ เมื่อเป็นเยาวชนก็ให้ระวังควบคุมใจ และกายไม่ให้ออกนอกถิ่นนอกทางเว้นความระมัดระวัง ไม่ประพฤติเป็นคนหมกมุ่นในกาม แสดงถึงความบริสุทธิ์ ผ่องใสของชายหญิงให้กระจ่างแจ่มใสคุณธรรมข้อนี้ จำแนกตามเพศของบุคคลเป็น ๒ คือ

๑. สหารสันโดษ คือ ความยินดีเฉพาะภรรยาของตน เป็นคุณธรรมสำหรับระดับผู้ชาย

๒. ปติวัตร คือ ความจงรักภักดีต่อสามีของตน เป็นคุณธรรมสำหรับระดับผู้หญิง

สหารสันโดษ ความพอใจด้วยภรรยาของตน ไม่ผูกสมัครรักใคร่กับหญิงอื่น ช่วยกันหาเลี้ยง ชีพไม่ละทิ้งกัน เลี้ยงดูกันเช่นนี้ได้ชื่อว่ายินดีเฉพาะภรรยาของตนอย่างอุกฤษฏ์ (เคร่งครัด) ผู้ที่ไม่สันโดษ ด้วยภรรยาของตน เทียวหญิงโสเภณี ไม่เป็นกามเมสุมิฉฉาจาร แต่ก็ยอมให้โทษแก่ตน ๓ สถาน คือ ๑) เสีย ทรัพย์เป็นค่าบำเรอแก่หญิงนั้นทุกคราวไป ๒) ย่อมเป็นบ่อเกิดของโรคร้ายต่างๆ เช่น โรคเอดส์ ๓) ย่อม เป็นผู้ใกล้ต่ออันตราย เพราะหญิงแพศยา ย่อมสมัครรักใคร่อยู่กับชายหลายคน ทำให้เกิดการหึงหวงกันขึ้น เป็นเหตุให้ก่อการทะเลาะวิวาท ทำอันตรายแก่กันได้

ปติวัตร คือ ความจงรักภักดีในสามี ความซื่อสัตย์และภักดีต่อสามี และผูกสมัครรักใคร่กับสามีของ ตนเท่านั้น ไม่ควรมีใจไปคิดผูกพันกับชายที่ไม่ใช่สามีตน แม้สามีเสียชีวิตแล้ว ตนเองก็มีสิทธิ์ที่จะมีสามีใหม่ ได้ แต่ยังมีความรักใคร่กับสามีผู้ซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว ไม่ผูกสมัครรักใคร่ในชายอื่นด้วยปฏิพัทธ์ หญิงผู้นี้

ชื่อว่า ปติวัตร จงรักภักดีต่อสามี หญิงบางพวกเป็นผู้มักมากในกามหรือเห็นผิดเป็นชอบ ย่อมทำตัวเป็นหญิงแพศยานับว่าเป็นที่บัดสีแก่เพื่อนฝูงและผู้ได้พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง คล้ายกับว่าหมดหนทางประกอบอาชีพอย่างอื่นแล้ว หญิงที่ประพฤติอย่างนี้ ย่อมขาดจากสมาคมด้วยสตรี มิได้ออกหน้าออกตา แม้เข้าสมาคม ณ ที่ใดๆ ต้องปลีกตัวอยู่เอกเทศหนึ่งต่างหาก เท่ากับว่าเป็นผู้อำภัพ ดังนั้นควรชวนหาเลี้ยงชีพในทางอื่นที่สุจริตจนสุดกำลังความสามารถ ยิ่งดีกว่าที่จะยอมตนเป็นหญิงแพศยาเช่นนั้น ความสำรวมในกามส่องความประพฤติดีงามของชายหญิงผู้มีศีลยิ่งขึ้น

๔) สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์

ความจริงใจ ได้แก่ ซื่อสัตย์ จริงวาจา ได้แก่ พูดจริง และจริงจัง ได้แก่ ทำจริง จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม ย่อมเป็นคนซื่อตรงต่อมิตรสหาย จงรักภักดีในเจ้านายของตน มีความกตัญญูทวนเวียนในท่านผู้มีพระคุณ มีความเที่ยงธรรม รู้จักรับผิดชอบชั่วดี และจะไปตามผิดตามถูกในบุคคลในเรื่องทั่วไป กล่าวโดยลักษณะเฉพาะก็เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ เป็นที่เชื่อถือได้ ความประพฤติเป็นคนตรงมีลักษณะ ๔ ประการ คือ

(๑) ความเที่ยงธรรม คือ ความประพฤติเป็นธรรมในกิจการอันเป็นที่หน้าที่ของตน ไม่ทำภารกิจให้ผิดพลาดด้วยอำนาจอคติ ๔ ประการ คือ ฉันทาคติ ความชอบพอกัน, โทสาคติ ความเกลียดชัง, โมหาคติ ความหลง ไม่รู้จักจริง, ภัยาคติ ความกลัว, พึงเห็นตัวอย่างในผู้พิพากษา ผู้วินิจฉัยยรรรถคดีต้องเป็นผู้มีความยุติธรรมเป็นหลัก ไม่ถืออคติ ๔ เป็นเหตุทำลายความยุติธรรม ต้องพิจารณาวินิจฉัยด้วยเหตุผลเช่นนี้ชื่อว่า ผู้มีความเที่ยงธรรม

(๒) ความซื่อตรง คือ ความเป็นผู้ประพฤติซื่อตรงต่อมิตร ไม่คิดร้ายต่อมิตรนั้น ควรละเว้นจากโทษ ๔ สถาน คือ ปอกลอกเพื่อน เจรจาปราศรัยไม่สงเคราะห์จริงประจบสอพลอ ซักชวนในทางเสื่อมเสีย และพึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ๔ สถาน คือ อุปการะเกื้อหนุนมิตร ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วย คอยตักเตือนให้สติแนะนำสิ่ง ที่เป็นประโยชน์มีความรักใคร่กันจริง

(๓) สวามิภักดิ์ คือ ความจงรักภักดีในเจ้านายของตน เมื่อยกบุคคลใดให้เป็นเจ้านายของตนแล้ว ก็ประพฤติซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดีในบุคคลนั้น แม้ชีวิตก็ยอมสละแทนได้ ถึงจะทำกิจการอะไรก็ตามโดยสุจริต เพื่อประโยชน์แก่เจ้านายของตนมีความสวามิภักดิ์ในเจ้านายตน

(๔) ความกตัญญู หมายถึง การรู้จักระลึกนึกถึงในอุปการคุณ หรือบุญคุณที่ได้รับจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และหมายรวมเอาถึงจากสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตอื่นๆ ที่อยู่ในฐานะมีคุณแก่ตนจะมากจะน้อยก็ตาม แล้วหาโอกาสตอบแทนอุปการคุณนั้นตามกำลัง และความสามารถอย่างถึงที่สุด ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่ามีความสำคัญมาก ท่านสอนไม่ให้ละเลยโดยเด็ดขาด แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม ในบาลีบางแห่งถึงกับบอกว่า “บุรุษพึงพักอยู่ในเรือนของบุคคลใดตลอดตราตรีหนึ่งหรือพึงได้ช้ำน้ำในที่ใด ไม่ควรคิดชั่วต่อบุคคลนั้นแม้ด้วยใจ” เพราะการทำเช่นนั้น เท่ากับเป็นการขัดกับหลัก “กตัญญู” ซึ่งท่านบอกว่า เป็นเรื่องที่น่าติเตียนคนที่ไม่รู้จักคุณ ที่เขาทำแล้ว ผู้ไม่ทำคุณให้ใครและผู้ไม่ทำตอบแทนคุณที่เขาทำก่อน ความกตัญญูไม่มีในคนใด การคบคนนั้นย่อมไร้ประโยชน์

๕) สติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้ ความรู้ตัว

ความมีสติรอบคอบ คือ ความมีสติตรวจตราไม่เลินเล่อ ตรงกันข้ามกับความประมาท สติ คือ ความระลึกนึกคิดได้ ประกอบกับสัมปชัญญะ ความรู้ตัว สติต้องมีสัมปชัญญะกำกับอยู่ด้วยเสมอ จึงเป็น

สติที่ถูกต้อง ความมีสติที่ถูกต้อง ความมีสติรอบคอบไม่เลินเล่อรู้จักประมาณในอาหารที่จะพึงบริโภค อาหารโดยปกติ มีประโยชน์สำหรับบำรุงร่างกาย และซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ แต่ถ้าบริโภค มากเกินประมาณหรือบริโภคอาหารที่บูดเน่า ย่อมให้โทษแก่ร่างกายได้ หรือบริโภคน้อยเกินไป ไม่พอแก่ ความต้องการของร่างกาย ความไม่เลินเล่อในการทำงาน คือ ไม่ทอดทิ้งธุระ เอาใจใส่หมั่นตรวจสอบ ประกอบ ให้ชอบแก่กาลเทศะไม่ปล่อยให้การทำงานค้างค้ำ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของเบญจธรรม จะต้องมีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย ยับยั้งควบคุมอารมณ์ไม่ให้ฝึกฝืนในกามตัณหา รูป รส กลิ่น เสียง มีความซื่อสัตย์ทั้งทางกาย วาจา ใจ ทั้ง ต่อตนเองและผู้อื่น มีสติรู้ตัวเองอยู่เสมอ ไม่เลินเล่อประมาทในการดำเนินชีวิต รู้จักรับผิดชอบชีวิต มีความเที่ยงธรรมรักความยุติธรรม เสมอต้นเสมอปลาย เป็นต้น

(๔) ความสัมพันธ์ระหว่างเบญจศีลและเบญจธรรม

อภิภูวัฒน์ โพธิ์สถาน ได้กล่าวในหนังสือพุทธศาสน์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิตว่าผู้รักษาศีล ๕ ไปพร้อมกับมีคุณธรรม ๕ โดยสมบูรณ์ย่อมได้รับผลบางอย่างตามมาคือ^{๖๑}

๑. ย่อมเป็นที่รักใคร่พอใจของมนุษย์และเทวดา
๒. ดำเนินชีวิตไปได้เป็นปกติสุขสงบเย็นใจไม่เดือดร้อนใจ
๓. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นได้
๔. เป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพมากด้วยคุณค่าของสังคม

ซึ่งหลักเบญจศีลและเบญจธรรม มีความสัมพันธ์กันดังในตารางต่อไปนี้

เบญจศีล	เบญจธรรม
๑. เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต	๑. มีเมตตา กรุณา ต่อสรรพสัตว์
๒. เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้	๒. การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบประกอบด้วยธรรม
๓. เว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม	๓. รู้จักการยับยั้งควบคุมในทางกามารมณ์
๔. เว้นจากการพูดเท็จ	๔. มีสัจจะ ถื่อความสัตย์จริง ซื่อตรง
๕. เว้นจากการดื่มสุราและเสพของมึนเมา	๕. มีสติสัมปชัญญะ หรือความไม่ประมาท

เบญจศีลและเบญจธรรม เป็นของคู่กันทั้งนี้อาจจะมาจากเหตุผลว่าผู้งดเว้นจากข้อห้าม ๕ ข้อ ได้ชื่อว่าเป็น “ผู้มีศีล” แต่กระนั้นก็ตามผู้ที่มีศีลจะชื่อว่ามีคุณธรรม ๕ ที่เรียกว่า “เบญจกัลยาณธรรม” ทุกคนหาได้ตัวอย่าง เช่น คนๆ หนึ่งได้ชื่อว่าเป็นคนมีศีลเดินทางไปทางเรือพบเรือล่ม คนกำลังว่ายน้ำเพื่อเอาชีวิตรอดอยู่ เขาสามารถที่จะช่วยให้ได้แต่ไม่ช่วยจนคนๆ นั้นจมน้ำตายไปต่อหน้า ศีลของเขาไม่ขาดแต่ ว่าขาดความกรุณาทำให้อาจถูกมองแบบตำหนิติเตียนว่าเป็นคนใจดำได้ แต่ถ้าเขาเห็นแล้วมีความเมตตากรุณา เตือนใจ ช่วยเหลือคนตกน้ำนั้นให้พ้นอันตรายได้ จึงจะชื่อว่า มีทั้งศีลและคุณธรรม

ดังนั้นจึงมีคำกล่าวว่าเป็นผู้มีศีลมีกัลยาณธรรม แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาทั้งเบญจศีลและเบญจธรรม พบว่าธรรมที่คู่กับศีลในแต่ละคูนั้นนอกจากจะเป็นธรรมที่ส่งเสริมความดีงามแก่ผู้ประพฤติ

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

แล้ว ยังเป็นธรรมที่ทำให้สามารถรักษาศีล ๕ ได้มั่นคง เช่น เมื่อบุคคลมีเมตตากรุณาย่อมเว้นจากปาณาติบาตได้โดยง่าย เพราะความรักความสงสารจึงไม่ทำร้ายเบียดเบียนบุคคลอื่น เบญจธรรมจึงเป็นธรรมที่ส่งเสริมผู้รักษาศีล ๕ หรือเบญจศีลให้สมบูรณ์ดังที่ท่านปัญญานันทภิกขุกล่าวไว้ว่า “เมื่อมีศีลต้องมีธรรมคู่กับศีล เพราะศีลกับธรรมนั้นต่างกันศีลเป็นเรื่องละ ธรรมเป็นเรื่องเจริญ ซึ่งหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนามี ๒ ประการ คือ ปหานกิจ คือ การละเรื่องชั่วร้าย และภาวนากิจ คือ การทำความดีให้เจริญเมื่อบุคคลละความชั่วแล้ว ยังไม่ทำความดีนับว่าไม่ก้าวหน้า”^{๖๒} เช่น ตัวอย่างใน ธรรมภาณานุกรมคำสอนพระพุทธศาสนา “เมื่อเดินไปพบคนนอนหลับอยู่ในทางรถไฟกำลังมีรถไฟแล่นมาแต่ไกลถ้าไม่ปลุกเขาก็ไม่ผิดศีลแต่ศีลไม่สมบูรณ์ ถ้าปลุกบอกเขาก็มีทั้งศีลและธรรมคือเมตตา” ดังที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงศีลคู่กับธรรมไว้หลายแห่ง เช่น ในขมุกขการสูตร “ช่างหม้อชื่อขมุกกาจะเป็นผู้ถึงซึ่งพระรัตนตรัยเป็นที่พึงเป็นผู้รักษาศีล ๕ มั่นคงมีศีล มีกัลยาณธรรม”^{๖๓}

ผลของการปฏิบัติตามเบญจศีลเบญจธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ตามที่ผู้วิจัยได้อธิบายความมาแล้วข้างต้น พร้อมทั้งข้อคิดของนักวิชาการเป็นเครื่องมือยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าถ้ามนุษย์มีเบญจศีลเบญจธรรมแล้ว จะทำให้มนุษย์มีบุคลิกภาพตามอานิสงส์ของศีล ๕ ดังนี้^{๖๔}

๑. บุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ประมาท เป็นเหตุ

๒. กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล

๓. บุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็นชาติตยบริษัทก็ตาม พราหมณ์บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณะบริษัทก็ตาม ย่อมแก่กล้าไม่เก้อเขินเข้าไป

๔. บุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย

๕. บุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ดังนั้น สังคมที่มีผู้ปฏิบัติเบญจศีลและเบญจธรรมย่อมเป็นสังคมแห่งการปลอดภัยพ้นจากสิ่งเลวร้ายไม่ต้องหวั่นไหวหรือวิตกกังวลถึงอันตราย ไม่ต้องห่วงกังวลถึงความปลอดภัยของบุตรหลานไม่ต้องมีการจัดระเบียบสังคมเป็นสังคมที่ปลอดจากมลภาวะที่เป็นพิษต่อจิตใจและร่างกาย

สรุปได้ว่า หลักเบญจธรรมหรือกัลยาณธรรม เป็นธรรมที่มีความงามและทรงคุณค่า เหมาะแก่การเป็นข้อควรปฏิบัติพิเศษให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปกว่าศีลซึ่งมีอยู่ ๕ อย่าง คือ

๑. เมตตากรุณา คือ ความรักความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ไม่คิดเบียดเบียนเป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์ในสังคมมีความเมตตาปรานีต่อกัน

๒. สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบสัมมาชีพคุณธรรม ข้อนี้เป็นเครื่องสนับสนุนให้ผู้รักษาศีลสามารถรักษาศีลไว้ได้อย่างมั่นคง

^{๖๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), **เข้าถึงธรรม การรับศีลและการรักษาศีลที่ถูกต้อง**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๒๐.

^{๖๓} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๘/๓๔๕.

^{๖๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๖/๓๐๕.

๓. กามสังวร คือ การสำรวมในกามมีความยินดีพอใจในคู่ของตน
๔. สัจจะ คือ ความมีสัตย์การพูดความจริงความซื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่น
๕. สติสัมปชัญญะ คือ ความมีสติรอบคอบความระลึกได้และความรู้ตัวในขณะที่พูดคิดและทำ

๒.๙ แนวความคิดเกี่ยวกับคุณธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในเรื่องนี้ ผู้วิจัยเน้นในเรื่องของคุณธรรมกับนักเรียนในโรงเรียนวัดช่างทอง (บำรุงราษฎร์) โดยเน้นหลักธรรมเรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ให้กับนักเรียนประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้มีคุณธรรม ซึ่งมีประเด็นดังนี้คือ

๑. ความหมายของคุณธรรม
๒. คุณธรรมขั้นพื้นฐาน ๘ ประการ
๓. ประโยชน์ของคุณธรรม

๑. ความหมายของคุณธรรม

จากการศึกษาความหมายเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมได้มีรายงานและเอกสารจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ความหมายดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๒๕} ได้ให้ความหมายคุณธรรมว่า คุณธรรม หมายถึงสภาพคุณงามความดี

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ^{๒๖} คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คุณคนส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงามซึ่งเป็นความปรารถนาที่ส่งผลให้เกิดการกระทำที่เป็นประโยชน์ และความดีที่แท้จริงต่อสังคมอันได้แก่การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนา คุณธรรมนี้นับว่าเป็นค่านิยมเช่นกัน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๒๗} กล่าวว่า คุณธรรมเป็นคุณภาพจิตใจกล่าว คือ คุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม ให้เป็นจิตใจที่สูงประณีตและประเสริฐ เช่น พรหมวิหาร ๔ คือ ความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และจาคะ เป็นต้น

วศิน อินทสระ^{๒๘} กล่าวตามหลักจริยศาสตร์ว่า คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากการพยายาม และความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน คุณธรรมสัมพันธ์กับหน้าที่ยากมาก เพราะการทำหน้าที่จนเป็นนิสัยจะกลายมาเป็นอุปนิสัยอันดีงาม ที่สั่งสมในดวงจิตเป็นบารมีลักษณะอย่างเดียวกันนี้ ถ้าเป็นฝ่ายชั่วเรียกว่า “อาสวะ” คือ กิเลสที่หมักหมมในดวงจิตย้อมจิตให้เศร้าหมองเกราะกรังด้วยความชั่วนานาประการจนกลายเป็นสันดาน

^{๒๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕), หน้า ๑๘๗.

^{๒๖} กรมวิชาการ, คู่มือการสร้างเครื่องวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย, (กรุงเทพมหานคร : cursa, ๒๕๓๙), หน้า ๑๕.

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคน และสังคม, (กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์ฝ่ายประชาสัมพันธ์ กพ., ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

^{๒๘} วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองกวาว, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๖.

นภาพร ณ เชียงใหม่และคณะ^{๖๙}ให้ความหมาย คุณธรรมจริยธรรม (Ethics) ว่าเป็นคุณความดีงามสภาพที่เกื้อกูลการประพฤติธรรม และวิชาที่เกี่ยวกับการประพฤติ การประพฤติธรรมจะต้องประพฤติอยู่ในกุศลธรรมเท่านั้น ส่วนที่เป็นอกุศลไม่เรียกว่า เป็นการประพฤติที่ถูกต้องอัน ได้แก่ ศีลธรรมกฎเกณฑ์ความถูกต้องหรือหลักธรรมคำสั่งสอนในศาสนาต่างๆ สิ่งที่จะเป็นจริยธรรม จริยศาสตร์ได้ ที่สำคัญที่สุด คือ คำสอนของศาสนาเพราะผู้ที่นับถือศาสนาย่อมถือว่าเป็นคนดีของสังคมเพราะศีลธรรมของศาสนาต่างๆ มีมาตรการของความประพฤติดีเป็นสากลแม้ว่าบางศาสนาจะสอนไม่เหมือนกัน แต่จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เหมือนกัน คือ ไม่ขัดกับมาตรการของความประพฤติที่ดีเป็นสากล ความประพฤติตามความเชื่อทางศาสนาของผู้ที่ปฏิบัติย่อมได้รับการยอมรับให้การปฏิบัติตามมาตรฐานสากล มีคุณค่าสูงชันลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมเป็นลักษณะที่สมบูรณ์แบบสามารถตัดสินความดีความชั่วได้อย่างมีเหตุผล

บรรจง ชูสกุลชาติ^{๗๐} ได้ให้ความหมายของคุณธรรม ไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง ความดีงามที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจของบุคคล

ประกาศรี สีหอำไพ^{๗๑} ได้ให้นิยามคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมที่สร้างความรู้สึกรู้สึกผิดชอบชั่วดี ในทางศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรมมีหลักปรัชญาเดียวกัน คือ หลักปฏิบัติคุณงามความดีคุณธรรมที่ว่ามีเนื้อหาคือเรื่องความดี ความสุข และการกำหนดคุณค่าของคุณธรรม

สุกัญญา ศรีเมืองชน^{๗๒} ได้ให้ความหมายคุณธรรมว่า คุณธรรม หมายถึง หลักความดีงามแห่งความประพฤติตนและลักษณะของอุปนิสัยอันดีงาม ที่สนใจของบุคคลมีคุณค่าก่อให้เกิดประโยชน์แก่ ผู้ยึดถือและปฏิบัติตาม เพื่อความเจริญของตนและสังคมเป็นที่ยอมรับของสังคมและบุคคลทั่วไป ซึ่งคุณธรรมนี้เกิดจากการปลูกฝังโดยการได้เห็นได้ฟังได้อ่านและที่สำคัญที่สุด คือ การได้เห็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางคุณธรรมของผู้ที่เคารพรักเป็นตัวอย่าง

สรุปได้ว่า คุณธรรม คือ สภาพคุณงามความดีที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคล และเป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไปหรือสังคมยอมรับ ซึ่งเกิดจากความเพียรพยายามในการที่จะกระทำคุณงามความดี และให้หมั่นกระทำอยู่เสมอเป็นระยะเวลายาวนานติดต่อกัน จนเกิดเป็นความเคยชินหรือกรรมชิน และเป็นนิสัยที่ได้รับการสั่งสมหรือปฏิบัติต่อเนื่องกันมาจากสภาพพื้นฐานของจิตใจ โดยมีได้ฝึกหรือปรุงแต่งเสแสร้งแก่งทำแต่อย่างใด ซ้ำยังเป็นแนวทางในการประพฤติตนที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่นและส่งผลให้สังคมทุกหมู่เหล่าที่อยู่ร่วมกันนั้นมีความสุข และความเจริญงอกงามเป็นลำดับ ดังนั้นหลักคุณธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

^{๖๙} นภาพร ณ เชียงใหม่ และคณะ, เทคนิคการสอนคุณธรรมสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๕.

^{๗๐} บรรจง ชูสกุลชาติ, “แนวคิดในการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมของปลัดกระทรวงศึกษาธิการ” คู่มือการพัฒนาคุณธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๓), หน้า ๕.

^{๗๑} ประภาศรี สีหอำไพ, **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๔๓.

^{๗๒} สุกัญญา ศรีเมืองชน, “บทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยโกลินทรในการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารและอาจารย์”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๓๖.

สำหรับมนุษยชาติที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน เพราะคุณธรรมเป็นหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง และดีงาม และมีจุดมุ่งหมายปลายทางอยู่ที่คุณงามความดีของสังคมโดยรวมเป็นส่วนใหญ่

๒. คุณธรรมขั้นพื้นฐาน ๘ ประการ

ด้วยภาวะวิกฤติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งประเทศไทยต้องเผชิญอยู่ขณะนี้ เมื่อพิจารณาอย่างรอบด้าน หนทางที่จะผ่อนคลายนไทยทุกคนก็ควรหันหน้าเข้าหากัน ร่วมคิด ร่วมแรง ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ทุกฝ่ายยอมลดเป้าหมายเพื่อพบกันครึ่งทาง เพื่อความอยู่รอด ปลอดภัย ความเจริญของประเทศอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน จะด้วยวิธีใดก็ตามสิ่งสำคัญต้องอยู่บนรากฐานของคุณธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงามควรแก่การประพฤติปฏิบัติ การพัฒนาบุคคลโดยใช้คุณธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาคนในชาติให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยกาย วาจา ใจ การศึกษาก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การแข่งขันทางเศรษฐกิจใน ยุคโลกาภิวัตน์ ก็ขึ้นอยู่กับ

กับการศึกษา การพัฒนาการเมืองก็ขึ้นอยู่กับการศึกษา สังคมกำลังเสื่อมโทรม ก็ต้องหันไปพึ่งการศึกษา การพัฒนาการศึกษาจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาประเทศ

ในการนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรม นำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตยพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐาน ของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุขโดย ๘ คุณธรรมพื้นฐานประกอบด้วย

๑. ขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร สู้งานมีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

๒. ประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

๓. ซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดภัยจากรู้สึกลำเอียง หรืออคติ ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อตนเอง ปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง

๔. มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

๕. สุภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อยไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงาม วางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

๖. สะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตาม สุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกายใจ และ สภาพแวดล้อมมีความโปร่งใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

๗. สามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำ และ ผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถ แก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้ไม่เหตุนิยม ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

๘. มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำ ประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอก เห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้อ ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญาลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาหรือ ร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

จากนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา ๘ คุณธรรมพื้นฐานข้างต้น สถาบันการศึกษาจึงควร เร่งรุดนำไปปลูกฝังคุณธรรมพัฒนา ให้กับเยาวชนของชาติ เพื่อให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข ก้าวสู่สังคม คุณธรรมนำความรู้ โดยขอความร่วมมือจากสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา อื่นๆ เพื่อให้การดำเนินการประสบความสำเร็จสามารถนำไปสู่การปฏิบัติยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่จะนำไปสู่ ความสำเร็จนั้น ทุกฝ่ายจะต้องมีความตั้งใจ และลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ผู้ใหญ่ควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ เยาวชน พ่อแม่ต้องดูแลเอาใจใส่ลูกอย่างใกล้ชิด ครูต้องมีจิตสำนึกและวิญญูณของความเป็นครูเพิ่มขึ้น ภาครัฐและเอกชน องค์กรศาสนา และสื่อมวลชน ต้องตื่นตัว กระตือรือร้น และผนึกกำลังเพื่อการพัฒนา ไปสู่ความก้าวหน้าอย่างมั่นคงอย่างน้อยที่สุดทุกคนควรทำงานให้เต็มกำลัง เต็มความสามารถ และเต็ม เวลาด้วย ๘ คุณธรรมพื้นฐาน คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ หากเกิด ขึ้นกับครอบครัว ชุมชน หน่วยงาน สถาบัน ตลอดจนประเทศใดแล้ว โดยเฉพาะประเทศไทยนั้น ก็จะพันวิฤติ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม พัฒนาชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นสังคมคุณธรรมนำความรู้ ชีวิตของคนในชาติ คงจะดีกว่าเดิมสังคมไทยจะสงบสุขกว่านี้ ประเทศไทยก็คงเป็นไทยอยู่ตลอดไป มีการ พัฒนาอย่างรุดหน้าไม่ด้อยกว่าประเทศใดในโลกนี้ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างแน่นอน

สรุปคุณธรรม ๘ ประการ มุ่งเน้นให้โรงเรียนปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานให้กับเด็ก โดยเฉพาะครู ควรควรตระหนักในเรื่องนี้ เพื่อฝึกฝนนักเรียนให้มีความรักในสถาบันหลักที่สำคัญยิ่ง คือ ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มี ความรักและเคารพรักษาไว้ มีความประพฤติตัวตนในทางที่ดีงาม รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนมีความเป็นระเบียบ เรียบร้อยมีวินัย เป็นเยาวชนที่ดีของประเทศชาติบ้านเมือง มีความรักสามัคคีในหมู่คณะ มีน้ำใจต่อกัน พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือสังคมคนรอบข้าง ด้วยแรงกายและแรงใจ ในสิ่งที่ตนเองพอจะช่วยเหลือได้

๓. ประโยชน์ของคุณธรรม

คุณธรรมมีประโยชน์ต่อบุคคลสังคมและชาติบ้านเมือง ในสังคมใดสมาชิกไร้คุณธรรมสังคมนั้น มี ความสับสนวุ่นวายยากแก่การพัฒนา ในสังคมครูก็เหมือนกันหากผู้ประกอบวิชาชีพครูเป็นผู้ไร้คุณธรรม จริยธรรม นอกจากจะทำให้ตนเองและสถาบันวิชาชีพตกต่ำแล้ว ยังทำให้สังคมชาติบ้านเมืองต้องมีอันตกต่ำไป ด้วย คุณธรรมก่อให้เกิดประโยชน์มากมายต่อคนทั่วไปในประเทศทุกสาขาวิชาชีพทุกเพศทุกวัย

(๑) ประโยชน์ด้านตัวครูและสถาบันวิชาชีพครู

๑) ทำให้ครูมีความเจริญก้าวหน้า และมีความมั่นคงในงานอาชีพ
๒) ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไปเป็นที่เคารพรักของศิษย์
๓) มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขไร้ภัยอันตรายใดๆ เพราะแวดล้อมด้วยความรักความ
นับถือจากศิษย์และประชาชนทั่วไป

๔) ครอบครัวมีความสุขอบอุ่นมั่นคงฐานะทางเศรษฐกิจไม่ฝืดเคือง
๕) ทำให้ชื่อเสียงของคณะครูเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของปวงชน
๖) ทำให้วิชาชีพครูมีความเจริญก้าวหน้าเป็นไปในรูปแบบต่างๆ เช่น วิชาการองค์การ หรือ
สมาคม

๗) สถาบันการศึกษาที่มีความเจริญก้าวหน้า เพราะได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนด้วยความ
ความจริงใจ

(๒) ประโยชน์ต่อนักเรียน

- ๑) เป็นคนดีมีระเบียบวินัย
- ๒) นำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียนและครอบครัว
- ๓) สังคมมีความสุขสังคมมีคุณธรรม
- ๔) เป็นที่รักของพ่อแม่และครูอาจารย์

(๓) ประโยชน์ด้านสังคมและประเทศชาติ

๑) สมาชิกของสังคมเป็นคนดีมีคุณธรรมรู้จักสิทธิและหน้าที่อย่างถูกต้อง
๒) สังคมมีสันติสุขเพราะสมาชิกของสังคมมีคุณธรรม
๓) สังคมได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทุกด้าน
๔) สถาบันชาติศาสน์กษัตริย์มีความมั่นคง เพราะประชาชนมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญ
อย่างแท้จริง

๕) ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาติมีความมั่นคงถาวร เพราะครูได้อบรม
สั่งสอนศิษย์ ให้มีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม^{๗๓}

สรุปคุณธรรมเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อตัวครูและนักเรียนรวมถึงบุคคลในชุมชน เพราะเป็น
การส่งเสริมความมีระเบียบวินัยในตัวนักเรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองให้
เจริญก้าวหน้า รู้จักสิทธิ และหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้องซึ่งเป็นบ่อเกิดความสุขทั้งต่อตนเอง และ
ครอบครัว ยังเป็นผลสนับสนุนส่งเสริมสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ให้มีความมั่นคงสืบไปอย่างถาวร

๒.๑๐ การวัดและประเมินผลการสอนของพระพุทธเจ้า

การประเมินผลในแนวทางการศึกษาแบบพุทธศาสนานั้น ได้เน้นเป็นพิเศษในการประเมินผล
ตนเอง การที่พระพุทธศาสนาเน้นการประเมินผลตนเองก็เพราะจุดประสงค์ของพระพุทธศาสนาอยู่ที่

^{๗๓} พระมหาอดิสร ธีรสีโล, **คุณธรรมสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๖๐.

นิพพานหรือการหลุดพ้นจากวัฏสงสาร มนุษย์ที่เกิดขึ้นมีจุดอ่อนที่สำคัญ คือ ยึดหรือยึดมั่นในตนเอง ทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม การวัดและประเมินผลการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์นั้น จึงมุ่งเอาความเป็นคนดีเป็นจุดหมายปลายทาง ความเป็นคนดีนั้น มีหลายระดับชั้น คือ ดีอย่างปุถุชน ดีอย่างอริยชน องค์ประกอบที่จะให้เป็นคนดีก็คือความรู้ดีและความประพฤติดีเป็นขั้นๆ ไป ยิ่งเว้นชั่ว ทำดี และทำจิตให้บริสุทธิ์ได้มากเท่าใด ก็ยิ่งเป็นคนดีมากเท่านั้น

การวัดและประเมินผลตามแนวพุทธศาสตร์ดังกล่าว เป็นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง กล่าวคือ เป็นการประเมินตนเองตามคุณลักษณะที่แท้จริงของผู้ฟังที่พระพุทธเจ้าทรงสอนหรือแสดงธรรม ให้ฟังลักษณะการประเมินตามสภาพจริง เน้นการประยุกต์ใช้หรือการลงมือทำ มุ่งไปที่การประเมินโดยตรง ใช้ปัญหาจากเหตุการณ์จริง สนับสนุนให้มีการใช้ความคิดอย่างกว้างขวาง เป็นการประเมินด้านด้วยวิธีการที่หลากหลายและประเมินต่อเนื่อง ผสมผสานไปกับการเรียนการสอนเกิดปฏิสัมพันธ์ทางบวก เน้นให้ผู้เรียนสะท้อนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเอง

หากจะกล่าวถึงแผนการสอนและวิธีการสอนและประเมินผลการสอนของพระพุทธเจ้า นั้น พระองค์จะทรงทำตามลำดับก่อนหลัง ดังนี้^{๗๔}

๑. วิเคราะห์ผู้ฟัง พระพุทธองค์จะทรงศึกษาและเลือกบุคคลอย่างละเอียดดังปรากฏอยู่ในพุทธกิจที่ทรงใช้ประจำคือในเวลาใกล้สว่างจะทรงตรวจดูสัตว์โลกผู้สมควรได้รับพระกรุณา

๒. กำหนดรู้บริบทของผู้ฟัง เช่น เพศ วัย ฐานะ ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมชุมชน จารีต ประเพณี อุปนิสัย ระดับสติปัญญา เป็นต้น

๓. กำหนดเนื้อหาสาระที่จะทรงใช้สอน มีขั้นตอนการเลือกธรรม ที่จะนำมาสอน นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะผู้ฟังย่อมมีความพร้อม มีคุณสมบัติบริบททางสังคมที่ต่างกันมีอินทรีย์ที่แก่กล้าต่างกัน การกำหนดเนื้อหาสาระที่มีความยากง่ายให้ตรงกับความต้องการของผู้รับฟัง ย่อมมีผลต่อการรับรู้ธรรมะของผู้ฟังทั้งสิ้น

๔. รูปแบบการนำเสนอของพระพุทธเจ้า ทรงมีรูปแบบในการสอนมากมาย เช่น การสนทนา การบรรยายและการตอบปัญหา เป็นต้น

๕. วิธีการนำเสนอ พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น บางครั้งทรงใช้วิธียกอุปมาขึ้นเปรียบเทียบ บางครั้งใช้วิธีตอบปัญหา บางครั้งใช้วิธีเล่านิทานมาประกอบ เป็นต้น

๖. ลดส่วนที่เกิน เพิ่มส่วนที่พร่องในการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า นั้น ทรงมุ่งประโยชน์เกื้อกูลและประโยชน์ต่อชาวโลก โดยอาศัยพระกรุณาธิคุณ เป็นต้น

๗. การประเมินผล พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการประเมินผลในการแสดงธรรมทุกครั้ง เมื่อจบการแสดงพระธรรมเทศนาแล้ว จะเกิดคำว่า อัมมาภิสมโย คือ การได้บรรลุธรรมตามเหตุปัจจัย ส่วนคนที่อยู่ในที่ประชุม นั้น ก็สามารถบรรลุคุณธรรมมากน้อยต่างกันไปตามความแก่กล้าของอินทรีย์

๘. การติดตามผล พระพุทธองค์จะทรงติดตามผลความคืบหน้า ในเรื่องที่ทรงสอนไป ดังเช่น ทรงมอบให้พระสาวกบุตรเถระ เป็นพระอุปัชฌาย์อุปสมบทแก่ราษฎรผู้บวชเมื่อแก่ หลังกจากบวชแล้วได้ไม่นาน พระ

^{๗๔}ธีรวัสส์ บำเพ็ญบุญบารมี, หลักการเผยแผ่พุทธธรรม ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา ตลอดจนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเบญจนิภา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔-๑๖.

สารีบุตรนำเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ จึงได้ตรัสถามถึงความเป็นมาของพระราชา ซึ่งพระสารีบุตร ก็ทูลว่า พระราชาเธอเป็นผู้วางายสอนง่ายเหลือเกิน

สรุป คือ การจะนำหลักและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้นบุคคลผู้ทำหน้าที่ในการสอน ควรตระหนักด้วยว่า การสอนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การหมั่นตรวจสอบฝึกฝนตนเองให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ มีเทคนิคกลวิธีและอุบายประกอบการสอนอย่างหลากหลาย ควรประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในการสอนเรื่องหนึ่งๆ ปัจจุบัน การจัดการศึกษามีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ ผู้สอนพึงระลึกอยู่เสมอว่า ไม่มีศิลปะวิธีและกลวิธีการสอนใดที่ดีที่สุด ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ความพร้อมโอกาสและความดีต่อสถานการณ์ในการสอนเรื่องหนึ่งๆ เป็นสำคัญ และลักษณะการสอนที่ดีจะต้องเป็นการสอนที่มีการสอนที่มีการเตรียมการสอนล่วงหน้าเป็นอย่างดี เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความคิด เจตคติและทักษะ เป็นการสอนที่ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอน เป็นการสอนที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรและเป็นการสอนที่คำนึงถึงประโยชน์ ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและตลอดไป

๒.๑๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร ตำราต่างๆ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ ซึ่งผู้วิจัยสามารถรวบรวมได้ดังนี้

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีความพึงพอใจไว้ดังนี้

โวลแมน (Wolman)^{๗๕} ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึก (Feeling) มีความสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ต้องการหรือตามแรงจูงใจ

วรูม (Vroom)^{๗๖} ได้กล่าวว่า ทศนคติและความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งที่สามารถใช้แทนกันได้ เพราะทั้งสองคำนี้ หมายถึง ผลที่ได้จากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งนั้น ทศนคติด้านบวกจะแสดงให้เห็นถึงสภาพความพึงพอใจในสิ่งนั้นและทศนคติด้านลบจะแสดงให้เห็นถึงสภาพไม่พึงพอใจ

มอร์ส (Morse)^{๗๗} ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถผ่อนคลายความเครียด ของผู้ที่ทำงานให้ลดน้อยลง ถ้าเกิดความเครียดมากจะทำให้เกิดความไม่พอใจในการ

^{๗๕}Wolman, Thomus E., Education and Organizational Leadership in Elementary School, Englewood Cliffs, (New Jersey: Prentice-Hall, 1973), p. 384.

^{๗๖}Vroom, W.H., Working and Motivation, (New York: John Wiley and Sons, Inc 1964), p. 99.

ทำงาน และความเครียดนี้ มีผลมาจากความต้องการของมนุษย์เมื่อมนุษย์มีความต้องการมาก จะเกิดปฏิกิริยาเรียกร้องหาวิธีตอบสนอง ความเครียดก็จะลดน้อยลงหรือหมดไปความพึงพอใจก็จะมากขึ้น

ฮินชอว์ และ แอ็ทวูด (Hinshaw and Atwood)^{๗๘} ได้ให้แนวคิดที่ว่า ความพึงพอใจของ

ผู้รับบริการเป็นความคิดเห็นของผู้รับบริการที่ได้รับจากผู้ให้บริการ และจัดเป็นเกณฑ์ประเมินด้านผลลัพธ์ด้วยและเป็นระดับของความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังของผู้รับบริการในอุดมคติกับการรับรู้ของผู้รับบริการที่ได้รับตามความเป็นจริง สำหรับนักวิจัยทางพฤติกรรมได้ให้ความหมายของคำว่า ความพึงพอใจในบริการเป็นความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่เกี่ยวกับทัศนคติของคนที่เกิดจากประสบการณ์ที่ผู้รับบริการเข้าไปใช้บริการในสถานที่ให้บริการนั้นๆ และประสบการณ์นั้นได้เป็นไปตามความคาดหวังของผู้รับบริการมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่แตกต่างกันทฤษฎีความต้องการของ Maslow (มาสโลว์) เป็นนักจิตวิทยาชาวอังกฤษ ได้สร้างทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นสมมติฐานอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. มนุษย์มีความต้องการอยู่ตลอดเวลาตราบแต่ที่ยังมีชีวิตอยู่ ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว ก็จะไม่เป็นแรงจูงใจสำหรับพฤติกรรมนั้นอีกต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นจึงจะมีอิทธิพลจูงใจต่อไป

๒. ความต้องการของคนมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูงตามลำดับความสำคัญในเมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการขั้นสูงก็จะตามมา มาสโลว์ ได้แบ่งลำดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็น ๕ ลำดับ ดังนี้

๒.๑ ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) ความต้องการทางด้านร่างกายเป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอด เช่น ความต้องการในเรื่อง อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยา รักษาโรค ความต้องการพักผ่อนและความต้องการทางเพศ ฯลฯ ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนก็ต่อเมื่อ ความต้องการทางด้านร่างกายยังไม่ได้รับการตอบสนองเลย ในด้านนี้โดยปกติแล้วองค์กรทุกแห่งมักจะตอบสนองความต้องการของแต่ละคนด้วยวิธีการทางอ้อม คือ การจ่ายเงินค่าจ้าง

๒.๒ ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security or Safety Needs) ถ้าหากต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการในขั้นต่อไปที่สูงขึ้นความต้องการทางด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคงต่างๆ ความต้องการทางด้านความปลอดภัยจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการป้องกัน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับร่างกาย ความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ ส่วนความมั่นคงนั้น หมายถึง ความต้องการความมั่นคงในการดำรงชีพ เช่น ความมั่นคงในหน้าที่การงานและสถานะทางสังคม

^{๗๗} กมลมาศ อุเทนสุด พันโทหญิง, “การพัฒนาระบบบริการแผนกผู้ป่วยนอกเพื่อความพึงพอใจของผู้รับบริการในโรงพยาบาลค่ายกษัตริย์ สี่พระยา จังหวัดสกลนคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร), 2548.

^{๗๘} Maslow.A., A theory of human motivation Psychological Review 50, (N.Y. McGraw-Hill 1943), P. 3

๒.๓ ความต้องการทางด้านสังคม (Social or Belongingness Needs) ภายหลังจากที่ได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้ว ก็จะมีความต้องการสูงขึ้น คือ ความต้องการทางสังคมจะเริ่มเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อพฤติกรรมของคน ความต้องการทางด้านนี้จะเป็นความต้องการเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันและการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น และมีความรู้สึกที่ว่าตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคมเสมอ

๒.๔ ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นในสังคม (Esteem or Status Needs) ความต้องการขั้นต่อมาจะเป็นความต้องการที่ประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ดังนี้คือ ความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ ความรู้และความสำคัญในตัวเอง รวมตลอดทั้งความต้องการที่จะมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น หรือต้องการที่จะให้บุคคลอื่นยกย่องสรรเสริญในความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน การดำรงตำแหน่งที่สำคัญในองค์กร

๒.๕ ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Selfactualization or SelfRealization) ลำดับขั้นตอนความต้องการที่สูงสุดของมนุษย์คือความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตตามความนึกคิดหรือความคาดหวังทะเยอทะยานใฝ่ฝันที่จะได้รับผลสำเร็จในสิ่งอันสูงส่งในทัศนะของตน

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ทฤษฎีของมาสโลว์ ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์มีความต้องการ ๕ ประการ เมื่อความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการสิ่งอื่นๆ ก็จะเกิดขึ้นมาอีกความต้องการทั้ง ๕ ขั้นจะมีความสำคัญกับบุคคลมากน้อยเพียงใด การตอบสนองตามลำดับขั้นของ Maslow มีข้อสังเกตเกี่ยวกับความต้องการของคนที่มีผลต่อพฤติกรรมแสดงออกมาจะประกอบไปด้วย ๒ หลักการคือ

๑. หลักการแห่งความขาดตกบกพร่อง (The Deficit Principle) ความขาดตกบกพร่องในชีวิตประจำวันของคนที่ได้รับอยู่เสมอ จะทำให้ความต้องการที่เป็นความพอใจของคนไม่เป็นตัวจูงใจให้เกิดพฤติกรรมในด้านอื่นๆ อีกต่อไป คนเหล่านี้ก็กลับจะเกิดความพอใจในสภาพที่ตนเป็นอยู่ ยอมรับและพอใจความขาดแคลนต่างๆ ในชีวิต โดยถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา

๒. หลักการแห่งความเจริญก้าวหน้า (The Progression Principle) กล่าวคือ ลำดับขั้นของความต้องการทั้ง ๕ ระดับ จะเป็นไปตามลำดับที่กำหนดไว้จากระดับต่ำไประดับสูงกว่าและความต้องการของคนในแต่ละระดับจะเกิดขึ้นได้ดีต่อเมื่อความต้องการของระดับที่ต่ำกว่าได้รับการตอบสนองจนเกิดความพึงพอใจแล้วนั้น จะเห็นว่าความต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วไม่ได้รับการตอบสนองความรู้สึกขาดแคลนของมนุษย์ทุกคน ก็จะเกิดขึ้นและก็ต้องพยายามแสวงหาให้ได้ เว้นแต่จะมีอุปสรรคแล้วทำให้เกิดความท้อถอยต่ออุปสรรคนั้น ตัวอย่างเช่น เมื่อคนได้รับการตอบสนองความต้องการอยู่ในระดับหนึ่งแล้วอย่างสมบูรณ์ ก็ต้องการจะได้รับการตอบสนองความต้องการอีกในระดับสูงกว่า แต่มีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรค ไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ หรือไม่สำเร็จตามความต้องการ สิ่งนี้จะทำให้คนเราหยุดแสวงหา ท้อถอย และจะยอมรับสภาพไม่มีการดิ้นรนอีกต่อไปในทิศทางตรงกันข้าม ถ้าความต้องการในระดับต่ำกว่าในแต่ละระดับได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ คนก็จะเกิดความต้องการในขั้นต่อไปอีกจนกระทั่งบรรลุถึงความต้องการระดับสูงสุด คือ การได้รับความสำเร็จในชีวิต (Selfactualization) ทฤษฎีความพึงพอใจของ Shelley ซึ่งเป็นทฤษฎีว่าด้วยความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกในทางบวกและความรู้สึกในทางลบ ความรู้สึกทุกชนิดของมนุษย์จะตกอยู่ในกลุ่มความรู้สึกสองแบบนี้ ความรู้สึกทางบวก คือ ความรู้สึกที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข เป็นความรู้ที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่นๆ กล่าวคือ เป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับ

ความสุขสามารถทำให้เกิดความสุขหรือความรู้สึกทางบวกเพิ่มขึ้นอีก ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความสุขเป็นความรู้สึกที่สลับซับซ้อนและมีความสุขนี้มีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกทางบวกอื่นๆ^{๗๙}

ความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวก และความสุข มีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนและระบบความสัมพันธ์ของความรู้สึกทั้งสามนี้ เรียกว่า ระบบความพอใจ โดยความพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อระบบความพึงพอใจ มีความรู้สึกทางบวกมากกว่าทางลบ ความพอใจสามารถแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกทางบวกแบบต่างๆ ได้ และความรู้สึกทางบวกนี้ยังเป็นตัวช่วยให้เกิดความพอใจแก่มนุษย์

สิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกหรือสร้างให้เกิดความพึงพอใจแก่มนุษย์ ได้แก่ ทรัพยากร (Resource) หรือสิ่งเร้า (Stimuli) การวิเคราะห์ระบบความพึงพอใจจะเป็นการศึกษาว่า ทรัพยากรหรือสิ่งเร้าแบบใดเป็นที่ต้องการที่จะทำให้เกิดความพอใจและความสุขแก่มนุษย์ ความพึงพอใจจะเกิดได้สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ก็เป็นทรัพยากรของระบบความพึงพอใจอย่างหนึ่ง ดังนั้นการออกแบบสภาพแวดล้อม คือ การตัดสินใจว่า ควรจัดการทรัพยากรที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอยู่อย่างไรให้เกิดความพึงพอใจได้

ความพึงพอใจในเชิงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะในลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการที่ประกอบไปด้วยบุคคลสองฝ่าย คือ ฝ่ายแรก ได้แก่ ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริการ ฝ่ายที่สอง ได้แก่ ผู้รับบริการ การศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการนั้น Herbert A. Simon เห็นว่างานใดจะมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น สามารถพิจารณาได้จากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กับผลผลิต (Output) ที่ได้รับออกมาโดยพิจารณาจากผลผลิตลบด้วยปัจจัยนำเข้า แต่ถ้าเป็นเรื่องการบริหารรัฐกิจก็ต้องบวกความพึงพอใจของผู้รับบริการด้วย^{๘๐}

จากผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น แม้ว่าจะมีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ความพึงพอใจ” ต่างกันไป แต่สรุปได้ร่วมกันว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งในเชิงการประเมินค่า ซึ่งจะเห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจนี้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันที่คนคิดอย่างแยกกันไม่ออก สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคตินั้นค่อนข้างจะมีผู้ศึกษากันอย่างกว้างขวางในองค์ประกอบด้านต่างๆ ดังนี้^{๘๑}

๑. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) เป็นลักษณะทางความรู้สึก หรืออารมณ์ของบุคคล องค์ประกอบทางความรู้สึกนี้มี ๒ ลักษณะ คือ ความรู้สึกทางบวก ได้แก่ ชอบ พอใจ เห็นใจ และความรู้สึกทางลบ ได้แก่ ไม่ชอบ ไม่พอใจ เป็นต้น

๒. องค์ประกอบด้านความคิด (Cognitive Component) คือ การที่สมองของบุคคลรับรู้และวินิจฉัยข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับเกิดความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับวัตถุบุคคลหรือสภาพขึ้น องค์ประกอบทางความคิดเกี่ยวข้องกับการพิจารณาที่มาของทัศนคติออกมาว่า ถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี

^{๗๙} สุระเชษฐ ปิตะวาสนา, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลศรีดอนไผ่”, ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๘๐} วิโรจน์ สัตย์สัมพันธ์สกุล, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีตำรวจ ภายหลังจากปรับโครงสร้างองค์กรใหม่: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดฉะเชิงเทรา”, ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), 2548.

^{๘๑} จีราพร วีระหงส์, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อระบบและกระบวนการให้บริการของกรุงเทพมหานคร เขตราชบุรีบูรณะ”, ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), 2548.

๓. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior Component) เป็นความพร้อมที่จะกระทำหรือพร้อมที่จะตอบสนองต่อที่มาของทัศนคติ

อัลเดอร์เฟอ (Alderfer) ได้ขยายทฤษฎีมาสโลว์ โดยพิจารณาถึงวิธีการที่บุคคลมีปฏิกริยาเมื่อเขาสามารถและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตน โดยพัฒนาหลักความก้าวหน้าในความพึงพอใจ (Satisfaction progression principle) เพื่ออธิบายถึงวิธีการที่บุคคลมีความก้าวหน้ากับลำดับขั้นความต้องการเมื่อตอบสนองความต้องการในระดับต่ำกว่าได้ และในทางตรงข้ามของการถดถอย ความตึงเครียด (Frustration-regression principle) เพื่ออธิบายว่าเมื่อบุคคลที่ยังมีความตึงเครียดในการพยายามที่จะตอบสนองในระดับต่ำกว่าทฤษฎี ERG ระบุว่าบุคคลสามารถเปลี่ยนไปในระดับสูงขึ้นและต่ำลงของระดับความต้องการขึ้นกับว่าเขาสามารถตอบสนองความต้องการในระดับต่ำลงหรือความต้องการในระดับสูงขึ้นได้หรือไม่^{๕๒}

ความพึงพอใจและแนวทางการเสริมสร้างความพึงพอใจในการบริการไว้ว่า ความพึงพอใจของผู้บริการและผู้ให้บริการต่างมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินงานบริการ ดังนั้น การสร้างความพึงพอใจในการบริการจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กันไปที่ทั้งต่อผู้รับบริการและผู้ให้บริการ ดังนี้

๑. การตรวจสอบความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้ให้บริการอย่างสม่ำเสมอ

๒. การกำหนดเป้าหมายและทิศทางขององค์กรให้ชัดเจน

๓. การกำหนดกลยุทธ์การบริการที่มีประสิทธิภาพ

๔. การพัฒนาคุณภาพและความสัมพันธ์ในกลุ่มพนักงาน

๕. การนำกลยุทธ์การสร้างความพึงพอใจต่อผู้รับบริการไปปฏิบัติและประเมินผล เมื่อความพึงพอใจมีความสำคัญสูงมากต่อการบริการ ดังนั้นผู้ประกอบการบริการจะต้องทำความเข้าใจต่อลักษณะและองค์ประกอบความพึงพอใจอย่างถี่ถ้วน ดังนี้

๕.๑ ความพึงพอใจเป็นการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกในทางบวกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในการรับบริการ ซึ่งบุคคลจะรับรู้รูปแบบของการบริการและคุณภาพของการบริการโดยใช้ประสบการณ์ที่ได้รับด้วยตนเอง หรือจากการอ้างอิงใดๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น คำบอกเล่าของกลุ่มเพื่อน โฆษณา เป็นต้น ในการประเมินสิ่งที่ได้รับจากการบริการ หากการบริการเป็นไปตามความต้องการของผู้รับบริการก็จะก่อให้เกิดความพึงพอใจในบริการนั้น

๕.๒ ความพึงพอใจเกิดจากการประเมินความแตกต่างระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่ได้รับจริงในสถานการณ์หนึ่ง ในการใช้บริการนั้นบุคคลย่อมมีข้อมูลจากแหล่งอ้างอิงต่างๆ (Reference) เช่น ประสบการณ์ส่วนตัว ความรู้จากการเรียนรู้ คำบอกเล่าของกลุ่มเพื่อน ข้อมูลจากธุรกิจบริการแบบเดียวกัน เป็นต้น จึงเกิดความคาดหวังต่อสิ่งที่ควรจะได้รับจากการบริการ (Expectation) ซึ่งจะมีอิทธิพลแก่ผู้รับบริการในการที่จะใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินสิ่งที่ได้รับจริง ในกระบวนการบริการ (Expectation) หากการบริการเป็นไปตามที่คาดหวังย่อมเกิดการยืนยันความถูกต้อง (Confirmation) ต่อการบริการและเกิดความพึงพอใจในบริการ แต่ถ้าบริการที่ได้รับไม่เป็นที่ไปตามความหมายก็จะเกิดการยืนยันความไม่ถูกต้อง (Disconfirmation) ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในบริการ

^{๕๒} ศิริวรรณ เสรีรัตน์, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิสิทีพัฒนา จำกัด, 2539), หน้า 373.

๕.๓ ความพึงพอใจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามปัจจัยแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากในแต่ละช่วงเวลาบุคคลย่อมมีความคาดหวังต่อบริการแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอารมณ์ความรู้สึก ประสบการณ์ ที่ได้มาระหว่างเวลานั้น จึงทำให้เกณฑ์ประเมินความพึงพอใจมีการเลื่อนขึ้น-ลงตลอดเวลา ส่งผลให้การเปรียบเทียบสิ่งที่ได้รับกับสิ่งที่คาดหวังเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

ความพึงพอใจนั้นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ การประเมินคุณภาพของการบริการ อันเป็นสิ่งที่ผู้รับบริการคาดหวังว่าจะได้รับจากการให้บริการ โดยที่ความพึงพอใจในการบริการของผู้รับบริการจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๒ ด้าน ได้แก่

๑. การรับรู้คุณภาพของผลิตภัณฑ์บริการ อันเป็นสิ่งที่ผู้ให้บริการได้สัญญาว่าจะให้โดยผู้รับบริการ มีความคาดหวังต่อคุณภาพคุณภาพของผลิตภัณฑ์บริการว่าจะได้รับอย่างน้อยตามที่ผู้ให้บริการได้สัญญาไว้ ความมากน้อยของคุณภาพของสิ่งที่ได้รับจะเป็นตัวกำหนดระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการนั่นเอง

๒. การรับรู้คุณภาพของการนำเสนอบริการ ซึ่งผู้ให้บริการจะนำเสนอผ่านการแสดงออกต่างๆ ในกระบวนการบริการ โดยผู้รับบริการจะประเมินว่าผู้ให้บริการอย่างเหมาะสมมากน้อยเพียงใดรวมทั้ง ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ พฤติกรรมการแสดงออกของผู้ให้บริการตามบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบต่องาน การใช้ภาษาในการสื่อสาร และการปฏิบัติตนในการให้บริการว่าผู้ให้บริการมีความเต็มใจและจริงใจเพียงใด ในการให้บริการรับรู้นี้จะช่วยให้ผู้รับบริการประเมินคุณภาพการบริการได้อย่างมีเหตุและผล ซึ่งนำไปสู่ความพึงพอใจในการรับบริการ^{๕๓}

บาร์นาร์ด (Barnard)^{๕๔} กล่าวถึง สิ่งจูงใจหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานไว้ ดังนี้

๑. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เงิน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ฯลฯ
๒. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับโอกาส เช่น โอกาสเกี่ยวกับความมีชื่อเสียง ความมีอิทธิพลโดยการได้รับตำแหน่งดีๆ เป็นต้น
๓. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับสภาพความช่วยเหลือการได้รับบริการต่างๆ
๔. ความสามารถขององค์กรที่จะให้ความพึงพอใจแก่บุคคลโดยเปิดโอกาสให้แสดงอุดมคติโดยเสรีเพื่อกระตุ้นให้บุคคลเกิดความภูมิใจในฝีมือ และมีโอกาสได้รับสวัสดิการต่างๆ
๕. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับผู้ร่วมงานที่มีความสัมพันธ์อันดีมิตรกับบุคคลในหน่วยงานความผูกพันและการได้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมขององค์กร
๖. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับสภาพการทำงานที่เป็นอยู่ตามปกติประจำวัน
๗. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยทางสังคม
๘. มีความมั่นคงในการทำงานและการมีหลักประกันให้อยู่ดีกินดี

^{๕๓} อเนก สุวรรณบัณฑิต, จิตวิทยาการบริการ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๓-๑๗๔.

^{๕๔} ราชนัย รัชชัย, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในการลงบัญชีทหารกองเกินตามแนวสังคหวัด ๔ ของหน่วยงานสัสดีอำเภอเมืองจังหวัดระยอง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช), ๒๕๕๕

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๕๕} ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความพึงพอใจ” หมายถึง พอใจ ชอบใจ

ชรีณี เดชจินดา^{๕๖} ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองหรือลดลงหากความต้องการนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง

ศิริวรรณ เสรีรัตน์^{๕๗} ได้กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจของลูกค้าเป็นระดับความรู้สึกของผู้รับบริการซึ่งประกอบด้วย ดังนี้

๑. ความพอใจของความสะดวกที่ได้รับจากการบริการ
๒. ความพอใจต่อการประสานงานผู้บริการ
๓. ความพอใจต่อการต้อนรับและการเอาใจใส่ของผู้ให้บริการ
๔. ความพอใจกับข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ
๕. ความพอใจต่อคุณภาพบริการ
๖. ความพอใจต่อการใช้บริการต่อการใช้จ่ายในบริการ

ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักธรรมในโลภธรรม ๘ ซึ่งในส่วนที่ทำให้เกิดความพึงพอใจของมนุษย์เรียกว่า “อิฏฐารมณ์”^{๕๘} ได้แก่ ลาภ ทรัพย์สินที่เป็นเครื่องปลื้มใจต่างๆ เช่น ทรัพย์สิน เงินทอง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ยศ ได้แก่ ยศถาบันดาศักดิ์ ตำแหน่งหน้าที่การงาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ เหริยญัตรา ปริญาบัตรต่างๆ สรรเสริญ ได้แก่ เกียรติยศ ชื่อเสียงการเป็นที่เคารพยกย่องนับถือ และการเป็นที่รักของบุคคลอื่น สุข ได้แก่ ความพึงพอใจ ความเพียงพอ ความปลื้มปิติ และความสมหวังทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ที่เกิดจากการได้ลาภ ยศ สรรเสริญ^{๕๙}

อเนก สุวรรณบัณฑิต และภาสกร อดุลพัฒน์กิจ^{๖๐} ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการเป็นสิ่งที่ผู้รับบริการจะแสดงออกในทางบวกหรือลบต่อสิ่งที่ได้รับการบริการและ

^{๕๕}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒), หน้า ๓๗๕.

^{๕๖}ชรีณี เดชจินดา, “ความพึงพอใจของผู้ประกอบการต่อศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแขวงแสมดำเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาสิ่งแวดล้อม), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๓๖.

^{๕๗}ศิริวรรณ เสรีรัตน์ รศ., การบริหารการตลาดยุคใหม่, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘.

^{๕๘}อง.อภุจก. (ไทย) ๒๓/๕/๒๐๓.

^{๕๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๙๗.

^{๖๐}อเนก สุวรรณบัณฑิต และภาสกร อดุลพัฒน์กิจ, จิตวิทยาการบริการ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘) หน้า ๑๗๗.

การนำเสนอการบริการโดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้คาดหวังไว้ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามปัจจัยแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการบริการ ได้แก่

๑. ผลลัพธ์การบริการ ในการนำเสนอการบริการจะต้องมีผลลัพธ์การบริการที่มีคุณภาพและระดับการให้บริการที่ตรงกับความต้องการของผู้รับบริการ โดยผู้ให้บริการจะต้องแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ และจริงใจต่อการสร้างเสริมคุณภาพของผลลัพธ์การบริการที่จะส่งมอบให้แก่ผู้รับบริการ

๒. ราคาค่าบริการ ความพึงพอใจของผู้รับบริการเกิดจากการประเมินคุณภาพและรูปแบบของการบริการเทียบกับราคาค่าบริการที่จะต้องจ่ายออกไป โดยผู้ให้บริการจะต้องกำหนดราคาค่าบริการที่เหมาะสมกับคุณภาพของการบริการ และเป็นไปตามความเต็มใจที่จะจ่าย (Willingness to Pay) ของผู้รับบริการ ค่าบริการจะถูกหรือแพงขึ้นอยู่กับความสามารถในการจ่ายและเจตคติต่อราคาของกลุ่มผู้รับบริการอีกด้วย

๓. สถานที่บริการ ผู้ให้บริการจะต้องมองหาสถานที่ในการให้บริการที่ผู้รับบริการสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก มีสถานที่ที่กว้างขวางเพียงพอและต้องคำนึงถึงการอำนวยความสะดวกแก่ผู้รับบริการในทุกด้าน เช่น การมีสถานที่จอดรถ หรือการให้บริการผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งทำให้ประเด็นด้านสถานที่ให้บริการลดลงไปได้ เป็นต้น

๔. การส่งเสริมแนะนำบริการ ผู้ให้บริการจะต้องให้ข้อมูลข่าวสารในเชิงบวกแก่ผู้รับบริการทั้งในด้านคุณภาพการบริการและภาพลักษณ์ของการบริการผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้ผู้รับบริการได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปช่วยประเมินเพื่อตัดสินใจใช้บริการต่อไป

๕. ผู้ให้บริการ จะต้องตระหนักตนเองว่ามีส่วนสำคัญในการสร้างให้เกิดความพึงพอใจในการบริการของผู้รับบริการ โดยในการกำหนดกระบวนการจัดการ การวางรูปแบบการบริการจะต้องคำนึงถึงผู้รับบริการเป็นสำคัญ ทั้งแสดงพฤติกรรมบริการและเสนอบริการที่ลูกค้าต้องการด้วยความสนใจเอาใจใส่อย่างเต็มที่ด้วยจิตสำนึกของการบริการ

๖. สภาพแวดล้อมของการบริการ ผู้ให้บริการจะต้องสร้างให้เกิดความสวยงามของอาคารสถานที่ ผ่านการออกแบบตกแต่ง การแบ่งพื้นที่อย่างเหมาะสมลงตัวสร้างให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร ผู้ให้บริการและสื่อภาพลักษณ์เหล่านี้ออกไปสู่ผู้รับบริการอีกด้วย

๗. กระบวนการบริการ ผู้ให้บริการต่างมุ่งหวังให้เกิดความมีประสิทธิภาพของการจัดการระบบการบริการเพื่อเพิ่มความคล่องตัวและความสามารถในการสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างถูกต้อง มีคุณภาพ โดยการนำบุคลากร เทคโนโลยีเข้ามารวมกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการ และหวังต่อประสิทธิผลที่จะเกิดขึ้นต่อผู้รับบริการ

ความพึงพอใจของผู้รับบริการนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ระดับด้วยกัน คือ

๑. ความพึงพอใจที่ตรงกับความคาดหวัง เป็นสิ่งที่ผู้ให้บริการจะต้องจัดให้มีตามความคาดหวังของผู้รับบริการและระวังไม่ให้เกิดสิ่งที่ต่ำกว่าความคาดหวังนั้นได้ เพื่อให้ผู้รับบริการรู้สึกยินดีและมีความสุขในการมารับบริการนั้นๆ

๒. ความพึงพอใจที่เกินความคาดหวัง เป็นสิ่งที่ผู้ให้บริการมุ่งหวังที่จะสร้างให้มีเกินกว่าความคาดหวังของผู้รับบริการ เพื่อให้ผู้รับบริการมีความรู้สึกปลาบปลื้มใจหรือประทับใจในบริการที่ได้รับ ซึ่งเกินความคาดหวังที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกพอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนองทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจก็จะเกิดความพอใจ ชอบใจ เกิดเป็นทัศนคติด้านบวก ที่แสดงให้เห็นสภาพความพึงพอใจในสิ่งนั้น และทัศนคติด้านลบที่แสดงให้เห็นถึงสภาพความไม่พึงพอใจ ความพึงพอใจเป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกของทัศนคติซึ่งไม่จำเป็นต้องแสดงหรืออธิบายเชิงเหตุผลเสมอไปได้ ดังนั้น ความพึงพอใจจึงเป็นเพียงปฏิกิริยาด้านความรู้สึกต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นที่แสดงผลออกมาในลักษณะของผลลัพธ์สุดท้ายของขบวนการประเมินโดยบ่งบอกถึงทิศทางของผลประเมินว่าจะเป็นไปได้ในลักษณะทิศทางบวกหรือทิศทางลบหรือไม่มีปฏิกิริยา คือ เฉยๆ ต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นนั้นก็ได้

๒.๑๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาประเสริฐ ญาณสีโล (ธรรมจง) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องแนวความคิดเชิงจริยศาสตร์ในมงคลสูตร” ผลของการวิจัยพบว่า วินัยมี ๒ อย่าง คือ วินัยของบรรพชิต (อนาคาริกวินัย) และวินัยของคฤหัสถ์ (อาคาริกวินัย) วินัยนี้สามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประการ คือ

๑) ไตรสรณคณน์ หมายถึง การปฏิญาณตนนับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งเป็นวินัยเบื้องต้นเพื่อควบคุมจิตใจให้อยู่ในระเบียบของคฤหัสถ์ทั้งชายหญิง

๒) เบญจศีล คือ ศีล ๕ ประการมีการเว้นจากการฆ่า การเบียดเบียนมนุษย์และสัตว์ การเว้นจากการลักขโมยสิ่งของผู้อื่น การเว้นจากการประพฤติดมในกาม การเว้นจากการพูดเท็จ และการเว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา

๓) อุโบสถหรือศีล ๘

๔) กุศลกรรมบถ๑๐ ประการคือกายกรรม๓ วจีกรรม๔ และมโนกรรม๓^{๑๑}

พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภา) ได้ทำการศึกษา เรื่อง “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)” ผลของการวิจัยพบว่า ศีล คือ การควบคุมมารยาททางกาย ทางวาจา ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มิให้ล่วงละเมิดบัญญัติมีคุณประโยชน์ ๓ ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง ผู้รักษาศีล ย่อมไปสู่สุคติภาพ

ประการที่สอง ผู้รักษาศีล ย่อมได้รับโภคสมบัติ

ประการที่สาม ผู้รักษาศีล ย่อมปฏิบัติให้ถึงพระนิพพานได้^{๑๒}

พระมหาสมชาย สิริจนโท (หานนท์) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธคุณ (สมาน สุมโธ)” ผลของการวิจัยพบว่า ศีล หมายถึง การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมให้เป็นที่ไปด้วยดี เริ่มแต่ไม่ก่อการเบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แก่สังคม ประพฤติสิ่งที่ประนีประนอมกับผู้อื่นต่อสังคม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ฝึกฝนอบรมกายวาจาของตนให้ประณีตปราศจากโทษ ก่อ

^{๑๑} พระมหาประเสริฐ ญาณสีโล (ธรรมจง), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องแนวความคิดเชิงจริยศาสตร์”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗, หน้า ๕๐-๕๑.

^{๑๒} พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภา), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที(สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า 86.

คุณประโยชน์ และเป็นเครื่องสนับสนุนการฝึกอบรมจิตใจและปัญญาให้ยิ่งๆ ขึ้นไปนั่นเอง ดังนั้นการพัฒนาด้วยศีล จึงหมายถึงการพัฒนาตนให้เป็นผู้มีศีล มีอาจารย์งดงาม และผู้มีศีลย่อมมีชื่อเสียงที่ดี กล่าวหาญในการเข้าสู่บริษัทชื่อว่ามิกถีนหอมหวล^{๔๓}

พระมหาสาราญ ญาณสวโร (พินดอน) ได้ทำการศึกษา เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ เรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย” ผลของการศึกษาพบว่า เพราะคนเราจะต้องอยู่ร่วมกัน หากไม่บัญญัติกติกา ระเบียบสังคม คนก็ไม่อาจพัฒนาตนไปสู่คุณธรรมที่สูงกว่าได้ คนและสัตว์เดรัจฉาน ย่อมมีการกิน การนอน การสืบพันธุ์ เสมอกัน แต่สิ่งที่จะทำให้คนต่างจากสัตว์เดรัจฉานนั้น คือ “ธรรม” และสิ่งที่จะนำคนให้เข้าถึงธรรมได้นั้น คือ ระเบียบกฎเกณฑ์ ทางศาสนาเรียกว่า “ศีล” ศีลเป็นข้อปฏิบัติของความเป็นคน โดยเฉพาะศีล ๕ ซึ่งเป็นมนุษยธรรม ธรรมของมนุษย์ ตามหลักพระพุทธศาสนา คำสอนทั้งหมด เป็นระเบียบการปฏิบัติ เพราะเหตุที่คำสอนเป็นสังฆธรรม คือ เกิดจากประสบการณ์จริง หรือการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า คำสอนจะให้ผลอย่างแท้จริง เฉพาะผู้ที่นำไปปฏิบัติเท่านั้น ศีลก็อยู่ในลักษณะเดียวกัน แม้ว่าจะเป็นการสอนระดับพื้นฐาน แต่ถ้านำไปปฏิบัติอย่างถูกต้องแล้ว จะมีความสัมพันธ์กับระบบอื่นๆ และพัฒนาจนถึงระดับสูงสุด^{๔๔}

พระมหาบุญเรือน ปภังโก (พิลาพันธ์) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า เมตตาเป็นหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ในระดับพื้นฐาน เมตตาเป็นหลักธรรมให้อื้อเพื่อซึ่งกันและกัน ไม่ทำลายไม่เบียดเบียนกันในระดับกลาง เมตตาเป็นคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ลดกิเลส ขจัดความทุกข์ให้เบาบางและความเห็นแก่ตัวน้อยลง ในระดับสูง เมตตาเป็นคุณธรรม ทำให้หมดความเป็นตัวตน หมกกิเลส ไม่มีอาสวะ เป็นเมตตาที่สะอาดบริสุทธิ์ เมตตานั้นเกิดได้ ๓ ทาง คือ กาย วาจา และใจ เมตตาที่มีกิเลสครอบงำหรือเมตตาที่ปราศจากปัญญาย่อมเป็นสาเหตุให้เกิดโทษได้^{๔๕}

พระทวีป กลยาณธมโม (เล็กบัณฑิตย์) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักกัลยาณธรรมสำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” สรุปได้ว่า “กัลยาณธรรม” หมายถึง ธรรมอันดีงาม และเป็นหลักปฏิบัติของกัลยาณบุคคล ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือเป็นธรรมที่แสดงคุณค่าของบุคคลที่แสดงออกมาทางกาย วาจา ใจที่ดี มีความสุจริต มีความเมตตา กรุณา และความประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญบุคคลผู้มีกัลยาณธรรมว่าเป็น

^{๔๓}พระมหาสมชาย สิริจนฺโท (หานนท์), “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระเทพวรคุณ (สมาน สุเมโธ)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗, หน้า ๒๘.

^{๔๔}พระมหาสาราญ ญาณสวโร (พินดอน), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๒, หน้า ๑-๓.

^{๔๕}พระมหาบุญเรือน ปภังโก (พิลาพันธ์) “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท” วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๒, หน้า ข บทคัดย่อ.

ผู้เสรีจตุระจบพรหมจรรย์ ในพระธรรมวินัย การปฏิบัติขั้นกลางคือการบำเพ็ญจิตให้สงบ และการปฏิบัติขั้นสูงสุด คือ การปฏิบัติ ขั้นวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อทำลายกองทุกข์ทั้งหมด^{๙๖}

พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ^{๙๗} ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทย ปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๒ ผลการวิจัยทราบว่า การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ มีความสำคัญเพราะเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความสงบสุข ป้องกันการเบียดเบียนชีวิตและความหวาดระแวงระหว่างมนุษย์กับมนุษย์กับสัตว์ และในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจหลักศีลข้อนี้ถูกต้องแต่ไม่สามารถจะปฏิบัติให้สมบูรณ์ได้ เพราะความจำเป็นในการดำรงชีวิต และเชื่อว่าการฆ่าสัตว์เป็นบาปมีผลทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ผู้ที่ปฏิบัติที่ขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในการรักษาศีลจะเข้าใจว่าการรักษาศีลยากเกินไปจึงไม่รักษาศีล

พระสุวัฒน์ มหังสา^{๙๘} ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธ” เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยได้ศึกษากับกลุ่มประชากร โดยได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น ๔๘๑ คน ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธมีความแตกต่างกันตามเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ จำนวนครั้งที่ไปวัด/เดือน จำนวนครั้งที่ทำบุญ/เดือน จำนวนที่ฟังเทศน์/เดือน และจำนวนครั้งที่ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา/เดือน ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของประชากรขึ้นอยู่กับจำนวนครั้งที่ทำบุญ/เดือน จำนวนครั้งที่ไปวัด/เดือน จำนวนครั้งที่ฟังเทศน์/เดือน ระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน และอาชีพรวมทั้งมีความสัมพันธ์กลมกลืนกัน

พระมหาเกรียงศักดิ์ กิตติชโย (ไชยสมศรี)^{๙๙} ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม” จากการศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบพรรณนา ผลการศึกษาวิจัย พบว่า หลักคำสอนศีล ๕ เป็นหลักคุณธรรมเชิงห้ามปรามอันเป็นเครื่องมือที่เกื้อกูลให้ผู้ปฏิบัติตามความสามารถเข้าถึงจุดหมายแห่งชีวิตที่พึงปรารถนา กระบวนการควบคุมทางสังคมทั้งหมด ล้วนมีจุดมุ่งหมายให้สมาชิกของสังคมยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานต่างๆ ของสังคม เช่น กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและจารีตประเพณี หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุม ปรากฏออกมาโดยการใช้มาตรการต่างๆ ควบคุมพฤติกรรมของบุคคล การใช้มาตรการควบคุมทางสังคมดังกล่าว มุ่งก่อให้เกิดการควบคุมบุคคลสองประเภทคือ (๑) การควบคุมภายใน ซึ่งหมายถึงการปลูกฝังคุณธรรมในตัวบุคคลให้มีhiriโอดตบปะหรือมโน

^{๙๖} พระทวีป กลยานธมโม (เล็กบัณฑิตย) “การศึกษาวิเคราะห์หลักกัลยาณธรรมสำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก บทคัดย่อ.

^{๙๗} พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ, “การศึกษาทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๕๒, บทคัดย่อ.

^{๙๘} พระสุวัฒน์ มหังสา, “ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธ”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

^{๙๙} พระเกรียงศักดิ์ กิตติชโย (ไชยสมศรี), “ศึกษาวิเคราะห์หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐, บทคัดย่อ.

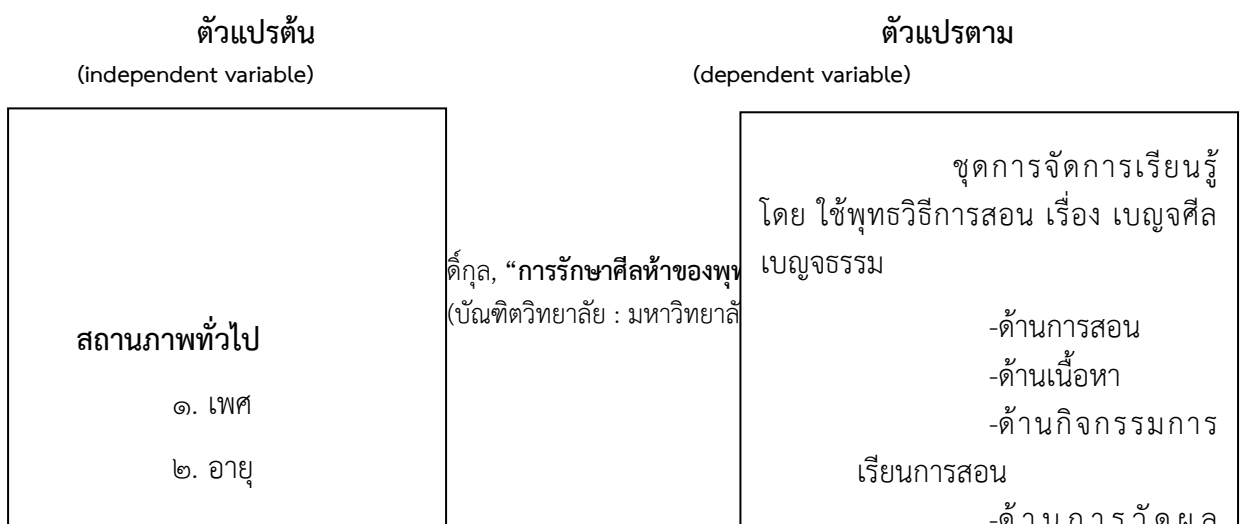
ธรรมต้องการทำความดี ละเว้นการทำชั่ว ด้วยความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีของตนเองซึ่งเป็นหลักของความจริง และ (๒) การควบคุมภายนอก ซึ่งย้ำการให้รางวัลจูงใจให้คนทำความดีและการลงโทษเพื่อช่วยให้บุคคลละเว้นการทำความผิด ตามหลักเกณฑ์ความถูกต้องและเป็นธรรม ก่อให้เกิดความมีระเบียบวินัยในสังคม

อธิษฐาน พุทธศิลป์ศักดิ์กุล^{๑๐๐} ได้ศึกษาปัญหาพิเศษเรื่อง “ การรักษาศีลห้าของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร ” ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการรักษาศีลข้อที่ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ศีลข้อที่ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์ ศีลข้อที่ ๓ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม และศีลข้อที่ ๕ เว้นจากการดื่มสุราเมรัยในระดับมากที่สุด ส่วนการรักษาศีลข้อที่ ๔ เว้นจากการพูดปดอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศและระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลห้ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ นอกนั้นคือ อายุ สถานภาพ สมรส อาชีพ รายได้ ไม่มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลห้า

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยเกี่ยวข้องข้างต้น พอสรุปได้ว่า การสอนโดยใช้ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดช่างทอง (บำรุงราษฎร์) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญยิ่งในการนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตของทุกเพศทุกวัย ทุกระดับการงานอาชีพ เพราะบางหน่วยงาน บางอาชีพ ยังไม่ตระหนักในหลักธรรมเหล่านี้เท่าที่ควร ผู้วิจัยเข้าใจ ถึงบริบทของแต่ละกลุ่มอายุ อาชีพ ทุกระดับ ย่อมมุ่งประเด็นมาหาวิทยาลัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียนเป็นส่วนมาก เหมือนดังสุภาษิตที่ว่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก ” ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ใช้เอกสารงานวิจัยเหล่านี้มาเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย อันจะเป็นประโยชน์ และเป็นแนวทางช่วยให้งานวิจัยเรื่องการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดช่างทอง (บำรุงราษฎร์) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มีประสิทธิภาพในกระบวนการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความรู้ และสามารถนำความรู้คู่คุณธรรมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง สังคมประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้

๒.๑๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม ” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบไปด้วยตัวแปรต้น (independent variable) และตัวแปรตาม (dependent variable) ดังตารางแผนภูมิ ดังนี้





แผนภูมิที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้พุทธรูปวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๓ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๓๒ คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาประชากรทั้งสิ้นของหน่วยที่ศึกษา

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการใชชุดการสอนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นแบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. เครื่องมือที่ใช้ในการสอนประกอบด้วย

ชุดการสอนโดยใช้พุทธรูปวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ออกเป็น ๔ แผน แผนละ ๒ ชั่วโมง รวมเป็น ๑ ชุดการสอน ซึ่งประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง เบญจศีล เวลา ๒ ชั่วโมง
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง เบญจธรรม เวลา ๒ ชั่วโมง
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ โทษแห่งศีลวิบัติของบุคคลผู้ทุศีลเวลา ๒ ชั่วโมง
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ อานิสงส์แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล เวลา ๒ ชั่วโมง

๒. เครื่องมือรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

๒.๑ แบบทดสอบวัดประสิทธิผลทางการศึกษา เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ชนิดเลือกตอบ ๔ ตัวเลือก จำนวน ๘๐ ข้อโดยแบ่งพฤติกรรมที่ต้องการวัด คือ ด้าน

ความรู้ ความจำ ด้านความเข้าใจ ด้านการนำไปใช้ และด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ ตรวจสอบให้คะแนนจากกระดาษคำตอบ โดยข้อที่ถูกให้คะแนนเป็น ๑ คะแนน ข้อที่ตอบผิดหรือไม่ได้ตอบหรือตอบเกิน ๑ ข้อ ให้ ๐ คะแนน

๒.๒ แบบสอบถามความพึงพอใจ

แบบสอบถาม (Questionnaire) จะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาเอง โดยมีเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ และเนื้อหาจากแนวคิดที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้น

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจในการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ ดังนี้

ระดับ ๕ หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ระดับ ๔ หมายถึง ระดับความพึงพอใจมาก

ระดับ ๓ หมายถึง ระดับความพึงพอใจปานกลาง

ระดับ ๒ หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อย

ระดับ ๑ หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคมอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

๓.๓ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบแผน ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

(๑) ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ประกอบไปด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน ๔ ชุด ชุดละ ๒ ชั่วโมง

(๑.๑) ศึกษาแนวการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้จากคู่มือครู และเอกสารหลักสูตรแกนกลางพุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(๑.๒) ศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำรา ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม

(๑.๓) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยยึดสาระสำคัญ และจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางพุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และหลักการสอนแบบพุทธวิธีการสอน จำนวน ๔ แผน ใช้เวลาในการสอน รวม ๘ คาบ คาบละ ๕๐ นาที เนื้อหา แผนการสอนประกอบด้วย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง เบญจศีล เวลา ๒ ชั่วโมง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง เบญจธรรม เวลา ๒ ชั่วโมง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ โทษแห่งศีลวิบัติของบุคคลผู้ทุศีลเวลา ๒ ชั่วโมง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ อานิสงส์แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล เวลา ๒ ชั่วโมง

(๑.๔) นำแผนการสอนที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมว่าตรงตามเนื้อหาสาระที่จะศึกษาวิจัยหรือไม่และปรับปรุงแก้ไข

(๑.๕) ปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำแผนการสอนที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมอีกครั้ง

(๒) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

(๒.๑) ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเบญจศีลเบญจธรรม และพฤติกรรมการสอน

(๒.๒) ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดประสิทธิผลทางการศึกษาจากตำราที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบของแบบทดสอบวัดประสิทธิผลทางการศึกษา

(๒.๓) สร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้

(๒.๔) นำแบบทดสอบวัดประสิทธิผลทางการศึกษาที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ว่าตรงตามเนื้อหาสาระที่จะศึกษาวิจัยหรือไม่ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

(๒.๕) เมื่อปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบวัดประสิทธิผลทางการศึกษาตามคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง

(๓) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

(๓.๑) ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการเรียน เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวความคิดในการสร้างแบบสอบถาม

(๓.๒) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจจากตำราที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบของแบบสอบถาม

(๓.๓) สร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้

(๓.๔) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมว่าตรงตามเนื้อหาสาระที่จะศึกษาวิจัยหรือไม่ และนำมาปรับปรุงแก้ไขกับอาจารย์ที่ปรึกษา

(๓.๕) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาหาค่า IOC ตรวจสอบพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความชัดเจน ความถูกต้องเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และความสอดคล้อง ด้วยดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objectives Congruence : IOC) โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

เห็นว่าสอดคล้องให้คะแนน +๑

ไม่แน่ใจให้คะแนน ๐

เห็นว่าไม่สอดคล้องให้คะแนน -๑

และนำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณ แล้วเลือกค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๖๐-๑.๐๐ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ ๐.๙๖ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ แล้วนำไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

(๓.๖) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วทดลองใช้ (Try Out) จำนวน ๓๐ ชุด กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์

แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๗ เมื่อแยกเป็นรายด้านมีค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

๑. ด้านการสอนแบบเบญจศีลมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๗
๒. ด้านการสอนแบบเบญจธรรมมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๗
๓. ด้านความพึงใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๖
๔. ด้านการวัดผลประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียนมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๕

(๓.๓) นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้และได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับจริง และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรเป้าหมายต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมโดยวิธีการลงพื้นที่จริง ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

(๓.๔.๑) ผู้ศึกษาดำเนินการขอหนังสือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

(๓.๔.๒) ดำเนินการสอนตามชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ตามกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้

(๓.๔.๓) ทำการสังเกตพฤติกรรมการสอนของผู้เรียน และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการทดสอบแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และแจกแบบสอบถามความพึงพอใจให้ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในสาระพุทธศาสนา คุณธรรม จริยธรรม จากผู้เรียนจำนวน ๓๒ คน และได้รับคืนครบตามจำนวนคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ดังนี้

(๓.๕.๑) วิเคราะห์สภาพทั่วไปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ใช้ค่าร้อยละ เสนอในรูปแบบตาราง

(๓.๕.๒) วิเคราะห์ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม โดยการหาค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย \bar{X} , ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายด้านและโดยรวม เสนอในรูปแบบตาราง

(๓.๕.๓) นำผลการวิเคราะห์ทางสถิติมาแปลผลดังนี้

- ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ - ๕.๐๐ แปลความหมายว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๔๙ แปลความหมายว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก
- ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙ แปลความหมายว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ - ๒.๔๙ แปลความหมายว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙ แปลความหมายว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖.๑ สถิติที่ใช้ในการตรวจคุณภาพเครื่องมือ

๑) ค่า IOC สำหรับหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาของแบบสอบถาม^{๑)}

$$\text{สูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

๓.๖.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ค่าร้อยละ (Percentage)^{๒)}

$$\text{สูตร } P = \frac{X \times 100}{N}$$

เมื่อ P = ค่าร้อยละ

X = จำนวนข้อมูล

N = จำนวนข้อมูลทั้งหมด

๒) การหาค่าเฉลี่ย (Mean)^{๓)}

$$\text{สูตร } \bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ \bar{X} = ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ = ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม

N = จำนวนประชากร

๓) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)^{๔)}

$$\text{สูตร } S = \frac{\sqrt{N \sum f x^2 - (\sum f x)^2}}{N(N-1)}$$

เมื่อ S = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

$\sum f x$ = ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละระดับ

N = จำนวนประชากร

^{๑)} Rovinelli and Hambelton อ้างถึงใน พงษ์รัตน์ ทวีรัตน์, *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๗.

^{๒)} นิภา เมธาวิชัย, *วิทยาการวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๘.

^{๓)} สنجศรี ชมภูวงศ์, ผศ (พิเศษ) ดร. *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ ๒*, นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช, ๒๕๕๔, หน้า ๕๕.

^{๔)} ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๒ ลำดับขั้นตอนนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัย เรื่อง ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

\bar{X} แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

S.D แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

t แทน ค่าทดสอบสถิติ t – test

E_a แทน ประสิทธิภาพจากการทำใบงานและประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

E_b แทน ประสิทธิภาพจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

P – Value แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

** แทน ค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๔.๒ ลำดับขั้นตอนนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

๔.๒.๑ ผลการวิเคราะห์การหาประสิทธิภาพ ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม

๔.๒.๒ ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดย ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม

๔.๒.๓ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน ๓๒ คน เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านตัวแปร ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านการเรียนด้านการสอนของครูผู้สอน, ด้านเนื้อหา, ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน, ด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งมีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบาย ซึ่งแบ่งเป็นตอน ๓ ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับชั้นการเรียน

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนคำร้อยละความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จำแนกตาม เพศ

	เพศนักเรียน	จำนวน	ร้อยละ
	(๑) ชาย	๑๓	๔๐.๖
	(๒) หญิง	๑๙	๕๙.๓
	ภาพรวมเพศนักเรียน	๓๒	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เป็นหญิง จำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๓ และเป็นชาย จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖

ตารางที่ ๔.๒ จำนวนคำร้อยละความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จำแนกตาม อายุ

	อายุนักเรียน	จำนวน	ร้อยละ
	(๑) ๑๔ ปี	๑๑	๓๔.๓
	(๒) ๑๕ ปี	๒๑	๖๕.๖
	ภาพรวมอายุนักเรียน	๓๒	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๒ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีอายุ ๑๔ ปี จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๓ และมีอายุ ๑๕ ปี จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๖

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์การหาประสิทธิผล ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ตามเกณฑ์ที่กำหนดคือ ๘๐/๘๐

การหาประสิทธิผลของชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม หลังจากที่จัดการเรียนการสอน จนครบทุกชุดการเรียนการสอนแล้ว นำคะแนนจากการทำกิจกรรมทำใบงาน คะแนนเต็ม ๑๐๐ คะแนน และการประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียน คะแนนเต็ม ๑๐๐ คะแนน ในการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๔ แผนการจัดการเรียนรู้ รวมคะแนน ๒๐๐ คะแนน ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ ๔.๓

ตารางที่ ๔.๓ แสดงการหาประสิทธิภาพ ชุดการสอนโดยพุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีล
เบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านฝั่งวิทยาคม

เลขที่	ใบงาน (๑๐๐)	พฤติกรรม (๑๐๐)	รวม ๒๐๐	ก่อนเรียน ๒๐	หลังเรียน ๒๐
๑	๘๕	๘๐	๑๖๕	๑๐	๑๔
๒	๘๓	๘๐	๑๖๓	๘	๑๕
๓	๘๙	๘๖	๑๗๕	๘	๑๗
๔	๘๙	๘๕	๑๗๔	๙	๑๖
๕	๙๕	๙๗	๑๙๒	๑๕	๑๙
๖	๘๕	๘๓	๑๖๘	๘	๑๕
๗	๙๐	๘๙	๑๗๙	๑๒	๑๖
๘	๘๙	๘๗	๑๗๖	๗	๑๕
๙	๘๘	๘๖	๑๗๔	๘	๑๖
๑๐	๘๗	๘๕	๑๗๒	๙	๑๖
๑๑	๘๖	๘๔	๑๗๐	๘	๑๗
๑๒	๘๕	๘๔	๑๖๙	๙	๑๗
๑๓	๘๑	๘๐	๑๖๑	๑๐	๑๕
๑๔	๘๔	๘๓	๑๖๗	๘	๑๗
๑๕	๘๙	๘๕	๑๗๔	๑๑	๑๖
๑๖	๘๙	๘๖	๑๗๕	๑๐	๑๗
๑๗	๙๐	๘๙	๑๗๙	๑๑	๑๘
๑๘	๙๖	๙๕	๑๙๑	๑๓	๑๙
๑๙	๙๑	๙๐	๑๘๑	๑๑	๑๗
๒๐	๙๗	๙๕	๑๙๒	๑๒	๑๘

ตาราง (ต่อ)

เลขที่	ใบงาน (๑๐๐)	พฤติกรรม (๑๐๐)	รวม ๒๐๐	ก่อนเรียน ๒๐	หลังเรียน ๒๐
๒๑	๙๒	๙๐	๑๘๒	๑๒	๑๗
๒๒	๙๓	๙๒	๑๘๕	๑๒	๑๘
๒๓	๙๐	๘๙	๑๗๙	๑๑	๑๖
๒๔	๙๑	๙๐	๑๘๑	๑๒	๑๗
๒๕	๘๘	๘๗	๑๗๕	๑๓	๑๘
๒๖	๙๗	๙๕	๑๙๒	๑๒	๑๘
๒๗	๙๑	๙๐	๑๘๑	๙	๑๗
๒๘	๙๓	๙๑	๑๘๔	๑๒	๑๘
๒๙	๘๙	๘๗	๑๗๖	๑๑	๑๗
๓๐	๙๐	๘๘	๑๗๘	๑๒	๑๘
๓๑	๙๒	๙๐	๑๘๒	๑๐	๑๖
๓๒	๙๕	๙๓	๑๘๘	๑๑	๑๘
รวม	๒๗๒๐	๒๘๑๑	๕๖๘๐	๓๓๔	๕๓๘
\bar{X}	๘๕.๐๐	๘๗.๘๔	๑๗๘.๐๐	๑๐.๗๓	๑๗.๒๕
S.D.	๒.๖๕	๔.๔๘	๔.๗๓	๒.๒๔	๒.๕๘
ร้อยละ	๘๕.๐๐	๘๗.๘๔	๘๒.๗๕	๕๒.๑๙	๘๔.๐๗

จากตารางที่ ๔.๓ นักเรียนที่เรียนรู้ด้วยชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ที่พัฒนาขึ้นได้คะแนนเฉลี่ยจากการทำใบงานและการประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ระหว่างเรียนเท่ากับ ๑๗๘.๐๐ จากคะแนนเต็ม ๒๐๐ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๐๐ นั่นคือ (Efficiency of Process- E_p) หรือ $E_p = ๘๙.๐๐$ และประสิทธิผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากเรียนด้วยชุดการเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบวัดประสิทธิผลทางการเรียน นักเรียน ที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้ได้ประสิทธิผลทางการเรียนเฉลี่ยเท่ากับ ๑๗.๒๕ จากคะแนนเต็ม ๒๐ คะแนนคิดเป็นร้อยละ ๘๖.๒๕ นั่นคือ (Efficiency of Product- E_p) หรือ $E_p = ๘๖.๒๕$ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคมที่พัฒนามีประสิทธิผลของกระบวนการ/ผลลัพธ์ (E_p/E_p) เท่ากับ ๘๖.๒๕/๘๙.๐๐ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ ตามที่กำหนดไว้

ตารางที่ ๔.๔ แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม

การทดสอบ	N	\bar{X}	S.D.	t	p-value
ก่อนเรียน	๓๒	๑๐.๗๓	๒.๒๔	๒๕.๑๙๗ **	.๐๐๐
หลังเรียน	๓๒	๑๗.๒๕	๒.๕๘		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๔ การทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๑๐.๗๓ คะแนน และ ๑๗.๒๕ คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ดังตารางที่ ๔.๕-๔.๘

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง การสอนแบบเบญจศีล

ข้อที่ ๑	การสอนแบบเบญจศีล	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการสอนแบบเบญจศีลของครูผู้สอน	๔.๙๑	.๑๒	มากที่สุด
๒	ด้านเนื้อหาของเบญจศีล	๔.๘๗	.๑๙	มากที่สุด
๓	ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	๔.๙๒	.๑๔	มากที่สุด
๔	ด้านการวัดและประเมินผล	๔.๙๐	.๑๙	มากที่สุด
	รวม	๔.๙๐	.๑๐	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๕ ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม โดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๙๐ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๔.๙๒ และรองลงมาด้านครูผู้สอน และด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๙๑ และ ๔.๙๐ ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับ มากที่สุด ส่วนด้านค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านเนื้อหา ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๘๗

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง การสอนแบบเบญจธรรม

ข้อที่ ๒	การสอนแบบเบญจธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการสอนแบบเบญจธรรมของครูผู้สอน	๔.๘๙	.๓๒	มากที่สุด
๒	ด้านเนื้อหาของเบญจธรรม	๔.๘๙	.๓๒	มากที่สุด
๓	ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	๕.๐๐	.๐๐	มากที่สุด
๔	ด้านการวัดและประเมินผล	๔.๙๔	.๒๓	มากที่สุด
	รวม	๔.๙๑	.๑๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๖ ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ่งวิทยาคม ด้านครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๙๑ เมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๕.๐๐ และรองลงมาคือด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๙๔ ส่วนด้านการสอนแบบเบญจธรรมและด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยที่เท่ากันคือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๘๙ ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม โรงเรียนบ้านผึ่งวิทยาคม โดยรวมและรายด้าน (n= ๓๒)

ข้อที่ ๓	ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อ ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม	\bar{X}	S.D	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านเทคนิคการสอนของครูผู้สอน	๔.๘๔	.๔๒	มากที่สุด
๒	ด้านเนื้อหาของเบญจศีลเบญจธรรม	๔.๘๖	.๔๙	มากที่สุด
๓	ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	๔.๘๙	.๓๒	มากที่สุด
๔	ด้านการวัดและประเมินผล	๔.๘๕	.๓๕	มากที่สุด
	รวม	๔.๘๗	.๑๙	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๗ ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้าน

ผังวิทยาคม ด้านเนื้อหาโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๘๗ เมื่อพิจารณาในรายละเอียด ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เเบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผังวิทยาคม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๘๙ และเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยไปตามลำดับค่ามากที่สุด ดังนี้ ด้านเนื้อหา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๘๖ ด้านการวัดและประเมินผล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๘๕ และด้านเทคนิค การสอนของครูผู้สอน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๘๔ ซึ่งอยู่ในระดับ มากที่สุด

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เเบญจศีลเบญจ ธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผังวิทยาคม ด้านการวัดผลประเมินผลก่อน เรียน (Pre-Test) และหลังเรียน (Post-Test)

ด้านที่ ๔	ด้านการวัดผลประเมินผลก่อนเรียน (Pre-Test) และ หลังเรียน (Post-Test) ของชุดการเรียนการสอนโดย ใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เเบญจศีลเบญจธรรม	\bar{X}	S.D	ระดับความ คิดเห็น
๑	นักเรียนใช้สื่อการเรียนการสอนต่างๆ ร่วมกันได้	๔.๙๒	.๒๘	มากที่สุด
๒	นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน	๔.๙๔	.๒๓	มากที่สุด
๓	นักเรียนได้อธิบายความรู้ให้สมาชิกอื่นๆ ในกลุ่มฟังได้	๔.๘๖	.๔๒	มากที่สุด
๔	นักเรียนมีการถามตอบ แลกเปลี่ยนแสดงความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งกันและกันได้	๔.๙๗	.๑๗	มากที่สุด
	รวม	๔.๙๒	.๑๔	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๘ ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการเรียน การสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เเบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้าน ผังวิทยาคม ด้านสื่อการสอนของชุดกิจกรรม โดยรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๙๒ เมื่อวิเคราะห์ ในรายละเอียด ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีต่อชุดการเรียนการสอนโดยใช้พุทธ วิธีการสอน เรื่อง เเบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผังวิทยาคม ด้านสื่อ การสอนของชุดกิจกรรมอยู่ในระดับ มากที่สุด เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับดังนี้ นักเรียนมีการ แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๙๗, นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ร่วมกัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๙๔ และนักเรียนใช้สื่อการเรียนรู้อื่นๆ ร่วมกัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๙๒ และ ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นักเรียนได้อธิบายความรู้ให้สมาชิกอื่นๆ ในกลุ่มฟัง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๘๖ ซึ่งอยู่ในระดับ มากที่สุด

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ ๑) เพื่อต้องการทราบประสิทธิผล การจัดการเรียนรู้ โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ๒) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม แบบประเมินพฤติกรรม และแบบสอบถามความพึงพอใจ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๒ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และค่า $t - test$ และนำเสนอผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ องค์ความรู้จากการวิจัย

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยมีประเด็นจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่น่ามาสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑. จากที่ผู้วิจัยได้นำชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนครบถ้วนตามกระบวนการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับเบญจศีลเบญจธรรม จากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน นักเรียนมีความเข้าใจพอปานกลางหรือเข้าใจในหลักธรรมส่วนน้อย และเมื่อได้ทดสอบหลังจากที่ได้จัดทำกรเรียนการสอนแล้ว พบว่านักเรียนมีความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมมากยิ่งขึ้น สามารถตอบแบบทดสอบ อธิบายหรือบรรยายในหลักธรรมนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ คือ ๘๐/๘๐

๒. จากการวิจัยชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม หลังจากที่ผ่านมาการจัดการเรียนการสอนแล้ว ทำให้ทราบถึงความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกๆ ด้าน เมื่อเรียงลำดับตามความพึง

พอใจ นักเรียนมีความพึงพอใจเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาสาระเข้าใจง่าย และการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๑. การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อต้องการรู้ประสิทธิผลของชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ่งวิทยาคม ที่ตั้งไว้ ซึ่งอภิปรายผลได้ ดังนี้

หลังจากการสอนโดยใช้ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ่งวิทยาคม ทำให้กระบวนการจัดการเรียนการสอน ในรายวิชาสังคมศึกษาในสาระที่ ๑ คือ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ในหน่วยที่ ๓ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ได้ทดลองใช้ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น สามารถหาประสิทธิผลตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ ที่วิเคราะห์จากการทำใบงาน คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๐๐ การประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๘๔ และประสิทธิผลทางการศึกษาหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๐๗ ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีค่าที่สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตร เอกสารที่เกี่ยวข้อง มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และผู้วิจัยได้นำหลักธรรมการสอนของพระพุทธเจ้า คือ พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าหรือที่เรียกว่า “พุทธลีลาในการสอน” ซึ่งการสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง แม้ที่เป็นเพียงธรรมิกถา หรือการสนทนาทั่วไป ซึ่งมีใช้คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษ ก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)** โดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ ๔ ประการ (the Buddha's style or manner of teaching) ดังนี้

๑. สันทัสสนา (ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังจูงมือไปดูเห็นกับตา (elucidation and verification)

๒. สมบาทปนา (ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำ ก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญ จนใจยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ (incitement to take upon oneself; inspiration towards the Goal)

๓. สมุตเตชนา (เร้าใจให้อาจหาญแก่ว้าว้าว คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้น เกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจงได้ สู้งาน ไม่หวั่นไม่ย่อท้อ ไม่กลัวเหนื่อย ไม่กลัวยาก (urging; encouragement; animation; filling with enthusiasm)

๔. สัมปหังสนา (ปลอบขโมใจให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตให้ชุ่มชื่นเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ (gladdening; exhilaration; filling with delight and joy)

อรรถกถาจารย์ได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่า ข้อ ๑ ปลดเปลื้องความเขลาหรือความมืดมัว ข้อ ๒ ปลดเปลื้องความประมาท ข้อ ๓ ปลดเปลื้องความอึดคร้าน ข้อ ๔ สัมฤทธิ์ การปฏิบัติ จำ ๔ ข้อนี้สั้นๆ ว่า ชี้ให้

ขัด ขวนให้ปฏิบัติ เราให้กล้า ปลุกให้รำเริง หรือ แจ่มแจ้ง, จูงใจ, แก่ลักกล้า, รำเริง เป็นต้น ผู้วิจัยได้นำหลักกรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในชุดการสอนโดยพุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ**ทฤษฎีการเรียนรู้ ๘ ขั้น ของกาเย่ (Gagne)** ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้ ๑) การจูงใจ (Motivation Phase) การคาดหวังของผู้เรียนเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้, ๒) การรับรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Apprehending Phase) ผู้เรียนจะรับรู้สิ่งที่สอดคล้องกับความตั้งใจ, ๓) การปรุงแต่งสิ่งที่รับรู้ไว้เป็นความจำ (Acquisition Phase) เพื่อให้เกิดความจำระยะสั้นและระยะยาว, ๔) ความสามารถในการจำ (Retention Phase), ๕) ความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว (Recall Phase), ๖) การนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว (Generalization Phase), ๗) การแสดงออกพฤติกรรมที่เรียนรู้ (Performance Phase), ๘) การแสดงผลการเรียนรู้กลับไปยังผู้เรียน (Feedback Phase) ผู้เรียนได้รับทราบผลเร็วจะทำให้มีผลดีและประสิทธิภาพสูง

เนื่องจากการนำหลักกรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ของหลักสูตรการเรียนการสอนวิชา สังคมศึกษา เป็นการนำหลักกรรมที่สำคัญมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาสมชาย สิริจนโท (ห่านนท์)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง **“พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของ พระเทพวรคุณ (สมาน สุมโธ)”** ผลของการวิจัยพบว่า ศีล หมายถึง การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมให้เป็นไปด้วยดี เริ่มแต่ไม่ก่อการเบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แก่สังคม ประพฤติสิ่งที่ประนีประนอมกับผู้อื่นต่อสังคม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ฝึกฝนอบรมกายวาจาของตนให้ประณีตปราศจากโทษ ก่อคุณประโยชน์ และเป็นเครื่องสนับสนุนการฝึกอบรมจิตใจและปัญญาให้ยิ่งๆ ขึ้นไปนั่นเอง ดังนั้นการพัฒนาด้วยศีล จึงหมายถึงการพัฒนาตนให้เป็นผู้มีศีล มีอาจารย์ดงาม และผู้มีศีลย่อมมีชื่อเสียงที่ดี กล่าวหาญในการเข้าสู่บริษัทซึ่งว่ามีกลิ่นหอมหวล เป็นการประยุกต์หลักกรรมและสนับสนุนการพัฒนาชุดการสอนได้เป็นอย่างดี และยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ **วิชัย วงศ์ใหญ่** ได้กล่าวถึง ชุดการสอนว่า เป็นระบบการผลิตและการนำเอาสื่อการเรียนการสอนหลายๆ อย่างมาสัมพันธ์กัน และมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน สื่อการเรียนอย่างหนึ่งใช้อธิบายข้อเท็จจริงของเนื้อหาวิชาเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้ง และป้องกันการเข้าใจความหมายผิด สื่อการเรียนเหล่านี้เรียกว่า สื่อประสม นำมาใช้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ความพึงพอใจที่มีต่อชุดต่อชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่ผ่านการเรียนการสอนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ซึ่งด้านที่นักเรียนมีความเห็นมากที่สุด เป็นด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นผลมาจากชุดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความหลากหลายไม่น่าเบื่อ จึงทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจสำหรับในด้านนี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิด **มอร์ส (Morse)** ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถผ่อนคลายความเครียด ของผู้ที่ทำงานให้ลดน้อยลง ถ้าเกิดความเครียดมากจะทำให้เกิดความไม่พอใจในการทำงาน และความเครียดนี้ มีผลมาจากความต้องการของมนุษย์เมื่อมนุษย์มีความต้องการมาก จะเกิดปฏิกิริยาเรียกร้องหาวิธีตอบสนอง ความเครียดก็

จะลดน้อยลงหรือหมดไปความพึงพอใจก็จะมีมากขึ้น และสอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ของ **ชรีณี เดชจินดา** ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองหรือลดลงหากความต้องการนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้นเมื่อการเรียนการสอนทำให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจและสามารถเข้าใจถึงหลักธรรมเบญจศีลเบญจธรรมได้ดีแล้วนั้น เขาก็จะสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพราะถือว่าเป็นหลักธรรมที่มีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ทุกๆ คน จึงมีความสอดคล้องกับ **พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภ)** ได้ทำการศึกษา เรื่อง **“ศึกษาบทบาทการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสธมโม)”** ผลของการวิจัยพบว่า ศีล คือ การควบคุมมารยาททางกาย ทางวาจา ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มิให้ล่วงละเมิดบัญญัติมีคุณประโยชน์ ๓ ประการ คือ ๑) ประการที่หนึ่ง ผู้รักษาศีล ย่อมไปสู่สุคติภพ ๒) ประการที่สอง ผู้รักษาศีล ย่อมได้รับโภคสมบัติ ๓) ประการที่สาม ผู้รักษาศีล ย่อมปฏิบัติให้ถึงพระนิพพานได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ แสดงให้เห็นว่าการใช้ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ่งวิทยาคม หลังจากที่ถูกกลุ่มตัวอย่างได้รับการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ทำให้ทราบถึงประสิทธิผลในการเรียนการสอนสูงกว่า ก่อนที่นักเรียนจะได้รับการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในการใช้ชุดการเรียนการสอนเป็นไปในทางที่ดีและมีพัฒนาการเรียนรู้อย่างยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

๕.๓ องค์ความรู้จากการวิจัย

หลังจากที่ถูกกลุ่มตัวอย่างได้รับการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ทำให้ทราบถึงประสิทธิผล ในการเรียนการสอนของนักเรียน ก่อนที่จะได้รับการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างที่รับการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ในการเรียนการสอนสูงกว่าการเรียนการสอนตามหลักสูตรปกติ ซึ่งสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย และเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนของครูประจำรายวิชาเป็นลำดับต่อไป

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) จากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สามารถพัฒนาในการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ได้ จึงส่งเสริมให้ครูนำ ชุดการ

สอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ไปใช้พัฒนาในการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๓ ได้

๒) ครูที่ใช้ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ควรศึกษาและทำความเข้าใจ ในการใช้ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม เพื่อให้เกิดความชำนาญ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการจัดการเรียนการสอน และเพื่อนำไปพัฒนาด้านอื่นๆ ต่อไป

๓) ควรมีการวัดและประเมินผลของนักเรียนตามสภาพความเป็นจริง เพื่อการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อผู้เรียนสืบต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ในรายวิชาอื่นด้วย เช่น วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ และวิชาภาษาอังกฤษ เป็นต้น

๒) ควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องในเรื่องการเรียนการสอนในระยะยาว หลังจากที่ได้เสร็จสิ้นการทดลองสอนไปแล้วในแต่ละครั้ง เพื่อดูว่าการเรียนการสอนของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ไปแล้วยังคงอยู่กับนักเรียนมากน้อยอย่างไร

๓) ควรใช้ชุดการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ให้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นในสังคมต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๑๑ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬา ลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙, ๓๐๕.

ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒, ฉบับที่ ๒, แก้ไขเพิ่มเติม
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๓.

_____คู่มือการสร้างเครื่องวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย, กรุงเทพมหานคร : ครูสภา, ๒๕๓๙.

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย,
๒๕๕๒.

คิมเบิล (Kimble), อังใน ลักษณะ สรีวิวัฒน์, จิตวิทยาสำหรับครู, กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์, “การจัดการเรียนการสอน” ในเอกสารการสอนชุดวิชา
เทคโนโลยี การสอน หน่วยที่ ๑๐ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙.

ทิตนา เขมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพพิมพ์ครั้งที่
๑๗, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

_____ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่
๑๗, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

_____ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด, กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๕.

ชนศักดิ์ อัครจุฬามณี, จิตวิทยาการเรียนรู้ (Psychology of Learning), กรุงเทพฯ : เอสอาร์พรีนติ้ง, ๒๕๕๒.

ธีรวัสส์ บำเพ็ญบุญบารมี, หลักการเผยแพร่พุทธธรรม ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาภาตลตจน
คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเบญจมนิกาย, ๒๕๕๐.

นิภา เมธาวชิชัย, วิทยาการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๓.

นภาพร ณ เชียงใหม่ และคณะ, เทคนิคการสอนคุณธรรมสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, รายงาน
การวิจัยฉบับสมบูรณ์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

บลูม (Bloom) อังใน ลักษณะ สรีวิวัฒน์, จิตวิทยาสำหรับครู, กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗, ๑๕๓.

บุญมี แทนแก้ว, พุทธปรัชญาเถรวาท, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอ.เอส.พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๕.

บรรจง ชูสกุลชาติ, “แนวคิดในการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมของปลัดกระทรวงศึกษาธิการ” คู่มือการ
พัฒนาคุณธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๓.

ประดินันท์ อูปรมัย. ชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา มนุษย์กับการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ ๕, นนทบุรี : ชวนพิมพ์,
๒๕๔๐.

ประกาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ : เชนิยูกิจ
ธุรกิจการ ๒๕๔๔ : ๕๐-๕๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล, พิมพ์ครั้งที่ ๔ , กรุงเทพมหานคร :
สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, ๒๕๔๘.

_____ รู้หลักก่อน แล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนา
นวัตกรรมการจัดการศึกษา, ๒๕๔๘.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตญาณ), นิเทศธรรม, กรุงเทพมหานคร: อีรพษ์การพิมพ์, ๒๕๓๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑,
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๑.

_____ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.
อาร์. พรินต์ติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘, ๒๙๗.

พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่
๗, กรุงเทพมหานคร : บริษัทธนาเพรสจำกัด, ๒๕๕๑, ๑๓.

พระอุปัชฌาย์, วิมุตติมรรค, แปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) และคณะ, พิมพ์ครั้งที่ ๘
กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔, ๑๑.

พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี), เบญจศีลเบญจธรรม : อุดมชีวิตของมนุษย์.๔๕.

พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค. สำนักพิมพ์ ธรรมอินเทรนด์ ๒ ต.ค. ๒๕๕๗, ๗๕-๗๖.

พิสิฐ เจริญสุข, เบญจศีลเบญจธรรม, กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๓.

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), เข้าถึงธรรมการรับศีลและการรักษาศีลที่ถูกต้อง,
กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป. ๒๕๕๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์ฝ่าย
ประชาสัมพันธ์ กพผ., ๒๕๔๐.

พระมหาอดิสร ธีรสีโล, คุณธรรมสำหรับครู, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.

พุทธทาสภิกขุ, ธรรมะบันทึกรำลึก ๑๐๐ ปี พุทธทาส, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เอดิสันเพรสโปรดักส์,
๒๕๔๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) พระธรรมปิฎก (ประยูรธ ฺ ปยุตฺโต) **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวล
ธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๔๖, ๑๗๒.**

ภพ เลหาหะไพบูลย์, **แนวการสอนวิทยาศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.

เมอร์เรียม (Merriam), อ้างใน **ลักษณะ สรีวิวัฒน์, จิตวิทยาสำหรับครู**, กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗,
๑๕๙.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นจำกัด, ๒๕๔๖.

_____ **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๓**, กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕.

ลัดดา ศุขปริดี, **เทคโนโลยีการเรียนการสอน**, กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภากการพิมพ์, ๒๕๒๔

ลักษณะ สรีวิวัฒน์, **จิตวิทยาสำหรับครู**, กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, **เทคนิคทางการวิจัยทางการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน์,
๒๕๔๐.

วิชัย วงษ์ใหญ่, **พัฒนาหลักสูตรการสอนนิสิตใหม่ พิมพ์ครั้งที่ ๓**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธเนศการพิมพ์,
๒๕๒๕.

วศิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองกวาง, ๒๕๔๑.

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, **พัฒนาการเรียนการสอน**, มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕.

วินัยธรรมานันต์ ติสารุ, **คู่มือธรรมศึกษาขั้นตรี**, นครปฐม : ธรรมเมธี, ๒๕๔๖.

วรรณิ ลิ้มอักษร, **จิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔**, สงขลา : บริษัท นำศิลป์โฆษณา จำกัด, ๒๕๕๑.

วัลลภ กันทรัพย์ **การวิจัยทางการศึกษาปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๒**, เม.ย.-มิ.ย. ๒๕๓๗ ๑๓-๑๙.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, **องค์การและการจัดการ**, กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิสิทธิ์พัฒนา จำกัด, ๒๕๓๙, ๓๗๓.

_____ **การบริหารการตลาดยุคใหม่**, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๓๘, ๑๘.

สำนักงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์, **หมู่บ้านรักษาศีล ๕**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
พระพุทธศาสนา, ๒๕๕๘.

สุชา จันทรเอม, **จิตวิทยาทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๔.

สุรางค์ ไคว์ตระกูล, **จิตวิทยาการศึกษา, ครั้งที่ ๗**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๕๐.

สุพล วังสินธุ์ **“การจัดทำแผนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ”** ในสารพัฒนาหลักสูตร. ๑๑๔ (๑๒) :
๒๕๓๖, ๖.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลเบญจธรรม เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒๙**,
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **วิธีสร้างบุญบารมี**, กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์นพรัตน์, ๒๕๔๘.

สงศรี ชมภูวงศ์, ผศ. (พิเศษ) ดร., **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ ๒**, นครศรีธรรมราช :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช, ๒๕๕๔, ๕๕.

อนง สุวรรณบัณฑิต, **จิตวิทยาการบริการ**, กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์จำกัด, ๒๕๔๘, ๑๗๓ -
๑๗๔.

องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, **วิชาการเทศนา**, กรุงเทพมหานคร : หจก. เอมี เทรตติ้ง,
๒๕๔๔.

อารมณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน พิมพ์ครั้งที่ ๒**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.

อภิภูวัฒน์ โปธิสาน, **พุทธศาสน์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต**, มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑,
๒๑๕-๒๑๘.

อนง สุวรรณบัณฑิต และภาสกร อุดมพัฒน์กิจ, **จิตวิทยาการบริการ**, กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพรส
แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘, ๑๗๗.

อชิษฐาน พูลศิลป์ศักดิ์กุล, **“การรักษาศีลห้าของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวง
กรุงเทพมหานคร”** ปัญหาพิเศษ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.

ฮิลกราด และ บาวเวอ (Hilgard and Bower) อ้างใน ลักษณะ สรีรวัฒน์, **จิตวิทยาสำหรับครู**, กรุงเทพฯ : โอเดียน
สโตร์, ๒๕๕๗, ๑๕๙.

Rovinelli and Hambelton อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์**, พิมพ์
ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๘.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

กมลมาศ อุเทนสุต พันโทหญิง, **“การพัฒนาาระบบบริการแผนกผู้ป่วยนอกเพื่อความพึงพอใจของ
ผู้รับบริการในโรงพยาบาลค่ายกษณ สี่พระยา จังหวัดสกลนคร”**, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรม
หาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร,
๒๕๔๘.

จิราพร วีระหงส์, **“ความพึงพอใจของประชาชนต่อระบบและกระบวนการให้บริการของ
กรุงเทพมหานครเขตราชบุรีบูรณะ”**, ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์, ๒๕๔๘.

ชรีณี เดชจินดา, **“ความพึงพอใจของผู้ประกอบการต่อศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแขวงแสมดำเขต
บางขุนเทียนกรุงเทพมหานคร”**, วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๖.

พระมหาประเสริฐ ญาณสีโล (ธรรมจง), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องแนวความคิดเชิงจริยศาสตร์”,
วิทยานิพนธ์ ศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๔๗.

พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภณ), “ศึกษาบทบาทการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที
(สุเทพ ผุสฺสมโม)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.

พระมหาสมชาย สิริจนโท (ห่านนท์), “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระเทพวราคุณ
(สมาน สุเมโธ)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาสำราญ ญาณส่วโร (พินดอน), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕
ที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาบุญเรือน ปภังกร (พิลาพันธ์) “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”,
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระทวีป กลยาณธมโม (เล็กบัณฑิตย์) “การศึกษาวิเคราะห์หลักกัลยาณธรรมสำหรับการดำรงชีวิตที่
ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาพิชิตชัย ยมपालไพ, “การศึกษาทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษา
เฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.

พระสุวัฒน์ มหังสา, “ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธ”, รายงานการวิจัย, บัณฑิตวิทยาลัย
: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระเกรียงศักดิ์ กิตติขโย (ไชยสมศรี), “ศึกษาวิเคราะห์หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุม
ทางสังคม, วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ราชันย์ ธงชัย, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในการลงบัญชีทหารกองเกินตามแนว
สังคหวัตถุ ๔ ของหน่วยงานสวัสดิ์อำเภอเมืองจังหวัดระยอง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัยพุทธศักราช, ๒๕๕๕

สุกัญญา ศรีเมืองชน, “บทบาทของอาจารย์สหวิทยาลัยโกสินทร์ในการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาตามการ
รับรู้ของผู้บริหารและอาจารย์”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

สุรเชษฐ ปิตะวาสนา, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลศรีดอนไผ่”,
ภาคนิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔, ๒๖-๒๗.

๒. ภาษาอังกฤษ

[online] : <https://sirikanya๕๒๖.wordpress.com>

Wolman, Thoms E., Education and Organizational Leadership in Elementary School, Englew ood Cliffs, New Jersey:
Prentice-Hall, ๑๙๗๓, ๓๘๔.

Maslow,A., A theory of human motivation Psychological Review ๕๐, N.Y. McGraw-Hill ๑๙๕๓, ๓Langford๑๙๖๘ : ๑๑๔

[www.baanjomjut.com/library_๒/extension๔/introduction_to_teaching/๑๐.](http://www.baanjomjut.com/library_๒/extension๔/introduction_to_teaching/๑๐.html)

html.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง

การพัฒนาชุดการสอนสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้พุทธวิธีการสอน
เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม
จังหวัดนครพนม

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้ มีจุดประสงค์เพื่อการวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดการสอน โดยใช้พุทธวิธีการสอน
เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม

๒. สาระสำคัญของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ ชุดการสอน โดยใช้พุทธ
วิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัด
นครพนม

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนโดยใช้ ชุดการสอน โดยใช้พุทธ
วิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัด
นครพนม

๓. ในการตอบแบบสอบถาม ขอความกรุณาทุกท่านโปรดตอบข้อคำถามทุกข้อ ซึ่งผู้วิจัยจะ
นำข้อมูลเหล่านี้ไปแปรผลวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ทุกคำตอบของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ
ดังนั้นการตอบแบบสอบถามนี้ จะไม่มีผลเสียหายต่อตัวท่านหรือโรงเรียนของท่านแต่ประการใด

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งจะได้รับความร่วมมือจากทุกท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความ
ร่วมมืออย่างดียิ่งจากทุกท่าน

พระอธิการมาวิน จนฺทมโม (อ้วนจี่)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ที่ตรงกับสถานะของตนเองตามความเป็นจริง

๑. เพศ

- ชาย
 หญิง

๒. อายุ

- ๑๔ ปี
 ๑๕ ปี

ตอนที่ ๒ ชุดการสอน โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านข้อความที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม แต่ละข้ออย่างละเอียด แล้วทำเครื่องหมาย ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของนักเรียนมากที่สุด โดยกำหนดระดับความคิดเห็น ดังนี้

- ระดับที่ ๕ หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด
ระดับที่ ๔ หมายถึง ระดับความพึงพอใจมาก
ระดับที่ ๓ หมายถึง ระดับความพึงพอใจปานกลาง
ระดับที่ ๒ หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อย
ระดับที่ ๑ หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ข้อ๑	ชุดการสอน โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีล	ระดับความพึงพอใจ				
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านการสอนแบบเบญจศีล						
๑	วิธีการสอน นักเรียนมีความพึงพอใจ					
๒	การบรรยายอธิบายชัดเจน นักเรียนมีความพึงพอใจ					
๓	บรรยากาศการจัดการเรียนการสอนไม่น่าเบื่อ นักเรียนมีความพึงพอใจ					
๔	เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามและมีการโต้ตอบอยู่เสมอ นักเรียนมีความพึงพอใจ					
๕	พูดโน้มน้าวน่าสนใจ นักเรียนมีความพึงพอใจ					
ด้านเนื้อหาของเบญจศีล						
๖	มีเนื้อหาที่เข้าใจได้ง่าย					
๗	เนื้อหาที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิต					
๘	เหมาะแก่การจดจำและนำไปปฏิบัติได้					
๙	ฟังแล้วมีข้อคิดเตือนใจได้ดี					
๑๐	เป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าสำหรับมนุษย์ทุกคน					
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับเบญจศีล						
๑๑	ทำให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม					
๑๒	สร้างบรรยากาศการเรียน เพื่อไม่ให้น่าเบื่อในการเรียนการสอน					
๑๓	มีส่วนร่วมในการเรียนร่วมกันกับเพื่อนในห้อง					
๑๔	ได้ปฏิบัติและรู้ถึงหลักธรรมของเบญจศีล					
๑๕	ทำให้จดจำหลักธรรมได้เป็นอย่างดี					
ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนเบญจศีล						
๑๖	มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้					
๑๗	มีการประเมินพฤติกรรมการทำงานร่วมกันของนักเรียน					
๑๘	ผู้เรียนทราบผลการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม					
๑๙	การประเมินผลครอบคลุมเนื้อหาที่เรียน					
๒๐	มีการพัฒนาการเรียนการสอนได้ดี					

ข้อ๒	ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจธรรม	ระดับความพึงพอใจ				
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านการสอนแบบเบญจธรรม						
๑	วิธีการสอนแบบเบญจธรรม นักเรียนมีความพึงพอใจ					
๒	การบรรยายอธิบายชัดเจน นักเรียนมีความพึงพอใจ					
๓	การจัดการเรียนการสอนตรงกับที่อยากเรียน นักเรียนมีความพึงพอใจ					
๔	เปิดโอกาสให้นักเรียนมีการโต้ตอบอยู่เสมอ นักเรียนมีความพึงพอใจ					
๕	พูดเน้นนำวจิตใจของนักเรียนให้สนใจ นักเรียนมีความพึงพอใจ					
ด้านเนื้อหาของเบญจธรรม						
๖	มีเนื้อหาที่เข้าใจได้ง่าย					
๗	เหมาะแก่การจดจำและนำไปปฏิบัติได้					
๘	เนื้อหาเข้ากับยุคสมัยได้ดี					
๙	เป็นหลักธรรมที่มีคุณค่า					
๑๐	เป็นหลักธรรมที่เหล่ามนุษย์ควรมี					
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับเบญจธรรม						
๑๑	ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม					
๑๒	สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนไม่น่าเบื่อ					
๑๓	นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรวมกันกับเพื่อนในห้อง					
๑๔	ได้ปฏิบัติและรู้ถึงหลักธรรมของเบญจธรรม					
๑๕	เป็นสิ่งที่น่าจดจำและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน					
ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนเบญจธรรม						
๑๖	มีการประเมินผลในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง					
๑๗	มีการประเมินพฤติกรรมการทำงานร่วมกันของนักเรียน					
๑๘	ผู้เรียนทราบผลการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม					
๑๙	การประเมินผลครอบคลุมเนื้อหาที่เรียน					
๒๐	มีการพัฒนาการเรียนการสอนได้ดี					

ข้อ๓	ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนมีความพึงพอใจอย่างไร	ระดับความพึงพอใจ				
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านเทคนิคของผู้สอนชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน						
๑	วิธีการสอนแบบเบญจศีลเบญจธรรม					
๒	การบรรยายอธิบายชัดเจน					
๓	บรรยากาศการจัดการเรียนการสอนไม่น่าเบื่อ					
๔	เปิดโอกาสให้นักเรียนมีการถามตอบอยู่เสมอ					
๕	พูดโน้มน้าวจิตใจนักเรียนให้เกิดความสนใจในสิ่งที่สอน					
ด้านเนื้อหาเกี่ยวกับชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน						
๖	มีเนื้อหาที่เข้าใจได้ง่าย					
๗	เหมาะแก่การจดจำและนำไปปฏิบัติ					
๘	เนื้อหาเข้ากับยุคสมัยและความต้องการของนักเรียน					
๙	เป็นหลักธรรมที่มีคุณค่านำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน					
๑๐	เป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าสำหรับมนุษย์ควรมี					
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน						
๑๑	ทำให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมกิจกรรม					
๑๒	สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและตื่นตัว					
๑๓	มีส่วนร่วมในการเรียนร่วมกันกับเพื่อนในห้อง					
๑๔	ได้รู้ถึงความสำคัญของหลักธรรม เบญจศีลเบญจธรรม					
๑๕	จดจำหลักธรรมและเข้าใจได้เป็นอย่างดี					
ด้านการวัดและประเมินผลเกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยใช้พุทธวิธีการสอน						
๑๖	มีการวัดผลประเมินผลในการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง					
๑๗	มีการประเมินพฤติกรรมการทำงานร่วมกันของนักเรียน					
๑๘	ผู้เรียนทราบผลการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม					
๑๙	การประเมินผลครอบคลุมเนื้อหาที่เรียน					
๒๐	มีการพัฒนาการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี					

ข้อ๔	ชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ด้านการวัดผลประเมินผล ใช้แบบทดสอบชุดเดียวกัน (Pre- Test , Post-Test)	ระดับความพึงพอใจ				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	มีการวัดผลประเมินผลในการเรียนรู้					
๒	มีการประเมินพฤติกรรมการทำงานร่วมกันของนักเรียน					
๓	ผู้เรียนทราบผลการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม					
๔	การประเมินผลครอบคลุมเนื้อหาที่เรียน					
๕	มีการประเมินผลการพัฒนาการเรียนการสอน					
๖	มีการประเมินผลด้านเนื้อหาที่สอน					
๗	ประเมินผลในการจดจำและนำไปปฏิบัติของนักเรียน					
๘	ประเมินผลในเนื้อหาที่สอนว่า เข้ากับยุคสมัยได้ดี					
๙	ประเมินผลว่า หลักธรรมที่นำมาสอนมีคุณค่ามาก					
๑๐	ประเมินผลในการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน					
๑๑	นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนร่วมกับเพื่อนในห้องมาก					
๑๒	มีการวัดผลประเมินผลในการนำหลักธรรมของเบญจศีลเบญจธรรม ไปใช้ในชีวิตประจำวัน					
๑๓	มีการวัดผลในสิ่งที่ทำให้จดจำหลักธรรมได้เป็นอย่างดี					
๑๔	วัดผลความรู้ความเข้าใจของนักเรียนในการเรียนรู้เรื่องหลักธรรม					
๑๕	ประเมินผลโดยการสุ่มถามตอบ					
๑๖	วัดผลโดยการให้นักเรียนออกมาสรุปเนื้อหาสาระของหลักธรรม					
๑๗	ประเมินผลในองค์รวมของกระบวนการเรียนการสอนของเบญจศีล เบญจธรรม					
๑๘	ประเมินผลในรูปแบบการตรวจสอบผลงานของนักเรียน					
๑๙	วัดผลโดยการให้นักเรียนยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบหลักธรรม					
๒๐	ประเมินผลโดยการให้นักเรียนยกหลักธรรมถามตอบกันเองได้					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะแนวทางเพิ่มเติมในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ ชุดการสอน โดยใช้พุทธ
วิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม

๑. แนวทางเทคนิคการสอนควรเป็นไปอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๒. ด้านเนื้อหาการเรียนการสอนควรเพิ่มเติมอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๓. ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ควรเพิ่มเติมอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๔. ด้านการวัดผลประเมินผล ควรเพิ่มเติมอย่างไร

.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก (ข)

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเดช นามเกต : พธ.ด.(พระพุทธศาสนา)
ค.ม.(การบริหารการศึกษา)
พธ.บ.(สังคมศึกษา)
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริย์รัช เลิศรวมโชค : Ph.D.(Political Science)
รป.ม.(รัฐประศาสนศาสตร์)
นท.บ.(นิเทศศาสตร์)
๓. ๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี : Ph.D.(Social Science)
ศษ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา)
ศษ.บ.(ประถมศึกษา)
พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา)
เปรียญธรรม ๓ ประโยค
๔. ดร.คิด วรณดี : Ph.D.(Sociology)
M.A.(Sociology)
พธ.บ.(ศาสนา)
เปรียญธรรม ๕ ประโยค
๕. ดร.สาคร มหาหิงค์ : ค.ด. (การบริหารจัดการศึกษา)
M.Ed. (Ed Ad)
ศศ.ม. (พัฒนาสังคม)
ศศ.บ. (ภาษาอังกฤษ)
กศ.บ. (สังคมศึกษา)

ภาคผนวก (ค)

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือการวิจัย



บันทึกข้อความ

ส่วนงานบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๔๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ๖๑๓๒.๑/ว ๗๙

วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่องขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจียรพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเดช นามเกตุ

ด้วย พระอธิการมาวิน จันทรมโม/อ้วนจี้ รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาชุดการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้ทฤษฎีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านฝั่งวิทยาคม จังหวัดนครพนม โดยมีตร. สมควร นามสีฐาน และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดีในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสมภพพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

ด้วย พระอธิการมาวินจันทรมโม/อ้วนจี้(นิสิต) โทร. ๐๔๒๕๖๐๕๐๕๓



บันทึกข้อความ

ส่วนงานบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๔๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ๖๑๓๒.๑/ว ๗๙ วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่องขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร คร.ศิต วรณดี

ด้วย พระอธิการมาวิน จันทมโม/อ้วนจิร ฐสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาชุดการสอนสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านฝ้างวิทยาคม จังหวัดนครพนม โดยมีตร. สมควร นามสีฐาน และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดีในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

ด้วย พระอธิการมาวินจันทมโม/อ้วนจิ(นิสิต) โทร. ๐๙๘๔๒๘๑๔๙๓

ดร.ศิต วรณดี
 (ดร.ศิต วรณดี)



บันทึกข้อความ

ส่วนงานบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ๖๑๓๒.๑/ว ๗๙

วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่องขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.วิทยา ทองดี

ด้วย พระอธิการมาวิน จันทมโม/อ้วนจี รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๓ นิสิต
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาศาสตร์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาชุด
การสอนสาระสังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม โดยมีดร. สมควร นามสีฐาน
และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบ
เครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดีในการ
ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร.๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

ด้วย พระอธิการมาวิน จันทมโม/อ้วนจี(นิสิต) โทร. ๐๙๘๔๒๘๑๔๙๓

ภาคผนวก (ง)

หนังสือติดต่อหน่วยงานราชการ เพื่อขออนุญาตแจกแบบสอบถาม

ที่ศธ. ๖๑๓๒.๑/ว ๗๙



บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสีอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านฝิ่งวิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการมาวิน จนฺทสมโม/อ้วนจี รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาชุดการสอนสาระสังคมศึกษาและวัฒนธรรม โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านฝิ่งวิทยาคม จังหวัดนครพนม โดยมี ดร. สมควร นามสีฐาน และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดีในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผข.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร.๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

ด้วย พระอธิการมาวิน จนฺทสมโม/อ้วนจี(นิสิต) โทร. ๐๙๘๔๒๘๑๔๙๓

ภาคผนวก (จ)
ตารางแสดงคุณภาพของเครื่องมือ

ตารางค่าความสอดคล้องของชุดการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม

ข้อ	รายการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	เหมาะสม
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑. ด้านครูผู้สอน									
๑	สื่อการเรียนรู้และเอกสารประกอบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับผู้เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๒	คำชี้แจง สามารถแจ้งรายละเอียดได้ถูกต้องชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๓	คู่มือสำหรับผู้ใช้ชุดการเรียนการสอน มีสาระเหมาะสมกับผู้เรียน	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๕	.๘๐	เหมาะสม
๔	คู่มือสำหรับชี้แจงกิจกรรมการเรียนการสอน มีความเหมาะสมกับผู้เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๕	มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด มีความถูกต้อง ตามสาระการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๖	ตารางการดำเนินการเรียนการสอน มีเนื้อหาก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๒. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนของชุดการสอน									
๑	ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน มีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๒	ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม

ตาราง (ต่อ)

ข้อ	รายการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\sum R$	IOC	เหมาะสม
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๓	กระบวนการจัดการเรียนการสอน ของชุดการสอน มีความ เหมาะสมกับผู้เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๔	แนวคิดและวิธีสอน สอดคล้องกับเนื้อหาของชุด การสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๓. ด้านสื่อการสอนของชุดการ สอน									
๑	สื่อการสอนที่ใช้ มีความ ทันสมัยและเหมาะสมกับ ผู้เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๒	ใช้สื่อการสอนสอดคล้องกับ เนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๓	สื่อการสอน อุปกรณ์ที่ใช้ สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๔. ด้านการวัดและประเมินผลของ ชุดการสอน									
๑	วิธีการวัดและประเมินผล เหมาะสมกับผู้เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๒	เครื่องมือวัดและประเมินผล มีความสอดคล้องกับเนื้อหา สาระ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๓	เกณฑ์วัดและประเมินผล มีความถูกต้องและชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
รวม								๐.๙๙	เหมาะสม

ตารางค่าความสอดคล้องของการประเมิน แบบประเมินพฤติกรรมการทำงาน ชุดการ
สอนโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เถลิงศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านฝั่ง
วิทยาคม

ข้อ	รายการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	เหมาะสม
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๓	คนที่ ๕			
๑	ในด้านการแบ่งหน้าที่กัน อย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๒	ด้านความร่วมมือในการ ทำงาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๓	ด้านการแสดงความคิดเห็น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๔	ด้านการรับฟังความคิดเห็น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๕	ด้านความมีน้ำใจช่วยเหลือ กันและกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
รวม								๑.๐๐	เหมาะสม

ตารางค่าความสอดคล้องของแบบประเมินความพึงพอใจของ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ที่ได้รับการสอนโดยใช้ ชุดการจัดการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม

ข้อ	รายการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\sum R$	IOC	เหมาะสม
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑. ด้านครูผู้สอน									
๑	ครูชี้แจงกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจน	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๑.๐๐	เหมาะสม
๒	ครูจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนโดยคละด้านความสามารถ และแยกเพศชาย-หญิงอย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	.๘๐	เหมาะสม
๓	ครูให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลนักเรียนในการเรียนรู้อย่างทั่วถึง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๔	ครูส่งเสริมให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๕	ครูให้การเสริมแรงโดยการให้รางวัลแก่กลุ่มที่ทำกิจกรรมสำเร็จสูงสุด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๒. ด้านเนื้อหา									
๑	ความยากง่ายของเนื้อหาเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๒	เนื้อหา ภาษา รูปแบบตรงกับความสนใจ และความต้องการของนักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๓	เนื้อหาเรียงลำดับจากง่ายไปสู่ยาก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๔	การจัดเนื้อหาสาระเหมาะสมกับเวลาเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม

ตาราง (ต่อ)

ข้อ	รายการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\sum R$	IOC	เหมาะสม
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๓. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน									
๑	นักเรียนสามารถใช้สื่อการเรียนรู้ต่างๆ ร่วมกันได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๒	นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๓	นักเรียนได้อธิบายความรู้ความเข้าใจที่ได้ ให้สมาชิกในกลุ่มและคนอื่นๆ ฟังได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๔	นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนการแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๔. ด้านการวัดและประเมินผล									
๑	มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียนการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๒	มีการประเมินพฤติกรรมการทำงานร่วมกันของนักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๓	ผู้เรียนทราบผลการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่มได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
๔	การประเมินผลครอบคลุมเนื้อหาที่เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	เหมาะสม
รวม								๐.๙๙	เหมาะสม

ภาคผนวก (ฉ)

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ตารางค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม ที่ได้รับการสอนโดยใช้ ชุดการจัดการเรียนรู้โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Sex	๓๒๖.๗๗	๘๕๔.๙๔๔	-.๑๔๕	.๙๗๑
Age	๓๒๖.๒๗	๘๕๔.๒๐๒	-.๑๘๖	.๙๗๑
Class	๓๒๖.๑๗	๘๕๐.๙๗๑	.๐๐๐	.๙๗๑
a๑	๓๒๓.๙๓	๘๓๗.๕๘๒	.๓๕๙	.๙๗๐
a๒	๓๒๔.๑๗	๘๒๘.๐๗๕	.๖๐๗	.๙๗๐
a๓	๓๒๔.๔๓	๘๕๒.๙๔๔	-.๐๕๘	.๙๗๑
a๔	๓๒๔.๓๐	๘๑๖.๐๗๙	.๘๒๓	.๙๗๐
a๕	๓๒๔.๐๗	๘๕๑.๐๓๐	-.๐๑๒	.๙๗๑
a๖	๓๒๔.๐๗	๘๐๖.๑๓๓	.๘๗๗	.๙๖๙
a๗	๓๒๓.๖๓	๘๔๖.๕๘๕	.๑๒๒	.๙๗๑
a๘	๓๒๔.๑๐	๘๓๐.๔๓๘	.๕๔๖	.๙๗๐
a๙	๓๒๓.๗๐	๘๓๑.๘๐๓	.๖๔๖	.๙๗๐
a๑๐	๓๒๓.๗๗	๘๑๓.๐๘๒	.๘๔๙	.๙๖๙
a๑๑	๓๒๔.๑๐	๘๔๕.๗๔๘	.๓๕๐	.๙๗๑
a๑๒	๓๒๔.๑๐	๘๒๑.๑๒๘	.๖๑๕	.๙๗๐
a๑๓	๓๒๔.๔๐	๘๓๕.๗๖๖	.๓๔๙	.๙๗๑
a๑๔	๓๒๔.๒๓	๘๒๗.๓๕๗	.๕๐๙	.๙๗๐
a๑๕	๓๒๔.๑๐	๘๒๖.๕๐๗	.๖๕๔	.๙๗๐
a๑๖	๓๒๔.๐๓	๘๒๗.๓๔๔	.๕๙๑	.๙๗๐
a๑๗	๓๒๔.๑๓	๘๒๔.๒๕๗	.๖๘๔	.๙๗๐
a๑๘	๓๒๔.๓๐	๘๓๐.๙๐๗	.๖๗๗	.๙๗๐
a๑๙	๓๒๓.๗๓	๘๒๘.๙๖๑	.๗๕๐	.๙๗๐
a๒๐	๓๒๔.๓๐	๘๓๒.๒๘๖	.๖๒๙	.๙๗๐

ตาราง (ต่อ)

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
b๑	๓๒๓.๗๐	๘๒๕.๗๓๔	.๖๓๓	.๙๗๐
b๒	๓๒๔.๑๐	๘๒๘.๑๖๒	.๖๐๘	.๙๗๐
b๓	๓๒๓.๙๗	๘๒๑.๙๖๔	.๖๑๔	.๙๗๐
b๔	๓๒๔.๐๗	๘๒๕.๖๕๑	.๕๐๗	.๙๗๐
b๕	๓๒๔.๒๓	๘๓๗.๕๖๔	.๓๐๐	.๙๗๑
b๖	๓๒๔.๔๓	๘๒๑.๙๗๘	.๗๗๙	.๙๗๐
b๗	๓๒๔.๒๗	๘๓๙.๕๘๒	.๒๔๖	.๙๗๑
b๘	๓๒๔.๑๓	๘๐๙.๒๒๓	.๘๔๘	.๙๖๙
b๙	๓๒๓.๘๗	๘๓๘.๑๒๐	.๓๐๔	.๙๗๑
b๑๐	๓๒๔.๒๓	๘๓๐.๓๙๒	.๖๗๗	.๙๗๐
b๑๑	๓๒๔.๒๓	๘๕๒.๕๓๐	-.๐๖๗	.๙๗๑
b๑๒	๓๒๔.๔๓	๘๑๔.๕๙๙	.๗๙๘	.๙๗๐
b๑๓	๓๒๔.๓๐	๘๓๑.๘๗๒	.๔๔๑	.๙๗๐
b๑๔	๓๒๔.๔๓	๘๒๓.๓๕๗	.๕๖๗	.๙๗๐
b๑๕	๓๒๓.๙๗	๘๑๘.๘๖๑	.๗๗๓	.๙๗๐
b๑๖	๓๒๔.๔๐	๘๑๙.๐๐๗	.๘๘๑	.๙๗๐
b๑๗	๓๒๔.๑๗	๘๔๙.๑๗๘	.๑๑๓	.๙๗๑
b๑๘	๓๒๓.๘๓	๘๑๓.๙๓๗	.๘๔๓	.๙๗๐
b๑๙	๓๒๔.๑๐	๘๔๗.๓๓๔	.๑๖๕	.๙๗๑
b๒๐	๓๒๔.๔๗	๘๑๔.๕๓๓	.๗๙๘	.๙๗๐
c๑	๓๒๓.๗๗	๘๓๑.๗๐๒	.๕๘๓	.๙๗๐
c๒	๓๒๔.๑๐	๘๐๓.๒๖๖	.๙๕๔	.๙๖๙
c๓	๓๒๔.๐๐	๘๔๑.๗๒๔	.๒๕๙	.๙๗๑
c๔	๓๒๔.๑๐	๘๐๓.๒๖๖	.๙๕๔	.๙๖๙
c๕	๓๒๔.๔๗	๘๖๐.๙๔๗	-.๓๒๗	.๙๗๒

ตาราง (ต่อ)

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
C๖	๓๒๓.๙๓	๓๙๙.๕๕๒	.๙๕๕	.๙๖๙
C๗	๓๒๓.๙๗	๘๓๙.๔๘๒	.๔๘๐	.๙๗๐
C๘	๓๒๔.๕๐	๘๑๘.๔๖๖	.๖๙๔	.๙๗๐
C๙	๓๒๔.๐๗	๘๔๗.๐๓๐	.๐๙๑	.๙๗๑
C๑๐	๓๒๔.๒๐	๘๐๙.๓๓๘	.๘๙๑	.๙๖๙
C๑๑	๓๒๓.๖๓	A๘๒๖.๓๐๙	.๘๓๗	.๙๗๐
C๑๒	๓๒๔.๕๗	๘๒๐.๘๗๕	.๘๓๔	.๙๗๐
C๑๓	๓๒๓.๙๓	๘๔๒.๐๖๔	.๓๔๙	.๙๗๐
C๑๔	๓๒๔.๒๓	๘๐๖.๘๐๖	.๗๗๖	.๙๗๐
C๑๕	๓๒๓.๘๓	๘๓๗.๑๗๘	.๔๘๙	.๙๗๐
C๑๖	๓๒๔.๑๐	๘๐๔.๕๐๗	.๙๒๘	.๙๖๙
C๑๗	๓๒๔.๓๓	๘๕๓.๑๒๖	-.๐๘๘	.๙๗๑
C๑๘	๓๒๓.๘๓	๘๑๓.๙๓๗	.๘๔๓	.๙๗๐
C๑๙	๓๒๓.๘๗	๘๓๔.๕๓๓	.๖๐๒	.๙๗๐
C๒๐	๓๒๔.๓๐	๘๒๙.๒๕๒	.๕๐๔	.๙๗๐
d๑	๓๒๓.๗๗	๘๓๕.๗๗๑	.๕๑๙	.๙๗๐
d๒	๓๒๔.๓๗	๘๑๙.๑๓๗	.๘๒๖	.๙๗๐
d๓	๓๒๔.๑๗	๘๔๕.๗๙๙	.๑๒๗	.๙๗๑
d๔	๓๒๔.๑๓	๘๒๗.๒๙๒	.๖๕๙	.๙๗๐
d๕	๓๒๔.๒๐	๘๓๒.๐๙๗	.๕๒๑	.๙๗๐
d๖	๓๒๔.๑๓	๘๒๘.๓๙๕	.๖๒๗	.๙๗๐
d๗	๓๒๔.๒๓	๘๔๐.๘๗๕	.๑๙๖	.๙๗๑
d๘	๓๒๔.๓๐	๘๕๓.๒๕๒	-.๐๙๗	.๙๗๑
d๙	๓๒๔.๓๗	๘๑๙.๑๓๗	.๘๒๖	.๙๗๐

ตาราง (ต่อ)

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
d๑๐	๓๒๓.๙๐	๘๓๔.๕๕๖	.๕๕๖	.๙๗๐
d๑๑	๓๒๔.๘๗	๘๓๗.๐๘๕	.๔๓๙	.๙๗๐
d๑๒	๓๒๓.๘๐	๘๓๒.๙๒๔	.๖๒๙	.๙๗๐
d๑๓	๓๒๔.๔๗	๘๒๔.๑๘๙	.๘๖๓	.๙๗๐
d๑๔	๓๒๓.๘๓	๘๓๙.๓๑๖	.๔๑๑	.๙๗๐
d๑๕	๓๒๔.๘๐	๘๓๗.๒๐๐	.๔๑๘	.๙๗๐
d๑๖	๓๒๔.๐๐	๘๔๑.๖๕๕	.๔๑๗	.๙๗๐
d๑๗	๓๒๔.๐๓	๘๒๖.๘๖๑	.๖๐๓	.๙๗๐
d๑๘	๓๒๔.๐๗	๘๔๐.๘๙๒	.๒๓๒	.๙๗๑
d๑๙	๓๒๔.๔๗	๘๔๔.๘๗๘	.๑๘๗	.๙๗๑
d๒๐	๓๒๓.๙๐	๘๔๑.๒๖๖	.๓๑๒	.๙๗๑

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	๓๐	๑๐๐.๐
	Excluded	๐	.๐
	Total	๓๐	๑๐๐.๐

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.๙๗๑	๘๓

ประวัติผู้วิจัย
ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ

: พระอธิการมาวิน จันทมโม (อ้วนจี)



- วัน เดือน ปีเกิด : วันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๒๙
- สถานที่เกิด : ๙๘ หมู่ที่ ๑๓ บ้านฝิ่ง ต.บ้านฝิ่ง อ.เมือง จ.นครพนม
- ประวัติการศึกษา : ทางธรรม, สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก พ.ศ.๒๕๖๐, สอบไล่ได้บาลีประโยค ๑-๒ พ.ศ. ๒๕๖๑
- ราช : ทางโลก, จบมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านฝิ่งวิทยาคม พ.ศ. ๒๕๔๗
อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม และสำเร็จการศึกษาระดับ
ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม พ.ศ. ๒๕๖๐
- ประวัติการทำงาน : พ.ศ.๒๕๕๔, พ.ศ.๒๕๕๖, พ.ศ.๒๕๕๗ เป็นวิทยากรการอบรมโครงการบรรพชา
สามเณรเฉลิมพระเกียรติ ณ วัดสระแก้ว ตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัด
นครพนม
พ.ศ.๒๕๕๕ เป็นกรรมการสนามหลวงแผนกธรรม
พ.ศ.๒๕๕๘ ได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานสภานิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครพนม
พ.ศ.๒๕๕๙ เป็นวิทยากรฝึกอบรมโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม วิทยาลัย
ธาตุพนม มหาวิทยาลัยนครพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
พ.ศ.๒๕๕๙ ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โรงเรียนอู่หม่าประชาสรรค์
อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
- อุปสมบท : วันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๔ ณ พัทธสีมา วัดพระสัตยาภิรมย์ ตำบลบ้านฝิ่ง
อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยมี พระครูปัญญาพนมกิจ เจ้าคณะตำบล
เจ้าอาวาสวัดเทพนม เป็นพระอุปัชฌาย์
- สังกัด : วัดโคกสว่างพัฒนา ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดโคกสว่างพัฒนา ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
โทรศัพท์ ๐๙๘๘๒๘๑๔๙๓